

JOURNAL OF THE

226

# INDO-IRAN

SOCIETY, NEW DELHI

Vol. 4 No. 1

April

Eternal Flame in memory of the Unknown Soldier — India Gate, New Delhi





**Quarterly Journal of INDO-IRAN Society, New Delhi.**

**HIND—O—IRAN**

**CONTENTS**

**ENGLISH SECTION**

PAGE صفحه

**فسمت فارسی**

|  |    |                                 |
|--|----|---------------------------------|
| Nou-Rouz                                 | ۷۷ | نهنیت صبا به پیر میفروش         |
| Dr. Hira Lall Chopra                     | 3  | ‘حافظ’                          |
| Persian Poetry in Mughal India           | 4  | جشن نوروز در شبه قاره هند       |
| P. N. Chopra                             | ۷۶ | دکتر شهر یار نقوی               |
| Influence of Persian on Indian Languages | ۵۶ | امیر خسرو دهلوی شاعر پارسی گو و |
| Prof. (Dr.) Nazir Ahmad                  | 8  | طوطی هند                        |
| Prof. Phiroze J. Shroff                  |    | آقای سلمان شمسی ندوی            |
| —An obituary                             | 30 |                                 |
|  | ۳۵ | ترجمه آثار هندی بفارسی          |
| News from the Cultural Department        | 32 | پرفسور دکتر سید امیرحسین عابدی  |



**BOARD OF EDITORS**

H. Kardoosh, Chief Editor  
Malik Ram  
Prof. S.A.H. Abidi  
Mumtaz Mirza

**SUBSCRIPTION**

|                         |   |         |
|-------------------------|---|---------|
| Annual, Rupees Seven    | { | India   |
| Per Copy Rupees Two     |   |         |
| One Dollar plus Postage | { | Foreign |
|                         |   |         |



Statement of Ownership and other particulars about

HIND-O-IRAN

FORM IV

(See Rule 8)

1. Place of publication; New Delhi;
2. Periodicity of its publication Quarterly
3. Printer's Name Mrs. Mumtaz Mirza  
Whether citizen of India? Yes  
If foreigner, state the country of origin Not applicable  
Address Iran House, 18-Tilak Marg,  
New Delhi-1.
4. Publisher's Name Mrs. Mumtaz Mirza  
Whether citizen of India? Yes  
If foreigner, state the country of origin Not applicable  
Address Iran House, 18-Tilak Marg,  
New Delhi-1.
5. Editor's Name Mr. H. Kardoosh  
Whether citizen of India? No  
If foreigner, state the country of origin Iran  
Address Iran House, 18-Tilak Marg,  
New Delhi-1.
6. Names and addresses of individuals who own the newspaper and partners or share-holders holding more than one per cent of the total capital Indo-Iran Society, Iran House,  
18-Tilak Marg, New Delhi-1.

I, Mumtaz Mirza, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Dated March 28, 1972

Sd/- Mumtaz Mirza  
PUBLISHER

## NOU - ROUZ

DR. HIRA LALL CHOPRA, M.A., D. Litt.

The Iranian New Years' Day—the Nourouz is also known as Jamshidi Nourouz. It was Jamshid, the legendary benevolent king of Iran who discovered fire—a cleansing and purifying force of nature and the giver of light held sacred by both India and Iran. The very first *mantra* of the Rig Veda is in praise of fire which symbolises the greatness and divinity of Truth and Righteousness and which helps in the eradication of evil and darkness. Zoroaster—the first known Prophet of the East, a product of Iran—propagated the cult of Truth, Tolerance, Peace and Purity through the symbol of fire and since then, for the last seven thousand years, Nourouz is considered to be reminiscent of the Greatness and Dignity of Man as also his being a part and parcel of Divinity.

The auspicious day of Nourouz reminds us of the old cultural and ethnological ties that existed between India and Iran. The Indian Shaka year also begins from the same day when the Iranian Solar year starts. This celebration in Iran has survived all foreign onslaughts on the life, culture, language, traditions and religions

of Iran. It is a seasonal function which relates only to nature and the miracle wrought by it by providing new crops for the year ahead. The growing of the food-stuffs is the first sign of culture in man and when he has done his duty most arduously and sincerely, he relies upon the forces of nature for the fruition of his toils and on this day, he invokes the blessings of nature praying for the fulfilment of his aspirations.

The first Iranian month of 'Farvardin' tells us about the genesis of nature when the world was created. Farvardin is the same thing as the Sanskrit expression 'Prakriti'. On this day the Iranian Adam, Kayomarth Farvard was created to establish noble traditions for humanity to safeguard the righteousness in man and not to fall a prey to his evil and carnal desires.

Today when the world is facing conflicts and distractions, the significance of this day is further enhanced as it sounds a bell for man to awaken his slumbering consciousness and lead mankind towards amity, goodwill and peace.

(Contd. on page 28)

# Persian Poetry in Mughal India

DR. P. N. CHOPRA

Quite a large number of works have been written by scholars on Indo-Iranian relations which date back to ancient times. Attempts have also been made to take note of the growth of the Persian language and literature under the patronage of Mughal kings. However, a comparative study of the merits of the contemporary Persian poetry produced in India and Iran during this period has still to be done.

It is well-known that Persian poetry attained new heights under the patronage of the Mughal kings and nobles. Contemporary chronicles and literary works take note of the important poets who flourished during this period. Their total number may well run into several hundreds. In fact any educated person in those days could compose tolerable verses and a large number of them did so.

The munificence of the Mughal and Deccan rulers and nobles led to the continuous migration of a large number of Persian poets and scholars from Bukhara, Samarqand, Herat, Mashad, Isfahan, Shiraz, Qazwin, Mery, Gilan, Nishapore, Najaf, Qain, Kashan, Qumm, Ray, Sabzwari, Tabriz, Mazandran, etc., to India where they found better appreciation and patro-

nage. Jami, the leader of the poets' band was anxious to visit India during Babur's time and no less renowned Hafiz even embarked on a ship and would have reached India except for the accident of a cyclone. Jami was in Iran but his heart was in India. He continued to send his best compositions to his patrons in India.

Abul Fazl enumerates 75 who came to India during Akbar's time. This influx of poets continued during the reigns of Jahangir and Shahjahan. Some of the poets such as Shaida, Taklu, Qudsi Mashhadi and Kalim Hamadani were weighed in silver. The Mughal kings were extremely liberal in their patronage of poetry. Some of the poets such as Ghaznavid, Zaya Khan were even appointed commanders of 5,000 horses, Jagirs were granted to Ghazali, Faizi, Hayati and many others for the excellence of their poems. Rich rewards in cash were also given; for example Akbar paid Rs 2,000 to Haydari, Rs 5,000 to Kahi; Jahangir paid Rs 1,000 to Naziri, Rs 5,000 to Saida-i-Gilani; Shahjahan paid Rs. 5,000 to Saida, Rs 2,000 to Danish, Rs. 5,000 to Kalim, etc., etc. Besides the Mughal emperors, there were the nobles and grandees who gave encouragement to the

cultivation of poetry. Abul Fath Gilani, Abdur Rahim Khan-i-Khanan, Ali Quli Khan, Khan-i-Zaman, Zafar Khan, Khan-i-Azam Kokaltash and the famous Ibrahim Adil Shah II of Bijapur were known for their liberal patronage of poets and scholars.

Zafar Khan, Governor of Kashmir is said to have prepared a Bayaz which contained the selective poems of each poet in his own hand with his picture on the reverse. It was in this congenial atmosphere that Persian poetry thrived and lured Iranian poets to come to India and enjoy greater admiration than was available in their own country.

A Persian poet Ali Quli Salim says :  
There does not exist in Persia the means  
of acquiring perfection ; Henna does not  
develop its colour until it comes to India.

Kalim once went to visit his country  
Iran but as he said :

I am the captive of India and regret this  
misplaced journey :

Whether can feather fluttering of the dying  
bird convey it

Kalim goes lamenting to Persia (dragged  
thither) by the eagerness of fellow travellers  
like the camel bell which transcends the  
stage on the feet of others.

Through longing for India, I turn my  
regretful eyes backwards in such fashion  
That even if I set my face to the road,  
I do not see what confronts me

In another verse he says :

One calls it second Paradise, in this sense

that whoever quits this garden departs  
with regret.

Mirza Saib who flourished during  
Aurangzeb reign when the patronage of  
Persian poetry had certainly received  
setback due to the orthodox views of  
Emperor said :

There is no head wherein desire for  
thee danceth not

Even as the determination to visit India  
is in every heart.

Thus there were quite a large numbers  
of Indo-Persian poets during the Mughal  
period. The contemporary Safavid court  
could hardly boast of a single poet of con-  
spicuous merit or originality. It was no  
lack of genius but of court patronage that  
was mainly responsible for infertility.

These poets of the 16th and 17th cen-  
turies produced which Dr Hermann  
Ether calls the "Indian summer of Per-  
sian Poetry". Strong national senti-  
ments of the Persians had made them  
rather chary of recognizing the poetic  
talents of the Indians. Hadi Hasan in  
his "Mughal Poetry: Its Cultural and  
Historical Value" has examined the  
views of the Iranians and the Europeans  
about Mughal poetry. He comes to the  
conclusion that "Persian criticism of Mughal  
poetry is altogether vague". Browne has  
tried to analyse the reasons for denunciation  
of the Mughal poetry by Persians—dispara-  
gement of national heroes and monuments  
the use of the familiar words, the distor-  
tion of the meaning of familiar words, the  
coinage of new words and above all their



hairsplitting subtleties of the Indian mind which notices on the sweet-heart's mouth the end of a hair and then literally splits the hair.

On the poets who came to India, the disapprobation of the Persian works 'Atashkada' (Lutf Ali Beg Azar) and the 'Majma ul Fusaha' by Riza Quli Khan Hidayet is sweeping. They praise all those poets who stayed on in Iran and found fault with such well-known masters of style as Faizi, Urfi, Zuhuri and Saib. In most cases no critical views are advanced about the poetical demerits of those poets except advancing the plea that "they were not liked by Persians in that age."

However, there are independent critics who did properly evaluate the contributions of these poets of Mughal India. "After Jami," writes Gibb, "Urfi and Faizi were the chief Persian influences on Turkish poetry." Nefi, the greatest Turkish poet of the 17th century is seen vying with Urfi and it is significant that some of the best *qasidabs* and *divans* of Urfi are found in the libraries of Ankara and Istanbul.

The main themes of the Persian poets in India were religion, divine love, beauty of the sweet-heart, praise of the God, Prophet and the beloved. *Waqai goi* (fact stating), *misalia* (aptness of symbolism), *mazmun afrini* (novelty of topics), and *kbial bandi* (verbal concerts) were the chief features of the poetry produced during the period. All forms of poetry—*ghazal*, *qasidab* (ode), *Rubai* (quatrain), *qata* (fragment)

was produced in abundance during the Mughal period.

Most of the poets, however, expressed themselves through the medium of *ghazal*. Shibli calls it as the "age of *ghazal*". In the sphere of *ghazal*, Urfi of Shiraz, Saib Tabrizi Naziri Nishapuri, Hakim Shafai, and Ali Naqi excelled others. Among the *qasidab* writers, Urfi, Zuhuri and Talib Amuli distinguished themselves. In the sphere of *mathnavis*, there was, however, some definite deterioration. It was no longer the medium of expression for moral or historical style. Kalim's Shahjahan-nama written in highly ornamental style may be cited as an example. *Rubai* provided a convenient medium to the poets to tackle different philosophical topics. There was, however, a significant departure from the traditional style. Attempt was made to express an idea in one verse, usually done in two or three verses. It made it difficult for the reader to comprehend the true meaning. Naziri and Sarmad were the two well-known *rubai* writers of the period.

Urfi, Qudsi, Amuli and Muhammad Jan excelled in the composition of *Qasidabs* (panegyrics). Urfi was the creator of a new style in this particular branch of poetry. He is known for the "novelty in his style apart from the introduction of a number of fresh things into the conventional vocabulary of poetry. In the deposition of rhetoric from the chief seat and the enthronement of loftiness of tone and stateliness of languages in its stead." Shibli gives him the lofty titles of the

ing of *qasidabs*". Qudsi no doubt liked Urfi's forceful diction and Amuli's metaphors and similies. Yet he surpassed them in his originality of topics. Qudsi presented a beautiful *qasidab* to Shahjahan in 1145 A.H. The Emperor was so pleased

with his performance that he ordered the poet be weighed in silver. Talib Amuli's compositions are characterized by novelty of topics, figurative language and fine allegories and metaphors.

(By Courtesy—Indian and Foreign Review)



Mrs. Kotwal addressing the meeting at the K. R. Cama Oriental Institute, Bombay.

# Influence of Persian on Indian Languages

PRCF. DR. NAZIR AHMAD

Close cultural relations have existed between India and Iran from times immemorial, and have developed and grown with the passage of time. These contacts encouraged Iranian emigrations to India which continued unabated throughout the mediæval period and stopped only with the extinction of the Mughal Empire in the 19th century.

The Persian settlers and visitors provided the nucleus for the growth of the Persian language in India and gave a fillip to literary activity in this country. For centuries some of the best minds that India has produced have used the medium of Persian for the communication of their ideas, and through this language we have established contact and corresponded with the outside world.

The date of the beginning of the cultural contacts between Iran and India cannot be exactly fixed. They go back to a very remote past. Linguistics have found close affinities between the linguistic mechanics of the Vedic Sanskrit and the Avesta. This identity extends even to the connotation of terms and concepts. The Asure varuna of Rig Veda is the same as the Ahura of the Avesta. During the Achaemenian period (550—330 B.C.) contacts between Iran and India became distinct and clear;

India is mentioned in various inscriptions of Darius the great (522—486 B.C.) at Persepolis, Naqsh-e Rostam and Bisutoun, but traces of cultural relations are not discernible. However during the Sassanid period (226—642 A.D.) closer contacts were established resulting in the widening of the area of collaboration. It was during this period that Anushirvan sent his personal physician and philosopher, Barzuya to visit India. Barzuya took with him a large number of articles from India including the famous story of *Panch Tantra* which has attracted so many scholars of Persia and other lands. Cultural links with Iran increased when Punjab with its capital at Lahore became a part of the Ghaznavid Empire. A number of Iranians and other Persian speaking peoples settled down in this region. In due course Lahore became a great literary centre and produced poets like Abul Faraj Rumi and Masud-i-Sadi-Salman whose great poetic skill has elicited glowing tributes from Iranian scholars.

The establishment of Ghori power in India proved very conducive to the popularisation of Persian in India. At the very outset of the Muslim rule Persian was made the official and cultural language of this country. Liberal patronage of the

rulers attracted hordes of scholars, poets, divines, Sufis and others to their courts from the Persian speaking lands of Iran and Transoxiana. Thus the lamp of Persian was kept burning for centuries with renewed brightness.

Since the beginning of the 13th century the influence of Persian grew steadily. It reached its climax in the Mughal period especially under Akbar the Great whose vision imparted a new out-look to Persian. Although with the decline of Muslim power in India Persian was relegated to the back ground, still its great impact on Indian culture, languages, literature, art, painting etc. is an undeniable fact.

During the last seven or eight centuries enormous literature bearing on the life and conditions of the people of Hindustan has been produced in Persian. Historical works, Tazkiras, biographical works, poetical compositions, works on mathematics, astronomy, astrology, art of administration, art of war, medicine and a host of other topics, have been produced in Persian and for centuries the administration of the country has been carried on in this language.

When Delhi or Agra issued instructions to provincial governments in distant Gujarat or Deccan or Bengal or Kashmir it was the Persian language which was the medium of all this official correspondence. A large volume of papers: *akbbarat*, *farmans*, *parwanas* etc. preserved in the Indian Archives are a testimony of the important place the language occupied in the administration of the country.

Apart from this one cannot ignore another important fact: the Persian language

has played a leading role in the transmission of Indian historical heritage and classical literature to the outside world. For example it was through Dara Shikoh's Persian translation that Europe came to know of the *Upanishads*.

We should be justly proud of the fact that the earliest work on Tasawwuf in Persian—*Kashf ul-Mahjoob* was written in India and the first Tazkira of Persian poets—*Lubab-ul-Albab* was also compiled in this country. The *Adab-ul-Harb wai Shuja'at* of Fakhr-i-Mudabbir is probably the earliest work in Persian on the science of warfare and it was written in India and dedicated to Altutmish. In the field of historical writings, the *A'in-i-Akbari* of Abul Fazl has an unrivalled place in the whole range of Persian literature. It is unique not merely in Persian literature but "we have nothing like it even in Europe". Abul Fazl's statistical study is remarkable and in a way is the earliest attempt at the compilation of Gazetteers.

In the field of Persian lexicography, it is interesting to find that after Asadi's *Lughat-i-Furs*, the earliest Persian dictionary—*Farhang Nama-i-Qawwas*—was compiled in India during the reign of Sultan 'Alaud-Din Khalji. This was followed by four other lexicons namely *Dastur-ul-Afazil* (743 A.H.), *Adat-ul-Fuzala* (822 A.H.), *Zufan-i-Guya* (before 837 A.H.) and *Babr-ul-Fazail* (837 A.H.). Iran has failed to produce lexicographers of the stature of Husain Inju, the author of *Farhang-i-Jahan-giri*, Abdul Rashid, the author of *Farhang-i-Rashidi*, *Lughat-i-Shahjahan* and *Mu'arrabat-i-Rashidi*, Muhammad Husain Burhan, the author of *Burhan-i-Qate'*



Khan-i-Arzu, the author of *Siraj-ul Lugbat* and *Musmir*, and Tek Chand Bahar, the author of *Bahar-e Ajam*.

The poetic literature produced in Persian by the Indian poets deserves patient investigation by research scholars. There is still enormous literature which lies buried in undeciphered *biāḡ* collections and uncatalogued works in libraries and private collections. Of the poets of the Ilberite period, the compositions of Sirajī, 'Amid Tulki, Burhan-ud Din Bazzad, Tajud-Din Bukhari, 'Izz-ud Din 'Alawi, Hakim Tartari, and Mahmoud Khattat have been discovered only recently.

As least 50 collections of poets produced during the reign of Akbar are traceable in Indian and foreign libraries. It is about time that these works were properly edited and published.

In fact the literature produced in India in Persian can justify a full project of Bibliographical survey.

Apart from original compilations, we have a number of translations made into Persian from Sanskrit, Arabic and Turkish. The translations of *Mahabharat* and *Ramayana* made at the instance of Akbar should be made available in authoritative editions as early as possible. The translations of Qazi Abu Ali al-Hasan's *Al-Faraj ba'd al-Shiddah* by 'Aufi, of Alberuni's *Saidna* by Abu Bakr Kasani, of Ghazzali's *Ihya-ul Ulum* by Jajarmi, of Suhrawardi's *Awarif-ul Ma'arif* by Qasim-i Daud and Ibn-i Khallikan's *Wafiyat al A'yan* by Yusuf B. Ahmad are too important and significant to be ignored.

Persian which had been the language of court and culture in India for many

centuries, had influenced Indian life in its varied form. Indian polity, Indian social life, Indian art and painting, Indian music, Indian philosophy, Indian architecture, Indian languages and their literatures have all vivid signs of Persian impact on them. In the evolution of the composite culture of our country Persian has played a highly significant role. A thorough study of Persian influence on the various aspects of our cultural life needs patient investigations by eminent scholars. The article is an humble attempt to trace of the influence of Persian on some of the major Indian languages and their literatures. I am fully aware of my limitations and cannot claim to have dealt with the topic in any exhaustive manner for which I beg to be excused.

It has been accepted on all hands that almost all the languages in vogue in India during the time of Persian ascendancy have been influenced by Persian in varying degrees. The beginning of the modern Indo-Aryan languages coincides with the establishment of the Muslim rule in India and hence it was inevitable that all of them should have absorbed elements from Persian. Even Sanskrit could not remain unaffected. When astronomical works from the School of central Asia came to India, a number of technical terms were borrowed in Sanskrit. The same thing happened when *al-Majisti* was rendered into Sanskrit from Arabic under the patronage of Raja Jai Singh. Traces of Persian influence on Sanskrit are visible in Kashmir even earlier than the establishment of the Muslim rule there. On the basis of the *Rajatarangini* it has been shown that the official designations like *divir* or *divira* and

*Ganjavara* denote the influence of Pre-Islamic Iran on Sanskrit. The Shah Mir dynasty which was established in Kashmir in 1339 A.D. paved the way for the influx of a number of Persian words into Sanskrit. Words like *Shahi*, *Surtana*, *Khwas* and *Silahdar* occurring in those parts of the *Lokapraska* which were written during the Muslim rule bear out this fact. Similarly the appearance of words like *Khafun*, *Khanqah*, *Malik*, *Masida*, *Madrassa* and *Ravava* in the Sanskrit chronicles by *Jonaraja*, *Shrivarar*, *Prajyabhatta* and *Suka* bear eloquent testimony to the influence of Persian on Sanskrit. Dr. Tarachand has quoted the following Perso-Arabic words in the poetical works of *Lakshmipati*, a Sanskrit poet of the early 18th century:

زهر , گدازه , دل , کم , بخت , شیر , جواب ,  
وزیر , دشمن , مشتری , شرح , پیل , خیر ,  
مہتاب , غسل , حلال , آسمان , فراموشی ,  
بوداشت , دلیل

For similar reasons various languages and dialects of India borrowed liberally numerous Persian loan-words, of course each in a varying degree.

Indian languages are of two family-groups. Northern, Eastern, Western and North-Western, are of the Aryan family. This group includes Hindi, Urdu, Bengali, Assamese, Uriya, Punjabi, Kashmiri, Sindhi, Gujarati, and Marathi along with a number of dialects. The south-Indian languages viz. Telugu, Tamil, Kannada and Malayalam are Dravidian languages. To this latter group belongs the Brahui language which is in vogue in part of Baluchistan.

The Dravidian languages are distinctly of a different family as is conclusively

proved by their numbers, nomenclature of relations, case endings and pronouns etc. Of these Telugu is influenced by Persian more than others. The Arabic vocabulary available in the Telugu writings also came via Persian. The influence of Persian is both linguistic and literary. There is no walk of life from the market place to the administration headquarters where Persian vocabulary is not freely used. A few examples will suffice:

عرفی , دستاویز , فریان , دریافت , زمیندار  
حق , معتدبی , سپارس , مدعی , حاضر  
ضبط , بازار , شربت , صندوق (صندوق)  
صبو (صابون) , گلابی (گلاب) .

I am told there are hundreds of such words in free use by the Telugu people in their spoken language. Naturally phonetical and semantic changes have taken place in Perso-Arabic words from time to time and got adopted in the host language. e.g.

آ < آ = واہ وا < وہ وا  
ا < آ = امیر < همیر

Some times even a plural word has been taken for a singular and the plural has been formed by adding its particular plural suffix. e.g. from مراتب (which is plural form of مرتبه) the Telugu plural is 'Maratibulu'. Even in forming compounds some times Persian word is borrowed. For example in Telugu there is a word پتھانی بارو دلداز. It is composed of the following :

پتھانی is Hindi,  
بارو is Telugu  
دل is Sanskrit  
دار is Persian

Some times a Persian adjective is used as a noun. For instance 'Najuku'

(from Persian adjective نازک) is used as a noun in Telugu. Persian had exercised some influence on Telugu literature as well. But this influence is quite recent. There are instances of the diction of poets of 19th or 20th century being influenced by Perso-Arabic vocabulary. The credit for this change goes mainly to the Fitzgerald's version of the *Rubaiyat-i Omar Khayyam*. These *Rubaiyat* were rendered in Telugu from English translation by eminent poets of whom Royapuru and Ramareddi are very well known. But two other equally eminent poets viz. Umar Ali Shah and Dr. Rama Krishna Rao translated Khayyam from the original Persian. Some Telugu poets have no doubt been influenced by Persian romanticism and Sufism.

Linguistically Kannada is only next to Telugu in adopting Persian loan-words. It is a strange phenomenon that some Kannada words of daily occurrence are influenced by Perso-Arabic vocabulary. For instance the first part of the verb 'Shru-Vayitu' meaning "began" is Arabic شروع. Some Persian words are used for religious-cultural occasions. For instance 'mejuwani' is the word used for a special function during marriage ceremony among the South-Indian Hindus. Quite obviously, it is the Persian word میزبانی. Another word of similar cultural importance is 'Paraku' which is borrowed from the Arabic فراغ. Some of the Persian vocabulary of Kannada is as follows:

زمین , زمیندار , دستاویز , بلندوبست  
میچا (میز) , سربرائی (سربراهی) , سپاس  
, سپائی , کیول , انداز , کهجانی (خزانه)  
کاگدا (کاغذ) , کانون (قانون) , کسبت , گماستی

گلابی (گلاب) , چاکری , حساب , جاگیر  
, نگد (نقد) , مستجوری , رومال , سرکار  
, سواری , سامان , هد (حد) , آواز , استر

In Tamil which is one of the most ancient languages of the Dravidian stock, the Persian influence is at its minimum. Tamil has eschewed to a large extent even the influence of Sanskrit. However it is not completely free from Perso-Arabic impact. The phrase "Parava Illai" though equivalent to "پروا نہیں", means "it does not matter". Thus the semantic change is quite clear in it.

The people of Kerala whose language is Malayalam had been in direct contact with the Arabs from very ancient times. Numerous Arabic words, therefore, found their way into this language. But occasionally one would come across Persian vocabulary which accounts for its influx from the north. It is stated that Tipu Sultan whose court language was Persian annexed a part of the modern Kerala and added it to his dominion. Thus Mysorians whose mother tongue was Dakhani Urdu, chose to move to Kerala. This resulted in the introduction of a few Persian administrative and official terms in Malayalam. It would suffice to quote a few words:

سپائی , سواری , سرکار , شکار , میقتانم  
(میدان) , یاداست (یادداشت) , سراسری  
(سرسری) , شمار , مساوری (مسافری)  
, متاب (مہتاب) , پیشکار , تیار , سامان  
پایسہ (پاپوش) , کسپال (خوشحال) , کوجا  
(کوڑہ) , گانے شماری (خانہ شماری)

The last of the Dravidian languages, viz., Brahui is full of Persian words, though

derivatively it belongs to a different family. This reveals the truth that the Persian influence is not fundamental but a historical necessity. The literature of Brahui is recent and manifests wider Persian impact than other languages of the group. Its folk songs are quite old and they likewise could not evade Persian influence. Two lines are quoted below:

شوخی شرایبی مست آس دلیر و ہم پیشہ شکر و ہونڈانگ  
 ہے آرامے نیسے ہے نے آن، ہم یہ شکر ہونڈانگی

In this song the words *ہے آرامی* و *شوخی* are taken from Persian. They further indicate that Persian poetic symbols were adopted in the Brahui poetry.

Having dealt briefly with the Persian influence on the Dravidian languages, we shall now proceed to its influence on some of the Indo-Aryan languages such as Bengali, Punjabi, Kashmiri, Marathi, Hindi and Urdu.

*Bengali :*

The origin and the first stage of Bengali language cannot be dated earlier than the 15th century. A new era dawned in Bengali literature with the appearance of Muslims in Bengal. The people witnessed a new transformation in their society, culture and language during the many centuries of Muslim rule there. The court language being Persian, it extended its area of influence in every walk of Bengali life. The other facts responsible for the great impact of Persian on Bengali are as follows:

1. A large number of Persian classics were translated into Bengali such as *Yusuf-ulaiqba*, *Laila-Majnun*, *Sikandarnama*, *Haft-*

*Paikar*, *Shabnama*, *Tutinama*, *Rubaiyat-i-Khayyam*, *Pandnama*, *Tazkiratul 'Aulia*, *Gulistan*, *Bostan*, *Diwan-i-Hafiz* and a host of other important Persian books.

2. The Hindus and Muslims were so closely associated that they worshipped a mixed god called Satya-Pir who subsequently found his place in the Bengali literature, and the poems written in his praise contained an appreciable number of Persian vocabulary.

3. A number of Muslim poets and writers such as Qazi Dulat, Saiyid Alaul and others appeared on the scene of Bengali and their compositions naturally contained more Perso-Arabic vocabulary than others.

4. A group of modern Muslim story-writers such as Mohammad Abid, Abid Ali, Ejazud-Din, Inayatullah Sarkar, Qurban Ali and others, used a large number of Persian words in their writings and consequently their style of writing came to be known as Musalmani Bangla.

5. Modern poets like Nazrul Islam contributed much to the Persian influence not only on the Bengali language but also on its poetry. He has written on many topics which compelled him to use Persian cultural terminology. He is the foremost among poets to have used Persian symbols and adopted some of its verse-forms.

6. Many administrative and official terms were included in Bengali. Some of the titles which are retained as family names, were in vogue during the Muslim rule e.g. *موجودہ دار* = *موجودہ دار*, *سرکار*, *قانوننگو* etc.

7. Bengali is very close to Persian and Dr. Ata Karim Barq who has obtained



a doctorate from the Tehran University on the influence of Persian on Bengali has supplied a number of basic words and phrases and even short sentences, which are similar to Bengali phonologically and semantically.

The second part of Dr. Barq's thesis is based on a critical study of Persian influence on Bengali language in respect of the following points:

- (i) Persian vocabulary in Bengali
- (ii) Phonetical changes that occurred in Persian loan-words in Bengali
- (iii) Impact of Persian on Bengali idioms and proverbs. Dr. Barq has collected about 9,000 Bengali idioms and proverbs more than 1,000 of which, according to his estimate, have been influenced by Persian.

Lastly, I shall mention two poets of celebrity viz, Mukundaram (16th century) and Bharat Chandra (18th century). Both of them made frequent use of Perso-Arabic words in their writings. The latter attempted to devise a mixed language composed of Persian, Sanskrit and Bengali. He was writing a drama in this newly devised language but could not complete it.

#### *Kashmiri :*

Kashmiri has been influenced more by Persian than any other language of India, perhaps second to Urdu only. Kashmir had developed contacts with Iran even before its conquest by the Arabs. The post-Muslim Persian influence on the cultural life of Kashmir began with the establishment of the Shah Mir dynasty in the middle of the 14th century A.D. which

produced such an illustrious monarch as Sultan Zainul Abidin (1420—1474). During the latter's reign the cultural contacts between Iran and Kashmir increased and strengthened. A number of poets and scholars migrated from Iran and Transoxiana to Kashmir and permanently settled there. During his rule Persian was made the official language which resulted in widening the area of its influence on the life of the people. Zainul Abidin was himself a poet and a writer and a great patron of men of learning. At his instance were written numerous books in Persian on various subjects including science, philosophy and medicine. Under his liberal patronage a number of Sanskrit works were translated into Persian and vice-versa. Zainul Abidin was also interested in the reorientation of Kashmir art and crafts and with this end in view he sent his own artists to Samarqand where they specialised in book craft. On their return they developed the art of book-binding and paper-making in Kashmir.

When Kashmir was added to the dominion of Akbar, its contact with India grew stronger which resulted in the popularisation of Persian in Kashmir.

The history of the Kashmiri language does not go to a very remote past. The development and prosperity of this language and its literature took place during the period when the influence of Persian in Kashmir had shown signs of decline. But the impact of Persian on the cultural life of Kashmir during about 300 years of Muslim rule had been so great that, this language could not remain unaffected. As the poets and writers of Kashmiri were bilingual, it was quite natural on their part

to introduce those very themes to Kashmiri which they had already reproduced in Persian. This was a situation quite similar to one in which Urdu developed and progressed. This is why in respect of Persian influence Urdu and Kashmiri are similar.

Persian influence on Kashmiri is not merely of lexical nature. Kashmiri Grammar has also been influenced by it. Persian *Izafat* is freely used in Kashmiri. Rules of word-formatives are also similar. Persian idioms and proverbs both in original and translation have found their way in it and Persian prepositions and conjunctions and even adverbs are occasionally used in this language.

The significant impact is traceable on Kashmiri literature especially poetry. The important forms of Kashmiri verse are Ghazal, Qasida, Qīṭa and Mathnawi and they have all been taken from Persian. The Persian allusions and references and symbols and rules of Persian prosody have been adopted in Kashmiri poetry. The Kashmiri ghazal resembles Persian ghazal in respect of theme and subject matter, though certain it is that the former does not reach that height of sublimity for Persian ghazal is chiefly noted. The Kashmiri poets follow the same principles which govern Persian metre and rhyme system especially in Ghazal and Mathnawi. Kashmiri Sufi poets follow in the foot steps of the great mystic poets of Persia whose works have been translated into Kashmiri. In short in theme, in diction, in rhyme and metre Kashmiri poetry is very close to Persian and in this respect Persian impact on Kashmiri is much greater than on any other language, of course

Urdu is an exception. At the end I shall quote one specimen each of Kashmiri Ghazal and Mathnawi:

در دانه استی بے خبر مرجان د پان چھی  
خورشید رویمس کچ نظر پدیمان دپان چھی  
یم قبه سینکی دیشہ و نہن دبه پھران دل  
انار شیرین کونہ دو بیستان دپان چھی  
قد چون دیشہ ویر برہمان تیر گڑھاں خم  
شمشاد سیمین سرو خرامان دپان چھی  
شویان روخ چو قلندہ ہارچ زون زن تابان  
خویان عالم , ماہ مہربان دپان چھی

Following is a specimen of a Mathnawi in which the *سرایا* of the beloved has been depicted :

سرایاتس چہ رعنا دل فریبا  
ز پا تاسو چہ سے مہتاب زیبا  
جبیدا چیدہ روس آیدہ شقائق  
نہ چیدہ جورہ تہہ ماچینہ نشہ طاق  
مسلمان رویہ موی نا مسلمان  
ہوو کعبہ یہ مو در کافوستان  
کمان اہرو مڑہ تیر چشم بادام  
یہ مردم قتل مردم رویہ کدہ دام  
ہمو سنبل ہرو گل با لب مل  
یہ دندان در یہ خندش ہندہ بلبل  
اسن تمی سند کھسن زن آفتاباہ  
لعاب تمی سند ہمارن زن شورا باہ  
زبان زمزم , دھان دمدم ہونگنی ناک  
بیان کم کم و تان کم کم سو خن راگ

*Punjabi :*

Punjabi was developed in the Punjab which had been the most important centre of Persian learning and culture for more than eight centuries. It is quite obvious that the period of the development of Punjabi synchronised with the period of the

decline of Persian influence on the Punjab. Despite this it was impossible on the part of Punjabi language and literature to remain unaffected by Persian especially when the whole atmosphere was still surcharged, though in a lesser degree, with Persian influences. The significant factors responsible for the Persian impact on Punjabi are as follows :

- (i) Translation of Persian classics into Punjabi ;
- (ii) Most of the early writers of Punjabi were Muslims who grew up and were trained in Persian atmosphere.
- (iii) Some of the Punjabi poets were also poets of Persian and consequently their composition in Punjabi amounted to an unconscious attempt to bring these two languages closer to each other. Through them Persian literary traditions made their free access in Punjabi literature.

A critical study of the Punjabi stories of Sassi-Pannu, Hír-Ranjha, and Sohini-Mahíwal which have borrowed their themes from Muslim environment would show how great was the influence of Persian on Punjabi.

One may doubt the authenticity of Punjabi poems attributed to Baba Farid Ganjshakar of Multan, but Dr. Mohan Singh Diwana holds them to be genuine. However it is almost certain that the Persian loan-words available in these poems are not recent introductions into Punjabi. Some of these words have undergone semantic and phonetical changes. A few are quoted below :

ملک , جند (زندہ) , پیر سلات (پیل صراط)

درویشی , دنیاں , گری وان , مرگ , دور , سکر , ساکھ (شاخ) , شیطان , کوچرا (کوزہ) , نوات (نبات) , سلطان (سلطان) , درواجا (دروازہ) , سیکھ (شیخ) , تن , بار , مسناک (مشائخ) , کاگد (کاغذ) , دل , دربار , بے نواجا (بی نمازا) , ساچ (ساز) .

The most significant record for determining Persian influence on Punjabi is the Guru Granth Sahib, the Holy Book of the Sikhs. This sacred scripture is full of Perso-Arabic vocabulary which testifies to Baba Nanak and the early Sikh Guru's scholarship in Arabic and Persian and also their contact with Muslims. In the *Japji* Baba Nanak says :

کیو سچیاران ہوئے کیو کوئے تئے پال  
حکم رجائی چلناں نانک لکھیا نال  
(رجائی = رضائی)

گاؤ کو جاپے دے دور  
گاؤ کو دیکھ ہادر ہدور  
(ہادر = حاضر ؛ ہدور = حضور)  
جنی نام دھایا گئے مسقت نال  
(مسقت = مشقت)

کہت تروسی مکہ بولنا مارن ناد گئے  
(تروسی = توشی)

Similarly words like ذات , نظر , شمار , سیفہ , ترکش , تیر , کمان , بد فعلی , غائبانہ , پاتشاہ , روز etc. are frequently used in this book. At a few places in the *Guru Granth*, such lines are found as are composed of mostly Perso-Arabic vocabulary. The following instances from the book will illustrate the point :

پیر , پیغامبر , سالک , صادق , شہدے اور شہید  
شیخ , مشائخ , قاضی , ملا اور درویش رشید

صحنی صبورى صادق صبر توسته ملا يکان

صحنی کر سجده من کر مقصود  
چیدهر دیکهتا ، تیدهر موجود  
قدرت هه قیمت نه پاه  
جا قیمت پاه ، کهی نه جاه  
مهر معیت صحنی مصلی حق حلال قرآن  
سرم سیت سنت روجا هوه مسلمان

Some times Persian verses without its metre, with one or two Punjabi words are available in this scripture, for example :

یک عرض گفتم پیش تو درگوش کن کرتار  
حقا کبیر کریم تو به عیب پروردگار  
دنیاں مقام فانی تحقیق دل دانی  
هم سر موی عزرائیل گرفت دل هیچ ندانی

زن بستر پدر برادران کس نیست دستگیر  
آخر بیفتم کس ندارد چون شود تکبیر

شب و روز گشتم در هوا کردم بدی خیال  
گاهی نه نیکی کارکردم هم این چنین احوال

بدبخت همچه بخیل غافل به نظر به باک  
نازک بگوید چن ترا تریه چاکران پر خاک

Marathi :

With the establishment of the Bahmani dynasty in the Deccan the contacts of Hindus and Muslims grew very rapidly. The adoption of Persian as the court language by the Bahmanis and after their downfall by the Adilshahis, Qutbshahis and Nizamshahis, coupled with the propagation of Persian culture in the region resulted in extending the area of Persian influence in every walk of the cultural life of the

people including their language—Marathi. Dr. Abdul Haq in his treatise has given illustrations to show historically how the Persian influence has been in progress in Marathi and the result has been summed up as follows :

- 1290—1390 A.D. - No influence
- 1390—1656 A.D. - Persian influence increasing consistently
- 1656—1728 A.D. - Progress stopped
- 1728—1818 A.D. - Progress static.

He quotes a passage from a 13th century Marathi poet, which contains no Persian word. Then follows an inscription from a temple in Kolaba district (Bombay) dated 769 A.H. 1289 Salbahan Sambat which contains two words جمعیت and سازگار and a few Muslim names and the Hijra era. Then is given a quotation from a 17th century poet (of modern Aurangabad) which is an imaginary memorandum beginning with :

عرضداشت عرض دار بندگی بنده نواز علیکم  
سلام

It contains words like کارکن , صاحب , (Persian), قلعه , کایاپوری , شیکهدار (شقدار), حرامزاده , زمیندار , مذکور , سوار , (اضافت , درویش , چویدار , زبردست , تمام , قیاس , پروانگی etc.

A letter by Raja Ankush Rao written in 1576 A.D. to one of his officials begins thus :

از رخت خانه راجه شری انکوش راو راجه  
گوساوی بجانب کارکنانی تب کهیز , باری  
بداند سروسیت بعین , تسع مائه دیش  
مکھانی الخ

It contains besides a number of Perso-Arabic vocabulary, Persian *Izafat*, Persian



verbs, Arabic number, Persian plural form (e.g. دیشمکہان)

There is an important historical document in the form of a letter by Malik Ambar to a prohibitor of Shahji, the father of Shivaji, with equivalent Arabic date in words. The letter is full of Persian words and its ratio with Marathi words is 5:2. A few lines will show the nature of the influence :

از دیوان رخت خانہ خاص بجانب کارکنان  
و دیشمکہان پرگنہ دیونا مقاسائیان و  
عہدہ داران از ہتی حال و استقبال و مقدمان  
موضع دیول گاؤں نزدیک آئے گدو قریباتی  
پاتس پتیل منکور بداند .

The use of Persian verbs, prepositions, conjunctions and Izafat in addition to Persian vocabulary, gives this passage a Persian appearance rather than Marathi. Even Shivaji Maharaj who was against the tendency of using freely the Perso-Arabic words in Marathi could not resist the influence and one of his short letter contains such words as

جمع , سلک , جنس , نامزد , چشم , منکور  
باقی , وضع , داس , در ماہ , تعینات  
مسجرا , موافق , باب , کاف , اد , ماہ در ماہ

The above illustrations reveal the nature of Persian influence on Marathi which has not confined to vocabulary alone. Persian influence on Marathi grammar was no less salient, this may be summed up as follows :

- (i) In Marathi as in other Indian languages nouns is preceded by an adjective. But under Persian influence some times the case is just the reverse e.g.,

پندت مشارنلے (مشارۃ الیہ)  
دراوا عظمہ انگری وزارت مآب گائیکوار

سکندر ثانی لا (لا = را) , پندت  
مشارنلے (ہیس علامت مفعول)

- (ii) Occasional Persian *Izafat* and prepositions are available in official correspondence such as  
شہر پونا , پندر دیہوں , قلعہ راے گڑھ  
(ہر = در) در روز , در دیوس

- (iii) Persian conjunctions, interjections, adverbs, and even a few pronouns are found in these examples :

بس , ہان , یا , بلکہ , مگر ,  
البتہ , ہمیشہ , بلا شک , بے شک  
etc. ہر یک , کھد (خود) , ہر ہمیشہ

- (iv) The formation of adjectives and nouns by adding " (ی) " to nouns and adjectives is the result of the Persian impact.

بہادری , میتوری , کاراگوری  
تگوری (پتھریلا) , پھاٹی بندی  
etc. دونگوری (پہاری)

In some cases 'گی' is added, while in Persian it is confined to such words as end in final 'h' Examples of such nouns are these :

شباباشکی , مادھارکی , بدائی  
etc. بہوشارکی

- (v) The Persian prefixes and suffixes are used in formation of words such as :  
بے تھب , بے تول , بے تال :  
غیرسوے , غیرسمجھ , ناپیک  
کوٹب کار , پالیکار , ماہتکار  
گلام گوری , مسچہردان , دیپ دان  
دھندے وار , گھڑیال چی , ہتی خانہ  
etc. مہینے وار

(vi) Even some of the اسم فاعل are formed according to Persian rules such as : پیکار دار , ایست دار , پیلمدار , کاوے باز , چین باز , اہل خور , بھاند خور etc.

(vii) Such Marathi compounds as تھو کا تھوک , ہانکا ہانک , تو تاتوت etc. have been influenced in their construction by the Persian rule as is found in رنگا رنگ , ہڑ ہڑ , دوا دوا etc.

(viii) Some Marathi words are formed by using Persian conjunction as راتو رات , بہارو بہار , as واو etc.

(ix) Construction of words by combining Perso-Arabic words with Marathi reveals Persian influence, e.g., انگ مکھٹ , انگ زور , چار خرچ , زمین اٹھن etc.

(x) A number of Marathi idioms are Persian translations such as

شپتہ کھانے = قسم خوردن

ہانک مارنے = بازنگ زدن

رستہ دینے = راہ دہن

تہمت کھینے = تہمت زدن

دوستی تھیونے = دوستی داشتن

چیر کرنے = زیر کردن

صکیت تھیونے = صکیت داشتن

ہاتھ دینے = دست دہن

کمرباندھنے = کمربستن

Marathi in its turn made some phonological and semantic changes in a number of Perso-Arabic words. Some examples are these :

اگر or  
عدل lesson

|         |                |
|---------|----------------|
| آمدانی  | time or period |
| اتراچی  | unpleasantness |
| عبرت    | influence      |
| ارسال   | very good      |
| امیدوار | youth          |
| کتبہ    | document       |

All this is true of Marathi prose only. Marathi poetry remained aloof from the court and hence it bears no signs of Persian impact on it.

Hindi :

The history of Hindi literature during the three centuries preceding Kabir (1398-5-8) is obscure. *Prithvi Raj Raso* a bardic poem of Rajasthan is ascribed to the period of Prithviraj but it has been proved to be the work of a much later date. Similarly the claim that the *Bisal Das Raso* belongs to the 12th century, does not hold good. Probably the first authentic record is the *Chandayan*, the love story of Chanda and Lorak composed by Maulana Daud in the reign of Firuzshah Tughlaq in 779 A.H. about which Badayuni has supplied the following information :

کتاب چندائن را کہ مثنوی است یزبان  
ہندوی در بیان عشق لورک و چاندا... و  
الحق خیلی حالت بخش است ' مولانا  
داؤد بنام او (جونا شہ) نظم کردہ و از نہایت  
شہوت درین دیار احتیاج بہ تعریف ندارد -  
مخدوم شیخ تقی الدین واعظ ربانی در  
دہلی بعضی ابیات تقریبی اورا یہ بزمی  
خواند و مردم را از استماع آن ' حالت غریبہ  
روی داو الہی

The poem which is in Avadhi dialect contains a few Perso-Arabic words. Some lines

are quoted below :

بوس سات سے ہوئے اناسی  
تہ پیا یہ کمی سر سے بہاسی  
ساہ پھیروچ ولی سوطانا  
چونا ساہ و جیر بکھانا  
دلہنو نگر بسے نو رنگا  
اوپر کوت تہے ہے گڈا  
ہندو توک دڑسم راکھیں  
ست جو ہوئے دھونہ کھنہ بہاکیں  
گڈو سنگھ اک پتھی دینکاویں  
ایک گھات دو ہوں پانی پیماویں  
داؤد کب جو چاندا گاؤی  
جیس رسنا سو کا مرجھائی

Even the such words have undergone phonological change, e.g., *ساہ* is *شان*, *سرطانا* is *سرطان*, *فیروز* is *فیروز*, *وزیر* is *وزیر*, *جیر* is *جیر*, *سلطان* is *سلطان*. The word *ولی* has been incorporated with no change. This story of Lurak and Chanda subsequently became popular and a number of Bhaka poets attempted to versify it of whom one Sadhan is very significant whose *Minasat* is based on the *Chandayan* version.

Quite naturally Persian vocabularies in the writings of Muslim Sufi poets of Bhaka are much larger. The works of Qutban, Manjhan, Malik Muhammad Ja'isi and even Nur Muhammad may be quoted by way of illustration. Ja'isi at times uses Persian and Arabic words more copiously specially while praising religious personalities which however cannot be taken as his representative style, for special occasion warranted an altogether different atmosphere. Nevertheless there is no doubt that the poets of Braj resisted the temptation of enriching their diction by Perso-Arabic vocabularies.

It is stated that the court-poets from the time of Akbar to the death of Muhammad Shah had been much under the influence of Persian. A study of the writings of Gang, Manohar, Keshav, Chintamani, Bihari Ma'ram, Kalidas Trivedi, Bhushan, Dev, Das, Padmakar, Ganganand and Thakur would reveal that there are more Persian loan-words in their writings than in those of Muslim poets such as Alam, Rahim, Rasleen and others. The poets at the courts of Hindu Rajas were more enamoured of Persian than even those at the Mughal Court. For example Bhushan had a wider vocabulary than Bihari, Dev and Padmakar.

In *Khariboli* we find a more liberal use of Perso-Arabic words in preference to colloquial vocabularies which was a special feature of Braj Bhasha, as the growth of *Khariboli* literature synchronised with the growth of Urdu, we find a growing tendency among the *Khariboli* writers to enrich their diction by Persian loan-words and the writings of Deoki Nandan Khatri and Bal-krishna Bhatt bear a testimony to this. During early 20th century, Hindi fiction writers tended to use more Persian words than others. The works of Prem Chand and others amply testify to it.

Persian influence on Hindi may be studied from various stand-points: lexical, formatives, idioms and literary.

History of Persian loan-words in Hindi has few parallels in the world of linguistics. The loan-words included nouns, adjectives, prefixes and suffixes adverbs, conjunctions, interjection and even infinitives. Occasionally Persian rules of number are also employed in Hindi.

Persian vocabulary is composed of words appertaining to every walk of Indian life. Culture, religion, administration military, judiciary; articles of daily use, clothes, utensils, furniture, ornaments, sweets dishes, varieties of meals, drinks, fruits, vegetables, etc.,—professional loan-words used in tailoring, carpentry, masonry, gardening, horsemanship, agriculture, medical science, diseases, painting, music, games and sports etc. As a matter of fact the impact of Persian is so great and extensive that there can be no sphere where this influence is not conspicuously discernible.

I shall refer now to some grammatical writings of Deokinadan Khatri and Bal-influence of Persian on Hindi which is equally applicable to Urdu as well :

1. A large number of adjectives are borrowed from Persian and the abstract nouns formed therefrom are commonly used such as :

بہادری and بہادر , آبادی and آباد , گندہ and بڑائی and بڑا , برابری and برابر , کمی and کم , گندگی etc.

Even adjectives formed from nouns are common such as :

قیمتی , نقل from نقلی , اصل from اصلی , ضد from ضدی , قیمت from قیمت etc.

2. Persian abstract nouns are frequently used such as سوزش , سپارش , مالش , آمیزش , آرایش , خراش , گشتگو , نالہ etc.

On this pattern has been formed the Hindi word رھائش .

3. Infinitive have been formed from Persian and Arabic words such as آزمانا ,

فرمانا , گذرنا , لرزنا , ترشنا ; خریدنا , بدلنا etc.

4. Persian prepositions, adverbs and adverbial phrases are used freely e.g. ہمیشہ , بیشک , بجز , بغیر , بجای , دوبرو , پس , بابت , ہو بہو etc.

5. Formation of words like متروکشت , کمر چھکا , سر پھرا . دماغ چلا , دل جلا is a peculiar feature of Hindi but even this could not escape from Persian influence.

6. The persian اسم مفعول in words like شادی شدہ , رجستری شدہ , نتھی شدہ etc. is on the pattern of آفت زدہ and ستم رسیدہ .

7. Such compounds as دیلا پیل , کھینچا تانی , دھما چوکڑی , دھینڈا مشتی , کڑاکڑ , بوندا بوندی , بھاگا بھاگی , مارا مارا are formed under Persian influence.

8. Persian prefixes and suffixes are quite common in Hindi such as

اگلدان , پیکدان , پاندان in 'دان' , سرمہ دانی , مچھر دانی , سنگار دانی , پائل خانہ , چھاپہ خانہ in سار and خانہ , بھنڈی سار , کھنڈی سار , چندو خانہ , تازی خانہ etc.

دولچہ (from Persian چہ) , چلیچلی etc. , صحنچلی , صندوچچلی etc. , بے سرا , بے قول , بے ڈھب in بے

بہ , بلام , بقلم in بہ , ناکارہ , نابالقی in نا

بلا سبب , بلا وجہ in بلا

ہمچولی in ہم

9. اسم فاعل is formed on the pattern of Persian as in *بڑھئی گیر* , *چوڑی گر* ( C. F. *بڑھئی گیدی* ) . The other forms of اسم فاعل are also common such as :

*مذہ تور* , *سر تور* , *تیس صا* , *مکھی صا* , *منغرچت* , *پتھرچت* , *کفن کھسوت* . Some time Persian verbs are combined as in *گھڑی ساز* , *تھتھ باز* , *دلگی باز* , *اتکل باز* , *دھوکہ باز* , *چوڑی دار* etc.

10. Some times مضارع and ماضی are transposed to form a word on the pattern of Persian as *چور دواڑہ* , *مذہ زور* , *راج مکمل* etc

11. According to some scholars formation of noun by adding the suffix *ی* is the result of Persian influence as in *دھلائی* etc. *برائی* , *اچھائی* , *مٹھائی* , *سلائی* . The *لیاقت* which is very common in Persian as in *شدنی* , *گفتنی* etc. have caused to form such words as *ہونی* , *انہونی* , *بھونی* etc.

The phonetic system of Persian favourably agrees with that of Hindi except that *فا* , *زا* , *غا* and *خا* sounds are not available in the latter system. But these have in some cases been adopted in Hindi. The same is the case with Arabic sound 'ش' which had long been adopted in Persian. 'Sh' sound was not new to Indo-Aryan but at the Prakrit stage, it was changed into 'S' which was again revived in Hindi due to Persian influence on it. Some other sounds as *یا* and *وا* were also standardised in Hindi under Persian influence.

A very interesting and important aspect of Persian influence in Hindi is noticeable in its usage of idioms and proverbs. The symbolic use of words which is an important aspect in the formation of idioms is a typically Persian influence. The majority of Hindi idioms are either composed of Arabic—Persian words or are direct translation from Persian. Idiomatic usage is one of the elements which had made the Persian language sweet and popular thereby extending the area of its influence on Indian languages. A few examples of Hindi translation of Persian idioms are as follows.

سر آمدن = سر آنا  
 سورفتن = سر جانا  
 قسم خوردن = سوگند دھ کھانا  
 نام دامن = نام دینا  
 زبان کشودن = زبان کھولنا  
 راز کشودن = بھید کھولنا  
 از پوست بر آوردن = پول کھولنا  
 باد شدن = ہوا ہونا ہوا ہوجانا  
 آرزو کردن = اچھا کرنا  
 گوش دامن = کان دھرنا  
 حرف گفتن = بات پکھنا  
 شرط بستن = شرط باندھنا  
 نام نہادن = نام رکھنا

#### Impact on literature :

The most popular form in Persian is ghazal and it was but natural that Hindi could not resist its temptation. The impact may not be very deep but sporadic attempts are not rare. Tulsī and Kabir have composed a few ghazals. Rahim, Sudan and Shital also made an attempt in this direction. In modern times quite a sizeable number of poets composed ghazals,

amongst whom the names of Pratap Narain Misra, Ayodhya Singh Upadhyaya, Lala Bhagwan Din, Nirala and Shamsheer may be cited by way of illustration. Some poets have imitated Rubai of whom Nathuram Shankar Sharma (1859-1918) deserves mention. Bachchan has successfully produced Rubais in Hindi on the model of Khayyam. Mathnawi remained a model for Sufi poets in Hindi from the earliest times. Likewise the love ballads of the 17th and 18th centuries were written in the form of Persian Mathnawi.

Occasionally Persian metres also were adopted by Hindi poets. The following poets are stated to have written under the influence of Persian metre:

Pratap Narain Misra; Sridhar Pathak; Ayodhya Singh Upadhyaya; Balmukund Gupta; Lala Bhagwan Din and Nirala.

The Persian impact is clearly noticeable in Hindi mystic poetry produced by both the Muslim and Hindu poets. Some lines of Kabir are quoted below to show this impact on his poetry:

کبیر ! اپنی نویت دس دن لیو بجائے  
 ہر کسی پہنچ روز نویت اوست  
 کبیر ! سریر سرائے ہے ، کیا سویے سکھ چین  
 چہ بندی تو دل پر سرائی فسوس  
 سازش نگارہ کوچ کا ، باجست ہے دن دین  
 کہ ہر زمان ہسی آید آوای کوس

Urdu :

Urdu language is not very much different from Hindi so far as its basic grammar is concerned. Born in and around Delhi, it was based on the grammar and phonetic system of *Khariboli*, Urdu borrowed

extensively from Persian words, phrases, poetical forms and themes. But it amply accommodated itself with Hindu and Muslim traditions and had among its votaries persons of all creeds and communities. Urdu literature first developed in the Deccan and its pioneers were the Sufis who preached their sermons in the language of the people. Some of them had gone from Northern India to preach their gospel there. Among this class of Sufis the name of Gesu Daraz is very prominent. Other Dakhani Sufi who contributed largely to the development of early Urdu were Ali Gamdhani, Shamsul Ushaq, Burhanud Din Janam and Aminuddin Ala. Some of their disciples were conspicuous in the progress of Urdu. Ashraf, the author of *Nausar-har*, is one of them. This mathnawi composed in 909 A.H. 1504 is one of the earliest compositions in Urdu. Later on numerous poets appeared in Golconda, Aurangabad, Bijapur, Ahmadnagar, Bidar and Gulburga. Among them were the rulers of Qutbshahi and Adilshahi dynasties.

From the Deccan the impulses came to the North and it was here that Urdu literature grew to its natural stature. A host of poets who were men of genius appeared on the scene of Urdu poetry and subsequently various centres of Urdu developed in Northern India at Delhi, Lucknow, Azimabad (Patna) etc. Among the brilliant stars of note were Mir Taqi Mir, Mirza Rafi Sauda, Khwaja Mir Dard, Momin, Ghalib and others. Hindus too made equally valuable contribution to the development of Urdu literature. Among them Wali Ram Wali, Jagwant Rai Munshi, Nawal Rai Wafa, Daya Ram Pandit,



Khub Chand Zaka, Bindra Ban Raqim and many other have left deep impress on Urdu Poetry.

Persian exercised tremendous influence on Urdu language and literature. We have seen that hundreds of Persian words of all class found their way into Hindi. As the grammar in Hindi and Urdu is basically the same, details of Persian influence on Hindi are equally applicable to Urdu as well. In early stages of both Hindi and Urdu, Persian influence was not so deep, but with the passage of time this impact became deeper and it is in respect of this impact that Urdu came to be distinguished from Hindi. From the lexical stage to the level of Persian impact on Urdu prose and poetry, the latter is more influenced than Hindi on following points:

1. The use of genitive (اضافت). In Persian the اضافة is denoted by a کسره below the مضاف or موصوف e.g. قابل داد صاحب سخن , وقت خوش , شعر خوب etc. This has not been fully adopted in Hindi; in Urdu on the other hand it is as popular as in Persian, especially in poetry. In a few cases the Persian plural form has been adopted so as to make a room for Persian *Izafat* as in گلہای ناز etc. It must be noted that the Arabic sign of genitive "ال" which was in vogue in Persian for long was borrowed in Urdu in combinations like حسب الفرمایش , حسب الفرموده , قریب المرگی etc.

2. The Persian conjunction واو is so common specially in Urdu poetry in compounds like : خدوخال , پیچ و تاب ,

آب و تاب , شیخ و شاب , کروفر , سو و پیا , etc.

3. The Persian اسم فاعل موصوم is no doubt used in Hindi but not so comomonly as in Urdu which would accept all the Persian words of this class unhesitatingly.

4. Persian اسم مفعول is rarely used in Hindi but it is very common in Urdu as in رفتہ , پرداختہ , گزشتہ , آمیختہ , ساخته etc.

5. The Persian adjectives are used in Hindi but degrees are unknown to it. The impact of Persian on Urdu both in respect of abundance of Persian adjectives as well as the degrees such as

کمتر , کمترین , خوشتر , خوشترین , خوبتر , خوبترین is quite abvious.

6. Persian اسم حالیه is rarely used in Hindi but it is quite common in Urdu as in لڑان , افتان , خندان , گریان , خیزان , etc. But its use is more common in poetry than in prose.

7. Persian prepositions in compounds like درحقیقت , بغور , بکثرت , دراصل , پیچ درپیچ , دم بدم , بر سبیل تذکرہ , علاوہ برین , مشتملہو , بیش از بیش , قدم بدم , قدم بدم are very common in Urdu, though some of them are occassionally found in Hindi as well.

8. The Arabic تنوین denoting adverb which has been so much in use in Persian was adopted indirectly in Urdu in words like اصرار , عادیہ , یقیناً , مثلاً , کذاہ , فوراً , اختصاراً , مختصراً , حقیقہ , مقابلاً , نسبیہ , رابعاً , ثالثاً , ثانیاً , اولاً , اشارہ , خصوصاً , ایضاً , ضرورہ , ابتدائہ , ایماناً etc. On the

same pattern "اندازاً and نمونه" are Urdu innovation, not found in Arabic and Persian.

9. A number of Arabic and Persian plural forms are common in Urdu e.g. Persian Plurals:

سالها سال , مژهای دراز , سخت جانیهها , هزارها , صدها , والیان , فرمانروایان , صاحبان , ارکان , صاحبزادگان , خواجگان , پس ماندگان , بندگان

Arabic Plurals : شعرا , حکما , فضلا , وكلا , جراند , فواید , قصاید , وجوه , ملل , امم , کائنات , حالات , صوفیه , عرفا , علما , رسائل , اقوام , سامعین , مسلمین , ناظرین , کتب تسلیمات , خدوات , حسدات , فقرات , علل خیالات .

And on this pattern are : بیگمات , باغات : خواتین , گزارشات , فرمایشات , آلاشات , خواتین etc.

It has been contended that what is passed for Arabic influence is nothing but Persian in so much as the plural form in مسلمین , سامعین , مصلحین , حاکمین , used in the nominative case is a Persian innovation which was subsequently adopted in Urdu as well. The use of جمع التجمیع as in وجوهات is indicative of Persian influence, for Persian writers have at times added ها or آن to Arabic plurals as in اسوارها , الکسانها , انجمها , ایوانها , اسوارها , عشاقان , اوتادان , ملوک etc.

10. In respect of agreement of adjectives with nouns, the Persians have not only adopted the Arabic system as in حرمین شریفین , والدہ محترمہ , but have also given a

new touch to it in respect of two points:

(i) In the case of تثنية (dual) the Arabic nominative case has been substituted by objective (as we have seen in the case of plural).

(ii) The Arabic ة has been changed into final 'h' (های مختلفه) with all its implications.

In Urdu these two modifications have been incorporated without any change, which points to Persian impact on it.

Now let us proceed to the examination of Persian influence on Urdu literature. The above discussion may reveal that Urdu poetry has been influenced more by Persian than Urdu prose. The impact of Persian on Urdu poetry may be studied vis-a-vis the following points:

1. All verse forms prevalent in Persian have been adopted in Urdu with very little modification. The *qasida*, the *ghazal*, the *mathnavi*, the *rubai*, the *tarjiband* the *tarkib-band* the *Musaddas*, the *musallas* have all been taken from Persian. The *qasida* has its origin in Arabic but Urdu *qasida* writers followed the Persian model. The three main forms of Persian poetry namely *ghazal*, *mathnavi*, and *rubai* were taken up in Urdu with very little or no modifications.

2. As a consequence of the above in the adoption of the Persian metre-system which is no doubt of Arabic origin, Urdu has the impact of Persian rather than that of Arabic. Some new experiments are no doubt being tried in Urdu, but it is not a peculiarity of this language alone. Instances of such experiments are quite common in various other eastern literatures including Persian.

3. The rhyme-system has very much significance in Persian poetry. All the rules governing the Persian poetry in respect of **قوافی** have been adopted in Urdu, perhaps with very little or no modification. Similarly Urdu follows the poetics of Persian, though the latter had in its own turn borrowed it from Arabic.

4. Urdu has adopted almost all the pre-Islamic Persian allusions of Prophets, Heroes, Kings, Warriors etc. directly from Persian. They are Keumars, Hushang, Jamshid, Zahhak, Feridun, Kawa, Iraj, Tur, Garshasp, Kai, Kaikaus, Kaikubad, Kaikhusrau, Siaush, Afrasiyab, Darab, Dariush, Ardashir, Bahram, Anusherwan, Khusrau Parwiz, Mani, Mazdak, Zardasht, Avesta, Zand, Izad, Ahraman, Sarosh, Nauroz, Mehragan, Gabr, Mobad, Mobad-i-Mobadan, Herbed, Sam, Rustam, Zal, Sohrab, Rakhsh, Bahman, Barzu, Godraz, Bezan, Manizha, Shirin, Farhad, Shabdiz, Gulgun, Khusrau's treasure-houses, Golden orange (ترنج زر), soft gold (افشار زر), Barbad, Bisatun, Atashkada etc. A few examples of Urdu verses are quoted below:

پہلے خون دار تو مانند سکندر ہووے  
پھر جہان میں ہوس شوکت دارائی کر

اسی میں حفاظت ہے انسانیت کی  
کہ ہوں اک چنیدی و اردشیری

محبت خویشتن بینی، محبت خویشتن داری  
محبت آستان قیصر و کسری سے بے پروا

اس مرد خود آگاہ و خدا دوست کی صحبت  
دیتی ہے گداڑوں کو شکوہ جم و پرویز

کوہکن گرسنہ مزدور طربگاہ رقیب  
بیستون آئینہ خواب گران شیرین

شرار سنگ سے پا در حنا گلگون شیرین ہے  
ہوز اے تیشہ فرہاد عرض آتشین پائی

حسن کا گنج گرانمایہ تنجہ سے مل جاتا  
تو نے فرہاد! نہ کھودا کبھی ویرانہ دل

وہ نہ ایک و غوری کے معرکے باقی  
ہمیشہ تازہ و شیرین ہے نغمہ خسرو

A large number of allusions other than those mentioned above have also been taken from Persian e.g.

وامق عذرا، لیلیٰ و مجنون، فرعون، موسیٰ،  
یدبضا، دجلہ و فرات، دریائے نیل،  
مکر زلیخا، گرگ، حسن یوسف، دم عیسوی،  
ایمن، بیت احزان، حزن یعقوب، صبرایوب،  
کنعان، بردران یوسف، کلیم، طورسینا،  
etc. بازار مصر.

5. The theme of Persian ghazal and its symbols are common to Persian and Urdu both. The *ghazal* covers a very wide field of human feelings and activities. Each and every line of a *ghazal* translates a human sentiment in an attractive manner in terms of its symbols which are large such as

پادشاه، ساقی و منجھ،  
نرگس و سنبل، حریف، میکدہ، پیرمغان،  
گل و بلبل، سوسن و بلفشہ، ذرہ و آفتاب،  
ایرو، چشم، سرو، شمشاد، سرو و قمری،  
مژگان، گیسو، لب، دندان، رخسار، زلف  
etc.

Each of them in its turn is compared to so many things which widens extensively the area of its influence. I shall quote a paragraph from the *Ab-e-Hayat* in which a few symbols of *ghazal* have been incorporated in a very beautiful manner. These symbols and traditions have been borrowed from Persian:

دلت کو اہل محبت کے چاہے میں سانی کا  
آنا واجب ہے - اس کی پیشانی اور رخسار  
سے نور صبح روشن ہے ، مگر زلف کی شام بھی  
بو بہر مشک افشان ہے - صراحی کبھی سرکشی  
کرتی ہے ، اس لئے جگر ، خون ہو کر تپکتا  
ہے - کبھی چہکتی ہے اور خندہ قتل سے  
ہنستہ ہے ، کبھی وہی قل قل حق ہو کر  
یادِ الہی میں صرف ہوتی ہے ، مگر پیالہ  
اپنے کھلے منہ سے ہنستا ہے اور اس کے آگے دامن  
پھیلاتا ہے - فلک تیر حوائت کا ترکش لئے  
کمان کہکشان لگائے کھڑا ہے - مگر عاشق کا  
تیر آہ اس کے سینے کے پار ہو جاتا ہے - پھر  
زحل منکوس کی آنکھ نہیں پھوٹتی کہ  
عاشق کی صبح مراد روشن ہو - یہاں کی  
محفل میں شمع بوقع فانوس میں تاج  
سر پر رکھے کھڑی ہے ، اس لئے پروانے کا آنا  
بھی واجب ہے - چوہ کو ہنساتے ہیں اور  
شمع کو عاشق کے غم میں دلاتے ہیں - وہ باوفا  
عشق کے غم میں سراپا جلتی ہے - اس کی  
چربی گھل گھل کر بہتی ، مگر پیالہ  
استقامت اس کا نہیں تلتا ، یہاں تک کہ  
سفیدہ سحوی کبھی آکر کافور دیتا ہے - اور  
کبھی طہاشیر - شمع کا دل اس لئے بھی گداز  
ہے کہ شب زندگی کا دامن بہت چھوٹا ہے ،  
لیکن صبح دونوں کے ماتم میں گریبان  
چاک کرتی ہے -

The following Ghazal from Ghalib would truly represent the nature of Persian influence on this form.

مدت ہوئی ہے یار کو مہمان کیسے ہوئے  
جوش قدح سے بزم چراغاں کیسے ہوئے  
کرتا ہوں جمع پھر جگر لخت لخت کو  
عرصہ ہوا ہے دعوت مژگان کیسے ہوئے  
پھر وضع احتیاط سے رکھے لگا ہے دم  
بوسوں ہوئے ہیں چاک گریبان کیسے ہوئے  
پھر گرم نالہ ہای شرر بار ہے نفس  
مدت ہوئی ہے سپر چراغاں کیسے ہوئے  
پھر پرسش جراحت دل کو چلا ہے عشق  
سامان صد ہزار نمِ اداں کیسے ہوئے  
پھر بہر رہا ہے خامہ مژگان بخون دل  
ساز چمن طرازی دُعاں کیسے ہوئے  
باہم دگر ہوئے ہیں دل و دیدہ پھر رقیب  
نظارہ و خیال کا سامان کیسے ہوئے  
دل پھر طواف کوئے ملامت کو جائے ہے  
پندار کا صنمِ دیدہ ویران کیسے ہوئے  
پھر شوق کر رہا ہے خریدار کی طلب  
عوض متاعِ عقل و دل و جان کیسے ہوئے  
دوتے ہے پھر ہر ایک گل و لالہ پر خیال  
صد گلستان نگاہ کا سامان کیسے ہوئے  
پھر چاہتا ہوں نامہ دلدار کھولنا  
جان نذر دلفریبیءِ عنوان کیسے ہوئے  
مانگے ہے پھر کسی کو لبِ بام پر ہرس  
زلف سیما رخ پہ پریشان کیسے ہوئے  
چاہے ہے پھر کسی کو مقابل میں ، آرزو  
سرمہ سے تیز دشنہ مژگان کیسے ہوئے  
ای نو بہار ناز کو تاکے ہے پھر ، نگاہ  
چہرہ فروغِ مے سے گلستان کیسے ہوئے  
پھر جی میں ہے کہ در پہ کسی کے پتے رہیں  
سر زینر بار منت دربان کیسے ہوئے

جی تھوندتا ہے پھر وہی فرصت کہ رات دن  
بیٹھے رہیں تصور جاننا کیے ہوئے  
غالب ہمیں نہ چھوڑے کہ پھر جوش اشک سے  
بیٹھے ہیں ہم تہیہ طوفان کیے ہوئے

6. Urdu literary traditions have been borrowed from Persian. For example in Persian we have a tradition that the burning of the black seed (spand) averts the adverse effect of the evil eye. Hanzala of Baghquis, an early poet of Persian says:

یا رب! سپند اگرچہ پر آتش ہمی فگند  
از پھر چشم تا نوسد مرد را گزند  
اورا سپند و مجمر ناید ہمی بکار  
با روی ہمسچو آتش و با خال چون سپند

The Urdu poetry has retained this tradition. Zauq says:

میں مجمر فنا میں ہوں کیا دانہ سپند  
کھولے ہے کار بستہ کی میدری صدا گویہ

Putting on کاغذی جامہ or پیرواھن کاغذی  
by seekers of justice has been abundantly mentioned in Persian poetry. For example Hafiz says :

کاغذی جامہ بخوناب بشویم کہ فلک  
رہ نمونیم بچای علم داد نکرد

Ghalib says :

پہنے ہے پیرھن کاغذی ابوی، نپسان  
یہ تذک مایہ ہے فریادی جوش ایشار  
نقش، فریادی ہے کس کی شوخی تحریر کا  
کاغذی ہے پیرھن ہر پیکر تصویر کا

This is a very brief survey of the tremendous impact of Persian on Indian languages.

(Contd. from page 3)

The Wednesday preceding the Nourouz is known as *Char Shamba Suri* when bonfires are lit in Iran and people jump over it. This is symbolic of burning out of all dross and impurities in man and to regenerate him as a pure, loving and a peaceful human being. During the Nourouz festivities, seven things beginning with the letter "S" i.e. *Serkeh* (vinegar) *Sib* (apple) *Sabzeh* (green herbs) *Somagh* (sumac) *Samanoo* (green wheat dish) *Sekeh* (coin) and *Seer* (garlic) are kept in the house for 13 days to ward off all evil for the ensuing year.

India and Iran—the lands of Buddha and Zoroaster have always worked for *manashni*, *gavashni* and *kunashni* and for the establishment of peace in the world for the progress and betterment of humanity.

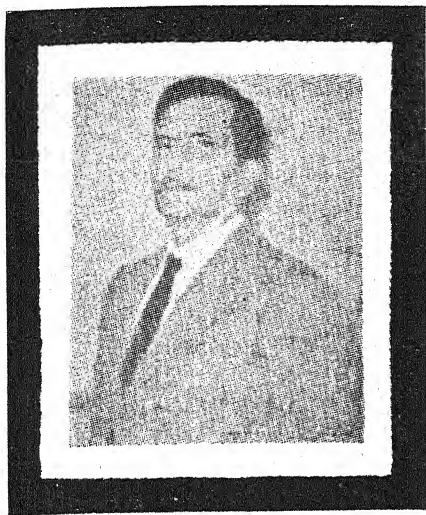
The Indo-Iran Society under the benign patronage of the President of India and H.I.M. Shahanshah Aryamehr of Iran has its only aim to foster good-will between peoples of India and Iran.

We welcome the Nourouz today. Let this Nourouz usher in a year of harmony, peace and goodwill in the world for the good of humanity.



*Exhibition of Persian Manuscripts in Bombay*





## Prof. Phiroze J. Shroff

Professor Phiroze Jamshedji Shroff, M.A., LL.M., Advocate, President of K.R. Cama Oriental Institute and India-Iran Cultural Society, Bombay, died in Bombay on 14th December 1971.

He was also connected with various democratic, social welfare and cultural organisations and took very active part in their activities.

He began his career as a lawyer in Bombay. Soon his merits were recognised and at the young age of 30 years he was appointed the Principal of Sir Lallubhai Shah Law College, Ahmedabad. Later, he gave up the appointment to concentrate on his practice as a lawyer more intensively but soon thereafter he was appointed the Senior Professor of Law in Government Law College, Bombay.

In 1946 he resigned from the Government Law College and took up appointment as the Secretary of the Indian Bank's Association, Bombay. Soon thereafter his services were requisitioned by the Government of India and he was appointed Deputy Secretary in the Ministry of States, Government of India. Later, he was the Diwan and Administrator of Rajgarh State during the minority of the Ruler of that State.

An internationally known economist and constitutional lawyer, he was invited to lecture at various universities in Asia, Europe, America, Canada, Australia and New Zealand. He also took part in the International Seminar on Asian Constitutions held in Canberra and the Commonwealth and Empire Law Conference in Sydney, Australia.

He had given talks and been interviewed on the All India Radio (A.I.R.), the British Broadcasting Corporation (B.B.C.), Australian Broadcasting Commission (A.B.C.), Canadian Broadcasting Corporation (C.B.C.) and New Zealand Broadcasting Corporation (N.Z.B.C.) on topics of common interest to India and the respective country.

A life-long student of comparative religions, history and oriental culture and civilisation, he did his best to promote India-Iran Cultural relations and friendship through his own writings and lectures. He was always on the alert to scholars passing through Bombay to speak on the Cama Institute and India-Iran Cultural Society's platforms. In recognition of his work in the field of India-Iran Cultural relations he was invited by the Central Celebrations Committee of the Government of Iran to participate in the Congress of Orientalists held in Shiraz in October 1971 on the occasion of the 2500th Anniversary of the Founding of Persian Monarchy by Cyrus the Great.

He was the Chairman of the Cyrus the Great Celebrations Committee appointed

by H.E. the Governor of Maharashtra and a Vice-President of Cyrus the Great 2500th Anniversary Celebrations Committee formed by the Zoroastrians of Bombay.

He was a self-made man who was born of middle-class Zoroastrian priestly parents and had to start working at the age of 15 years. But while he earned, he also learned and completed a brilliant academic career.

He was extremely kind, gentle and unselfish and was noted for the highest sense of justice. He had also a keen sense of humour. He was loved and admired by all those who came in contact with him. In the words of Shri Rajagopalachari "What gold is among metals, Phiroze Shroff is among men".

He lived a very simple life and believed in having as few wants as possible.

He has lived the life of a true Zoroastrian—of industry, hard work, honesty and integrity and above all, of good thoughts, good words and good deeds. May his soul rest in eternal peace :

Board of Editors

## News from the Cultural Department

### *Republic Day Celebrations :*

To celebrate India's Republic Day, the Indo-Iran Society organised a function of classical dances on January 31, 1972. The internationally famous dancer Mrs. Sonal Man Singh was the star attraction. She gave a beautiful performance of Indian dances in the Kamani Hall, the new cultural centre of the Capital, which was packed to capacity. H.E. The Ambassador of Iran and Members of the Iranian and other Foreign Missions were present among the distinguished audience.



### *Visit of Holy Priest from Iran :*

In the second week of February the Cultural Department had the privilege and honour to receive Qutbul Aqtab Hazrat Sultan Husain Tabendeh Reza Ali Shah Gunabadi from Iran who came to India to visit holy places of this country. Mr. H. Kardoosh, the Cultural Councillor personally took his party to Dargah Hazrat Nizamuddin Aulia and Hazrat Amir Khusrow and other places and introduced him to the religious leaders of the town. Mr. Kardoosh also gave a Dinner in his honour at his residence which was also attended by Pir Zamin Nizami of Dargah Hazrat Nizamuddin Aulia and others.



*Visit of Holy Priest from Iran*

*ture on Congress of World Iranologists in Persipolis, Shiraz :*

In connection with the celebrations the 2500th year of founding of Iranian Empire, the Shri Lal Bahadur Shastri Indriya Sanskrit Vidyapeeth, New Delhi, organised a Lecture by Dr. Suniti Kumar Dutterjee, the National Professor of Humanities.

He spoke about the Congress of World Iranologists which was held in Persipolis, Shiraz, and which he had attended on his visit to Iran.

The Cultural Department was represented by Mr. H. Kardoosh who made valuable contribution by giving replies to various interesting questions which were asked by the audience after the lecture by the learned Professor.

*reception to H.E. The Ambassador :*

On March 2, 1972, the Cultural Department and the Indo-Iran Society gave a reception to H.E. Mr. G. (A. Vahid-e-Mazandarani, the new Ambassador for Iran in India. The beautiful lawns of Iran House were full of dignitaries representing various fields of culture, art, education, politics, journalism and others. Those present had the opportunity to meet the learned and scholarly Ambassador.

*reception at the Jawaharlal Nehru University :*

The Department of Persian of the Centre for African and Asian Languages at the Jawaharlal Nehru University, New Delhi organised a function of Sham-e-Shiraz on



*Mr. Ali Zaheer welcoming the new Ambassador for Iran, H. E Vahid-e-Mazandarani*



*Mr. Kardoosh at the J. N. University*

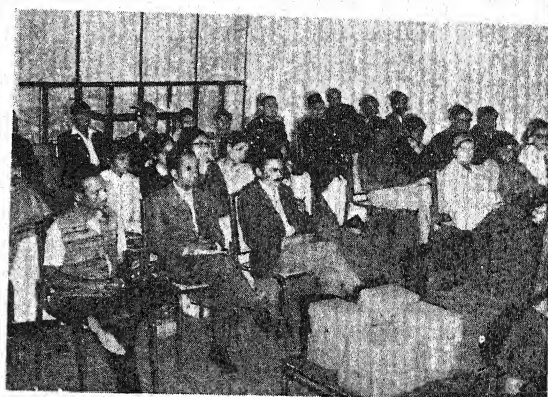
March 3, 1972. Prof. S. A. H. Abidi, Head of the Department of Persian & Arabic, University of Delhi, gave a talk on his impressions about the Congress of World Iranologists, held in Persipolis, Shiraz, which he attended on the occasion of the celebrations of the 2500th year of Founding of Iranian Empire. After Dr. Abidi, Prof. Nishat Chughtai, a Turkish scholar and a visiting Professor at Aligarh Muslim University, also spoke about his impressions about Iran. The function was presided over by Mr. H. Kardoosh, the Cultural Counsellor, who in his presidential address emphasised over the importance of holding such functions as they provide an opportunity to understand the cultural and social developments between the two countries. The function was largely attended by the Professors, teachers and students of Jawaharlal Nehru University, Delhi University, Jamia Millia Islamia, and other institutions.

#### *Reception to Dr. Chughtai :*

On March 4, 1972, Mr. H. Kardoosh, the Cultural Counsellor, gave a reception in honour of Prof. Nishat Chughtai, a Turkish Scholar and Visiting Professor at Aligarh Muslim University, Aligarh. Besides His Excellency the Ambassador for Iran, the luncheon was attended by Professors and learned scholars of the town.

#### *Participation in the World Book Fair :*

The Cultural Department had the privilege to participate in the World Book



*Meeting at the Jawaharlal Nehru University*

Fair, which was opened in New Delhi on March 18, 1972, by Shri V. V. Giri, the President of India. On the request of Sardar Kartar Singh Duggal, the Director of National Book Trust, India and also a Member of the Executive of Indo-Iran Society, New Delhi, the Cultural Department presented a large number of Persian and English books which were printed in Iran for display at the Fair. Mr. H. Kardoosh, the Cultural Counsellor, also participated in the Seminar which was organised by the World Book Fair Committee.



#### *elicitations :*

The Cultural Department offers its hearty congratulations to Mr. Maheshwar Dayal, the Honrary Treasurer of Indo-Iran Society, New Delhi, and a prominent industrialist and socialite of the town, who has been awarded the Padma Bhushan for his meritorious services to the community by the Government of India. He received his award from President V. V. Giri, one of the two Patrons of the Society, in the investiture ceremony held at Rashtrapati Bhavan, New Delhi.

The Cultural Department also offers its hearty felicitations to Mr. Malik Ram, the Honrary Secretary of Indo-Iran Society, and a well known writer and critic of Urdu Language. On completion of his 55th birthday, the admirers of Mr. Malik Ram presented him three volumes of essays written by Indian and Foreign scholars. The books were released by President V. V. Giri on March 16, 1972 in a solemn ceremony at Rashtrapati Bhavan, New Delhi.

#### *NEWS FROM BOMBAY*

##### *Exhibition at St. Xavier's College :*

The foreign students of St. Xavier's College organised a three-day International Exhibition (Dec. 20 to Dec. 23, 1971) in which seventeen countries were represented. The Iranian Stall, which was adjudged the best and won first prize, exhibited pictures, photographs, posters, charts, dolls, books and magazines, miniatures, traditional dresses and other items depicting Iranian life and culture. The Iranian students also



*Padma Bhushan for Mr. Maheshwar Dayal*



*Felicitations to Mr. Malik Ram*



presented a programme of colour slides and Iranian music which was highly acclaimed.

#### *Condolence Meeting :*

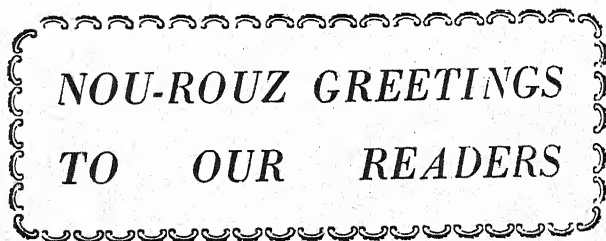
Under the joint auspices of K. R. Cama Oriental Institute, India-Iran Cultural Society, and Iran Cultural House, a condolence meeting was held on January 6, 1972 at the Cama Institute Library Hall, to mourn the sad demise of late Professor Phiroze J. Shroff.

Another condolence meeting was held on March 15, 1972 under the chairmanship of the Mayor of Bombay. The Governor of Maharashtra Mr. Ali Yavar Jung, the Chief Justice of Bombay Mr. Madan, the Vice-Chancellor of the University of Bombay, Consul General of Iran H.E. Mr. Abbas Nadjm, and many other prominent citizens, pressmen and others attended. The audience paid homage to the departed soul by observing silence for two minutes. Dr. Shroff was an eminent scholar, writer and great humanitarian. He was the President of the K.R. Cama Oriental Institute and also of the India-Iran Cultural Society, Bombay, besides being closely associated

with many other important organisations of the town. The passing away of Dr. Shroff has created a void which would be impossible to fill. May God bless his soul, Amen.

#### *Exhibition of Unique Manuscripts and the Seminar on Cyrus the Great :*

H.E. The Governor of Maharashtra appointed a Committee of important citizens to celebrate the 2500th year of Founding of Iranian Empire by Cyrus the Great. The Committee in collaboration with the Trustees and Members of the K.R. Cama Oriental Institute, organised an Exhibition of unique and rare manuscripts relating to Iranian history and culture. On the same occasion on February 5, 1972, a Seminar was also organised to commemorate the Founding of Persian Empire by Cyrus the Great. The Seminar was presided by Mr. Ruttu S. Kotwal and inaugurated by Mr. Ali Yavar Jung, the Governor of Maharashtra. H. E. Mr. Abbas Nadjm, the Consul General of Iran in Bombay and Madam Nadjm were the chief guests of the Seminar which was largely attended by Members of the Cama Institute and scholars and elite of the town.





*Reception to H. E. The Ambassador of Iran at Iran House, New Delhi*



”آتما ویلاسا“ Atma Vilasa  
تألیف شانکررا آچاریه Shankaracharya  
بوسیلہ چندربھان کایست ساکسینا  
Chandra Bhan Kaesth Saxena تحت  
عنوان ”نازک خیالات“ بفارسی منتقل  
گردید. ”سوداما چریترا“ Sudama Chritra  
تألیف ناروتمداس را منشی جگن نات  
ساهای بفارسی ترجمه کرد. ”ساتسای“  
Sat Sai نوشته بیهاری لال را جوشی تحت  
عنوان ”خیابان عشق“ بفارسی برگرداند.  
گنیشا پورانا Ganesha Purana

بوسیلہ ہر لال رسوا بفارسی ترجمہ شد.  
بھاگوت گیتا Bhagvad Gita را ہم  
میتوانیم در فہرست کتابهای فوق اضافہ  
کنیم کہ چندین نفر بترجمہ آن ہمت  
گماشتند. پارہ ای از این ترجمہ های  
گیتا بہ ابوالفضل و فیضی و داراشکوہ  
منسوب میباشد و یکی از این ترجمہ ها  
اخیراً بتصحیح مرحوم آقای محمد اجمل  
خان بوسیلہ شورای روابط فرہنگی ہند  
Indian Council for Cultural Relations,  
New Delhi بچاپ ہم رسیدہ.

نقل از مجلہ راہنمای کتاب - تہران

\* \* \*  
آتش خسرو نام است، در ملک سخنوری  
این نامش تمام است و در حق او مرتبہ  
سخن گزاری ختم است، قصہ کوتاہ  
باید کرد و السلام“. تذکرۃ الشعراء  
دولتشاء صفحہ ۱۰۶

مولوی غلام علی در کتاب خود بنام  
”خزانہ عامرہ“ ذکر امیر خسرو را  
بشرح زیر مینماید :

”امیر خسرو دہلوی خسرو قلمرو  
معانی است و صاحبقران سواد اعظم  
سخندانی، نمک کلامش شور افکن انجمن ها  
و سوز سینہ او آتش زن خرمن ها“

بقیہ از صفحہ ۴۸  
”ذکر صاحب قران الا قران و  
خاتم الکلام فی آخر الزمان خواجہ خسرو  
دہلوی اعلی اللہ درجہ فی اعلیٰ علیین“  
”کمالات و شرح حالات او مستغنی  
از حد است و ذات ملکات صفات او بغنایم  
عالم معنی غنی، گوہرکان ایقان و دریای  
عرفان است، عشقبازی حقایق را  
در شیوہ مجاز پرداختہ، جراحات عاشقان  
را با اشعار ملیح نمک میباشد و دلہای  
شکستہ خستگان را زمزمہ خسروانی  
می فراشد. پادشاہ عاشقان است، از

در تنظیم قسمت اول این گفتار از کتاب ”دیوان کامل امیر خسرو دہلوی“ تألیف  
مرحوم سعید نفیسی و بخش آخر آن از مقالہ آقای سلمان شمس ندوی استفادہ شدہ است.

نشاط سیالکوتی تحت عنوان "عین الظهور"  
در سال ۱۷۱۷ م ترجمه گردید و از  
مزایای معنوی بنارس بحث میکند.

"شیوا پورانا" Shiva Purana را  
هم کشن سینگ نشاط بفارسی برگرداند.  
"سری بهاگوت" Sri Bhagvad ترجمه  
ایست مایخص.

کرن سینگ کهتری پنجابی در سال  
۱۲۱۸ هـ "کاشی ماهاتمایا" Kashi  
Mahatmaya را ترجمه کرد.

"ترجمه" دیب" Dib که درباره  
محاکمه های مذهبی هندوان بوسیله  
عذاب بدنی میباشد، بدست علی ابراهیم  
خان بفارسی منتقل گردید.

"ترجمه" خلاصه" دهرماشاسترا"  
Dharmashastra از قوانین مذهبی و آداب  
و رسوم هندوان بحث میکند.

ترجمه" "کرما وپاکا" Karma  
Vipaka (درباره کفاره گناهان)

ترجمه" "ویشنو پورانا پورانارتا"  
Vishnu Purana Puranartha  
پراکاشا Prakasha بوسیله زورآور سینگ.

"پنج کروش" Panj Kroschi

قسمتی از کتاب "کاشی ماهاتمایا"  
Kashi Mahatmaya درباره فواید عبادات

در معابد شیوا در شهر بنارس، بوسیله  
کشن سینگ نشاط Kishan Singh مذکور  
بفارسی منتقل گردیده.

"هری ونشا پورانا" Hari Vansha

Purana  
"ماهاتمایا اکادشی" Mahatmaya

Ekadeshi مربوط به آیین مذهبی د  
روز یازدهم ماه.

"بحر النجات" ترجمه فارسی  
"کاشی کهاند" Kashi Khand، شرح  
جغرافیائی شهر بنارس که بدست آند خان  
خوش ترجمه شد.

"بحر الحیات" که آند خان خوش  
در سال ۱۷۹۱ کتاب "گیام ماهاتمایا"  
Gyam Mahatmaya را تحت این عنوان  
بفارسی برگرداند.

"خیال الفلاح" که ترجمه "چتر  
ریکها" Chitra Rekha میباشد. بوسیله  
محمد فلاح صالح صورت گرفت.

"کشف الانوار" ترجمه "آت  
سامهیتا" Atma Samhita

نظر دارا شکوه بدست حبیب الله بفارسی ترجمه گردید . لازم بیاد آوری است که این ترجمه از طرف دانشگاه اسلامی علیگره بچاپ رسیده است "اطوار در حل اسرار" یا "تحفه مجالس" تألیف صوفی شریف خوبجهانی تلخیص همین یوگا وششتای مذکور است . غیر از آنچه که در بالا اشاره کردیم کتابی دیگر نیز بتشویق دارا شکوه بدست منشی او بنام بنوالی داس Banwali Das ترجمه گردید . اسم اصلی کتاب "پرابوده چندرودیا" Prabodh Chandrodaya است که تحت عنوان "گلزار حال یا طلوع قمر معرفت" ترجمه و توسط آقای دکتر تاراجند و نویسنده سطور تصحیح و بوسیله دانشگاه اسلامی علیگره چاپ شده است .

با اینکه دوره عالمگیر (۱۰۶۸ - ۱۱۱۸ ه) در زمینه ادب و هنر فاقد تشویق شخص پادشاه بوده ، ولی باز هم چندین ترجمه های با ارزش فارسی در این دوره بچشم میخورد . منشی بخت رای Bakht Rai داستانی از زبان هندی بفارسی برگردانده آنرا "شبستان عشرت" یا

"عجائب القصص" خواند . در سال ۱۱۳۴ ه عزت الله نامی داستان دیگر هندی بنام "گل بکاولی" Gole Bakaoli را بفارسی منتقل کرد . در همین دوره میرزا روشن ضمیر کتابی بنام "پری جاتا کا" Pari Jataka که از علم موسیقی بحث میکند ، بفارسی ترجمه کرد و فقیر الله سیف خان "راگا درپن" Raga Darpan کتاب دیگر با ارزش دانش موسیقی را بفارسی برگرداند (سال ۱۰۷۶ ه) . همچنین کتابی مربوط بقانون و حقوق بنام "میتاک شارا" Mitak Shara در سال ۱۰۶۸ ه بدست لال بیهارای کایست Lal Behari Kaesth بفارسی ترجمه گردید . غیر از کتابهاییکه در بالا اسمی از آنها بردیم ، ترجمه های بسیاری از سانسکریت بفارسی وجود دارد که در دوره آخر گورکانیان بعمل آمد . پاره ای از این ترجمه ها بدینترارند .

"دیوالوک" Devaloka درباره علم جادو که بدست احمد خان اهرولویی ترجمه و مفتاح الفتح نامیده شد .

"براهمای وانا پورانا" Brahmai Vana Purana که بوسیله کشن سینگ

مدھومالتی“ Manohar and Madhumalti  
 که توسط شیخ منجهن Manjhan بشه  
 در آمده بود ، بوسیله شاعری نامعلوم  
 بشعر فارسی منتقل گردید . ترجمه ها  
 دیگر این داستان را میر عسکری عاقل خا  
 رازی و نویسنده نامعلوم دیگر تنظیم  
 کرده اند . بعلاوه عطا الله رشیدی ب  
 احمد ”ویج گنیت“ Vij Ganit را که  
 از جبر بحث میکنند ، بفارسی منتقل نمود  
 از نظر ادب و فرهنگ میتوان  
 دوران سلطنت شاه جهان را ”ع  
 دارا شکوه“ (۶۹ - ۱۰۳۴ ه) بخوانیم  
 دارا شکوه شخصاً پنجاه قسمت از اپانیساد  
 Upanishads را بفارسی برگردانده  
 آنرا ”سر اکبر“ نامید که اخیر  
 بدست آقای دکتر تاراچند و آقا  
 جلالی نائینی تصحیح و در ایران بچا  
 رسیده است . بعلاوه ”یوگا و ششتا  
 Yoga - Vashishta که اولین بار در زمان  
 اکبر بدستور شاهزاده سلیم ( که بع  
 بنام جهانگیر شاه بتخت رسید ) توس  
 نظام الدین پانی پتی بفارسی منتقل گردید  
 بود ، دو مرتبه براهنمایی و ز

مولانا داود و سودان Sudhan داستان  
 چنداین Chandaén را بزبان هندی سروده  
 و حمید کلانوری ( م ۱۰۲۸ ه ) آنرا  
 در سال ۱۰۱۶ ه در دوران سلطنت  
 جهانگیر شاه بفارسی منتقل نمود و  
 ”عصمت نامه“ نامید . شاید در همین  
 دوره میر محمد کاظم حسینی داستان  
 ”کامروپ و کاملتا“ Kamrup and  
 Kamlata را بفارسی برگرداند . ترجمه های  
 دیگر این داستان ”دستور حکمت“  
 تألیف محمد مراد لایق در سال ۱۰۹۶ ه  
 و ”فلک اعظم“ نوشته بدیع العصر  
 حاجی رهی انجیبی در سال ۱۱۵۷ ه  
 میباشد .

البته ترجمه های دیگر این داستان  
 بدست چند نفر دیگر از جمله منشی  
 علیرضا و همت خان و آقا مهدی نیز  
 انجام گرفته است .

یکی از شاهکارهای دوره شاه جهان  
 ( ۱۰۳۷ - ۱۰۷۸ ه ) بهار دانش داستانی  
 هندی میباشد که بدست شیخ عنایت الله  
 کمبوه ( م ۱۰۸۸ ه ) نوشته شده .  
 در همین عصر داستان ”منوهر و



منتقل گردید ، ”سینگهاسن بتیسی“  
 Singhasan Battis می باشد که آنرا ”خرد  
 افروز“ خوانده . از ترجمه های دیگر این  
 داستان ”شاهنامه“ چتر بهج داس کایسته“  
 Chatra Bhuj Das Kaesth و رساله سه پری و  
 گل افشان و سینگهاسن بتیسی مختار و  
 مجموعه حکایت و کان جود ، تألیف سداسکه  
 Sada Sukh و غیره را میتوان نام برد .  
 همچنین بهارا مل کھتری Bahara Mal  
 Khatri و کشن چند باسودیو Kishan Chand  
 Basudev لاهوری و بشاری (یابساب)  
 رای کایسته Bashari (or Basab) Rai Kaesth  
 و چند بن مدهو رام Cband bin Madhu Ram  
 و سید امداد علی و شیو کایسته Shiv Kaesth  
 و تعدادی زیاد سراینندگان نامعلوم  
 کسان هستند که بترجمه کتاب نامبرده  
 همت گماشتند .

در همین دوره سلاشیری ”هری و نشا“  
 Hari Vansha تألیف ویاس Vyas را بفارسی  
 برگرداند . همچنین ملاشاه محمد شاه آبادی  
 ”راج ترنگنی“ Raj Tirangini را در سال  
 ۹۹۸ هـ بفارسی منتقل نمود که  
 ملا عبدالقادر بدایونی در سال ۹۹۹ هـ  
 تلخیصی از آن ترجمه مرتب کرد .

داستان معروف ”پدماوت“ Padmavat  
 که توسط ملک محمد جایسی (۹۰۶-۹۹۹ هـ)  
 بزبان هندی نظم شده بود ، اول بوسیله  
 ملا عبدالشکور بزمی (۱۰۰۱-۱۰۷۳ هـ)  
 در زمان سلطنت جهانگیر شاه در سال  
 ۱۰۲۸ هـ تحت عنوان ”رت پدم“ Rat Padam  
 بشعر فارسی درآمد . ترجمه های دیگر  
 این داستان ”شمع و پروانه“ سروده  
 میرعسکری عاقل خان رازی (۸-۱۱۰۷ هـ)  
 و ”پدماوتی“ Padma vati اثر ذاکر و  
 ”بوستان سخن“ از سرودهای امام (در  
 سال ۱۱۲۳ هـ) و ”نغمه عشق“ (سال  
 تألیف ۱۱۵۲ هـ) اثر منشی آند رام مخلص  
 (۱۱۶۴ هـ) و ”تحفه القلوب“ اثر گویندرای  
 Gobind Rai منشی و ”حسن و عشق“  
 سروده حسام الدین (در سال ۱۰۷۱ هـ) و  
 ”فرح بخش“ از لچهمی رام Lachhmi Ram  
 ابراهیم آبادی میباشد . جز آنچه که  
 در بالا بدانها اشاره کردیم پدماوت های  
 دیگر هم در دست میباشد که توسط  
 حسن غزنه و نواب ضیاءالدین احمد خان  
 و حسین غزنوی و شاه محمد عشرتی برشته  
 نظم کشیده شده .

یک دانشمند هندو را نیز سراغ داریم  
 سلا عبدالقادر بدایونی از جمله  
 کسانی است که "رامایانا" Ramayana  
 منظومه معروف والمیکي Valmiki را بفارسی  
 منشور بر گردانند. از مترجمین دیگری  
 که این منظومه را بفارسی منتقل کردند  
 مسیحی پانی پتی و گرد هرداس Girdhar Das  
 و گوپال Gopal و چندرامن کایست مدهپوری  
 Chandran an Kaesth Madhupuri و امرسینگ  
 Amar Singh و امانت رای لالپوری  
 مسرام قابل و منشی جگن کشور فیروز آبادی  
 Munshi Jugan Kishore (م ۱۸۶۶-۹۹)  
 Firozabadi و منشی بانکی لال زار  
 Bankey Lal و مکهن لال ظفر Makhan Lal  
 و رای منشی پرمیسوری سهای مسرو  
 Rai Munshi Parameswari Sahai و لال  
 چندامل چاند Lala Chandamal Chand  
 منشی هرلال رسوا Harlal و دیوی داس کایست  
 Devi Das Kaesth و هر بلبه سیته  
 Ballabh Seth و رای مهادیو بلی  
 Mahadeobali دریا آبادی و آند خا  
 خوش و برخی دیگر سرایندگان نا معلو  
 هستند. یکی دیگر از آثار سانسکریت  
 که بوسیله ملا عبدالقادر مذکور بفارسی

بدانش جبر و هند سه را بفارسی ترجمه  
 نمود. بعلاوه اوداستان "نلا و دمیتی"  
 Nala and Damayanti را باسم "نل و دمن"  
 در یک مثنوی فارسی بنظم کشید که  
 در سال ۱۸۳۱ م دوباره بوسیله عشرق  
 عظیم آبادی بفارسی منشور بر گردانده شد.  
 گویا فیضی اثری دیگر بنام "کتھاسریت ساگر"  
 Katha Sarit Sagar تألیف سوم دیو Soma Dev  
 را نیز بفارسی ترجمه نموده است. نقیب خان  
 (م ۱۰۲۳ ه) ملا عبدالقادر بدیوانی  
 (م ۱۰۰۴ ه) و ملا شیر (م ۹۸۹ ه)  
 و محمد سلطان تهانیسری با همکاری یک  
 عده از دانشمندان زبان سانسکریت مانند  
 دیوی برهمن Devi Barahman، ترجمه ای  
 لفظی از حماسه معروف Mahabharata  
 بفارسی مرتب نمودند و آنرا "رزم نامه"  
 خواندند. گویند ترجمه ای دیگر از  
 مهابهارتا در عصر سلطان زین العابدین  
 در کشمیر بعمل آمد. قدر مسلم اینست  
 که ابو صالح شعیب و دارا شکوه و  
 ابو حسن جیلی در سال ۱۷۵۵ م بترجمه  
 همین حماسه همت گماشتند. از مترجمین  
 این حماسه بزرگ در قرون بعدی، حاجی  
 ربیع انجب (حدود سال ۱۱۵۷ ه) و

کشف گردیده، عنوان "پنج اکھیانا" Panchakhyana دارد که نسخه خطی آن بشماره ۶۲/۱۰۰۵ در موزه ملی هند National Museum of India مضبوط می‌باشد. "مفرح القلوب"، نام یکی دیگر از ترجمه‌های پنج تنترامی‌باشد که اساس آن "هیتوپدیشا" Hitopadesha بوده است.

یکی دیگر از این آثار مهم بلوهر و یوسف یا بلرام و جوزف (یا جوسفات) Bluhar and Yuzasof or Balram and Joseph داستانی بودایی می‌باشد که در قرون اولیه هجری (سده ششم/هفتم میلادی) از هند بایران رفته، و با احتمال قوی اول بزبان پهلوی برگردانده شده و سپس بزبان‌های متعدد از جمله بفارسی بوسیله ملا محمد باقر مجلسی (م. ۱۱۱۵ه) ترجمه شده است.

در قرون وسطی زبان فارسی نه تنها عنوان زبان رسمی هند را داشته بلکه زبان علم و دانش نیز بشما میرفته و ادب هندی را از دو جهت خدمت شایسته نموده: یکی از راه آثار اصیل شعر و نشر و دوم از طریق ترجمه آثار السنه دیگر بخصوص آثار سانسکریت بفارسی. محمد صدر علاء احمد حسن دبیر متخلص به تاج و معروف

به اختسان اثری بنام بساتین الانس در سال ۷۲۶ ه بنظم کشیده. منظومه مزبور ربانی هندوست که داستان عشق "شاه کشور گیر" و شاهزاده خانم "ملک آرا" را بازگو میکند. ضیاءالدین نعشبی داستان‌های طوطی را بعنوان "طوطی نامه" برشته تحریر کشیده که از قدیمی ترین و بزرگترین آثار در زمینه داستانسرایی می‌باشد. همچنین عبدالعزیز شمس بهائی نوری بدستور سلطان فیروز شاه (م. ۷۹۰ه) اثری از وراهیمیرا Vorahimira را تحت عنوان "ترجمه براهی" Barahi بفارسی منتقل نمود. بعلاوه عبدالله بن صفی که معاصر احمد ولی بهمنی (۸۳۸ه) بوده، "سالیهوترا" Salihotra را که از دانش دامپزشکی بحث میکند، بفارسی برگرداند.

پس از تثبیت سلطنت گورکانیان در هند، اکبرشاه (۹۶۳ - ۱۰۱۳ه) هم خود را متوجه نمود تا ادب هندی را در قالب فنا نا پذیر فارسی بریزد و بدستور و تشویق نامبرده آثار متعددی از سانسکریت بفارسی ترجمه گردید. فیضی (م. ۱۰۰۵ه) "لیلاوتی" Lilavati مربوط

## ترجمه آثار هندی به فارسی

پرفسور دکتر سید امیر حسن عابدی

پادشاه ساسانی (۵۳۱-۵۷۹ م) بهند مسافرت نمود و به پنج تئترای ویشنو شارمان Panchtantra of Vishnusharman دسترسی پیدا کرد. اول این اثر سانسکریت توسط خود برزویه بزبان پهلوی و سپس از آنزبان به زبانهای متعدد از جمله بفارسی برگردانده شده. از جمله کسانیکه بترجمه فارسی آن دست زدند، رودکی (۴۲۹ ه) و نصرالله بن عبدالحمید منشی (۵۳۹ ه) و امیر بهاء الدین احمد قانع (۶۵۵ ه) و حسین واعظ کاشفی (۹۱۰ ه) و ابوالفضل (۹۵۸-۱۰۱۱ ه) بوده اند. در سالهای اخیر ترجمه دیگر از همین اثر هندی توسط دانشمند محترم آقای دکتر ایندو شیکر Dr. Indu Shekhar بعمل آمده که بوسیله دانشگاه تهران بچاپ هم رسیده است.

یکی دیگر از همین ترجمه‌های با ارزش که بوسیله نگارنده این سطور

مبنای ارزیابی ادبیات یک کشور تنها بر آثار اصیل و نبوغ تخلیقی استوار نیست، بلکه در این خصوص بناچار باید استعداد سازش آن زبان و رسائی آن و استعمال واژه‌های بیگانه را هم در نظر بگیریم. نبوغ ایرانی در بوجود آوردن آثاری بزرگ مورد قبول جهانیان قرار گرفته و گویندگان و نویسندگان نیز توجه جهانیان را بخود جلب کرده اند. ولی تنها در این زمینه آثار اصیل نیست که نبوغ ایرانی جلوه گر شده، در ترجمه نیز ایرانیان پیشرو بسیاری از ملل بوده اند، چنانکه میدانیم پاره ای از آثار کلاسیک هند، از آن سامان بایران برده و بقالب فارسی در آورده شده که بجای خود از آثار ادبی درجه اول بشمار میرود.

در سده ششم میلادی برزویه نام پزشک ایرانی، از درباریان خسرو انوشیروان،



یت و پذیرائی پیرضامن نظامی از حضرت آقای سلطان حسین تابنده "رضا علی شاه" عارف عالیقدر  
و همراهان در محل نظام الدین - دهلی نو .





سپس امیر بمنصب پدر قائم شد. ولی  
آخر ترک خدمت پادشاه کرد و مرید  
حضرت سلطان المشایخ نظام الدین اولیاء  
قدس سره گشت. شیخ زیاده از حد شفقت  
بحال امیر مینمود و بخطاب ترک الله  
سرافرازش نمود و رباعی زیر در حق او  
بفرمود:

خسرو که بنظم و نشر مثلش کم خاست  
در ملک شهنشاهی خسرو راست  
این خسرو ماست ناصر خسرو نیست  
زیرا که خدای ناصر خسرو ماست  
امیر نیز این رباعی در وصف شیخ گفته.

جدا از خانقاه او ز تعظیم

حریم کعبه را ماند بتقدیم

ملک کرده به سقفش آشیانه

چو اندر سقفها گنجشک خانه

از تذکره حسینی صفحه ۱۱۲ .

تذکره الشعرا تألیف دولتشاه بن بختی شاه  
سمرقندی (۱۳۱۸ هجری)، در این تذکره  
مؤلف شعراء را به هفت درجه تقسیم  
میکند، شعرائی نظیر فردوسی طوسی،  
حکیم ناصر خسرو و استاد ابوالقرج را در  
ردیف یکم قرار میدهد و امیر خسرو را  
در درجه چهارم. در وصف امیر خسرو  
میگوید:

(بقیه بر صفحه ۳۸)

نسخه خطی از کتاب «تذکره الشعرا» تألیف دولتشاه بن بختی شاه، در وصف امیر خسرو. در این نسخه، امیر خسرو در ردیف یکم شعراء قرار گرفته است. در پایین صفحه، نام خانوادگی امیر خسرو، «ناصر خسرو»، به خط نستعلیق درج شده است.

نسخه خطی از کتاب «تذکره الشعرا» تألیف دولتشاه بن بختی شاه، در وصف امیر خسرو. در این نسخه، امیر خسرو در ردیف یکم شعراء قرار گرفته است. در پایین صفحه، نام خانوادگی امیر خسرو، «ناصر خسرو»، به خط نستعلیق درج شده است.



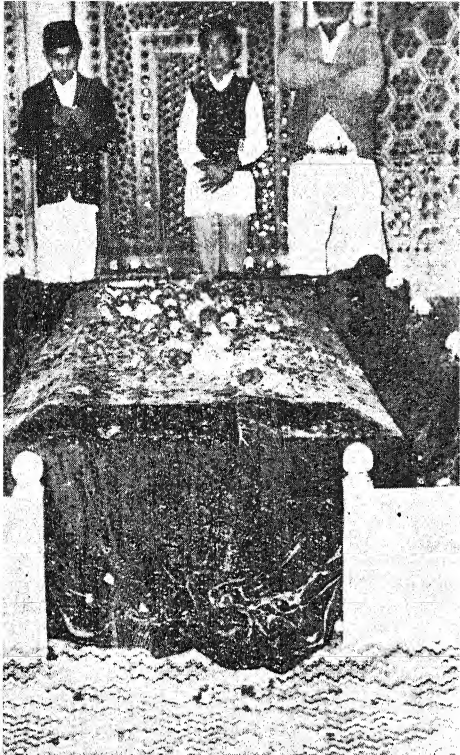
اکتفا نمود . و صنعت مذکور چنانست که شاعر لفظی در شعر درج نماید که آنرا دو معنی یا زیاده باشد و حضرت امیر در این بیت لفظی آورده که هفت معنی صحیح از آن بر میآید :

”پیلتن شاهی و بسیار است بارت بر سریر  
زان مرنج ای ابرو باغ ارگویت بسیار بار“  
در لفظ ”بار“ که آخر آمده است هفت معنی ظاهر میگردد ، اول ، تو پیلتنی از آن مرنج اگر گویت بسیار بار یعنی گرانباری و بار تو بسیار است . دوم ، تو شاهی از آن مرنج اگر گویت بسیار بار چه بار دادن پادشاهان عبارت از جلوس فرمودن است بر سریر سلطنت و خود را بیخاص و عام نمودن . سوم ، تو شاهی از آن مرنج اگر گویت بسیار بار (نیکوکار) چه بار در لغت نیک کردار است . چهارم ، تو شاهی از آن مرنج اگر گویت بسیار بار یعنی بسیار بار تو را شاه گویم . پنجم ، تو ابری از آن مرنج اگر گویت بسیار بار یعنی بسیار بار زده . ششم تو ابری از آن مرنج اگر گویت بسیار بار یعنی بسیار بار . هفتم ، ای باغ ازین مرنج که ترا گویم بسیار بار، ای بسیار میوه

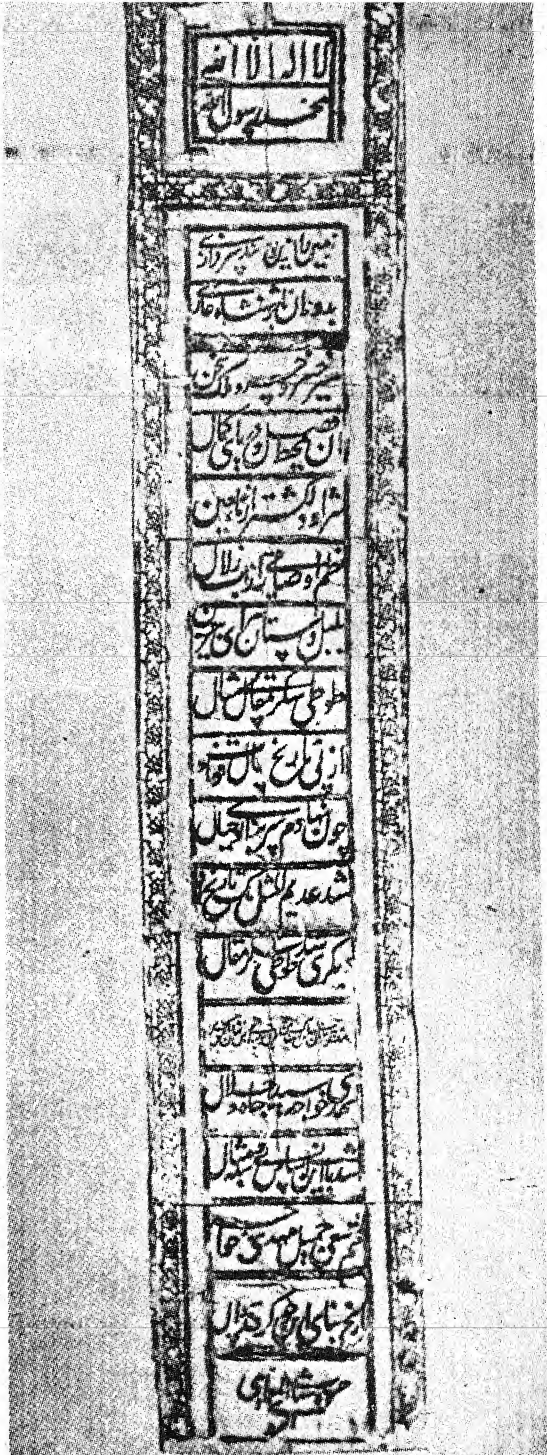
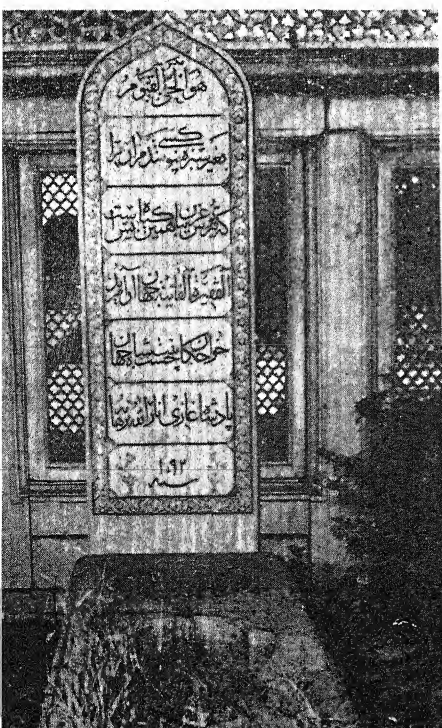
آورده و میوه دار - و این بیت امیر را تا امروز هیچکس جواب نتوانست رسانید“  
تذکره مرآة الخیال صفحه ۴۷ .

مؤلف ”تذکره حسینی“ ( تاریخ تألیف ۱۲۹۲ هجری ) درباره حضرت امیر خسرو دهلوی این الفاظ را میآورد :  
”حضرت امیر خسرو دهلوی قدس سره زبده کمالان روی زمین است و اصلش از هرات الاجین . امیر سیف الدین محمود در فتنه چنگیز خان بهند آمده . در موضع پتیا من توابع اکبر آباد اقامت کرد . دختر عماد الملک را که از امرای عصر بود در حباله نکاح در آورد . چون امیر خسرو از او متولد شد در خرقة پیچیده پیش مجذوبی برد . نظر فقیر بر امیر جوان افتاد و گفت آوردی کسی را که دو قدم از خاقانی پیش خواهد رفت . پدرش در دهلی بخدمت تعلق شاه بدرجه امارت رسید و وقتی امیر هفت ساله بود پدر خود را از دست داد . امیر خسرو در آن دوره قصیده ای در مرثیه پدر گرفت که مطلعش این است :

سیف از سرم گذشت و دل من دو نیم شد  
دریای خون روان شد و در یتیم ماند



قسمت داخلی آرامگاه حضرت امیر خسرو



↑ تصویری از کتیبه سنگ مزار امیر خسرو دهلوی

آرامگاه جهان آرا ، دختر شاه جهان پادشاه ←

حضرت نظام الدین اولیاء بوده است که غزلی چنین با حال و پر شور و منقلب کننده سروده است :

جان ز تن بردی و جانانی هنوز  
درد ها دادی و درمانی هنوز  
آشکارا سینه ام بشکافتی  
همچنان در سینه پنهانی هنوز  
ملک دل کردی خراب از تیغ ناز  
واندرین ویرانه سلطانی هنوز  
هر دو عالم قیمت خود گفته ای ؟  
نرخ بالا کن که ارزانی هنوز  
خون کس یارب نگیرد دامت  
گرچه در خون نا پشیمانی هنوز  
من ز گریه چون نمک بگداختم  
تو ز خنده شکرستانی هنوز  
جان ز بند کالبد آزاد گشت  
دل بگیسوی تو زندانی هنوز  
پیری و شاهد پرستی ناخوش است  
خسروا تاکی پریشانی هنوز

امیر خسرو از استادان مسلم شعر فارسی است و نزدیک به صد هزار شعر از او باقی مانده است و بزبان هندی نیز شعر گفته است و نخستین کسی است که

باین زبان شعر سروده است . در موسیقی نیز دست داشته است و از موسیقی دانان زبردست زمان خود بشمار رفته است .

تذکره نویسان شرح احوال امیر خسرو را به تفصیل ذکر کرده اند که خلاصه بعضی از آنها در اینجا آورده میشود . تذکره ”مرآة الخیال“ که از تذکره های معتبر شعرای فارسی است و در سال ۱۲۶۴ هجری برابر با ۱۸۴۸ میلادی توسط شیرعلی خان بن علی امجدخان لودی تألیف یافته است درباره امیر خسرو می نویسد :

”حرف مرای اعجازفن و رنگ آمیز بهارستان سخن ، سرآمد ارباب دانشوری ، علامه دهر امیر خسرو دهلوی“

پس از ذکر شرح زندگی او می نویسد :  
”نصانیف و اشعار فارسی او را در تذکره ها زیاده از چهارلک (چهار صد هزار) بیت نوشته اند و آنچه در علوم دیگر سرزده متجاوزالتقریر و التحریر است و شهرت عام دارد و لهذا به یک بیت از آن عارف حقیقی که در صفت ابهام ذی الوجوه واقع شده و عجب تر از آن کسی نگفته است ،

گذشته. از این پنج مثنوی خمسه، پنج مثنوی دیگر بشرح زیر سروده است:

۱- قرآن السعدین بر وزن مخزن الاسرار در شرح ملاقات معزالدین کیقباد و برادرش ناصرالدین بغرا خان پادشاه بنگاله در ۶۸۸.

۲- مثنوی نه سپهر، به نه وزن مختلف.

۳- مثنوی مفتاح الفتوح بوزن خسرو و شیرین. در شرح فتوح جلالالدین فیروزشاه از ۶۸۹ تا ۶۹۰.

۴- منظومه "خضر خان و دولرانی یا عشقیه در شرح معاشقات خضر خان و معشوقه" هندوی او.

۵- تعلق نامه در فتوح غیاثالدین تغلق شاه.

گذشته از این پانزده کتاب، سه کتاب از او به نثر مانده است که باانشاء بسیار فصیح و روان نوشته شده و از شاهکارهای نثر فارسی در این دوره است. بدین شرح:

۱- خزائن الفتوح در تاریخ سلطان علاءالدین

محمد خلجی (۶۹۵ - ۷۱۵)

۲- رسائل الاعجاز یا اعجاز خسروی که کتاب بزرگی است شامل قواعد انشاء زبان فارسی.

۳- افضل الفوائد شامل ملفوظات نظامالدین اولیاء

اما بالاترین و عالی ترین خصیصه امیر خسرو انسان بودن اوست. این مرد انسانی لطیف طبع و فروتن و منصف بوده است تا آنجا که گاه از خود سخت انتقاد میکند و میفرماید.

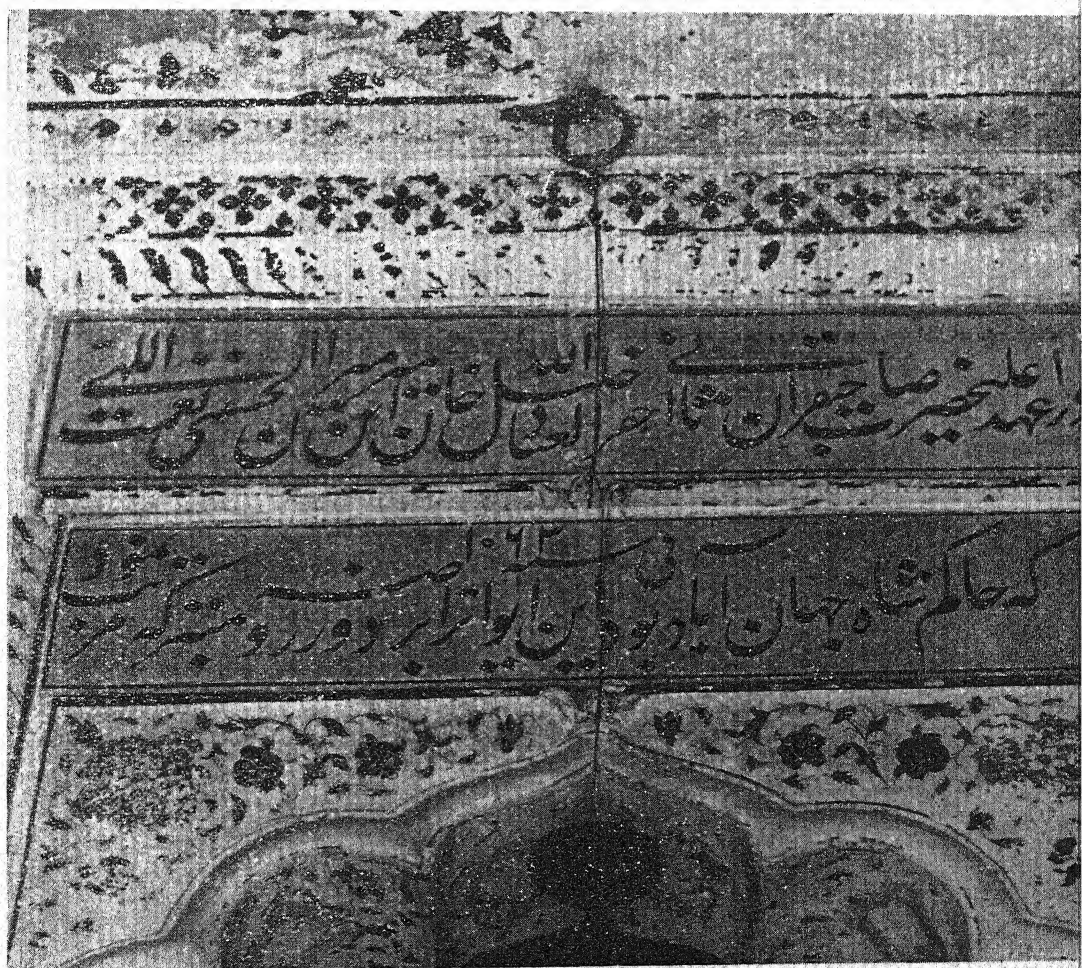
وصف بر آنگونه فروزانده ام  
کز غرض قصه فرو مانده ام  
عیب چنان نیست که بنهفته ام  
کانچه بگویند همه گفته ام  
عیب یکی نیست که جویند باز  
چون همه عیب است چه گویند باز

و گاه از روی کمال انصاف نسبت بخود قضاوت کرده و فتوی داده است چنانکه میگوید:

"من در حقیقت استاد نیستم زیرا مخترع سبک و روش خاصی نبوده ام و بعلاوه کلامم از لغزش خالی نیست." فقط در عالم سیرو سلوک و مقام درویشی و بی نیازی، آدمی باین درجه از فروتنی و انصاف میرسد و این کمال را درک میکنند. در امیر خسرو هم پیدایش این خصیصه از برکت وجود فیاض



ظلم و دیتی با فو طین  
 بر آخ عالم تو با بصیرت  
 بر آخ کون مجسم بریت  
 نداد او ما شنیدارین



او در کودکی تحت تعلیم قرار گرفت و خط فارسی را خوب مینوشت و در نوشتن خطوط شکسته و نستعلیق استاد بود. در اقسام مختلف شعر مانند قصیده و غزل و مثنوی مهارت کامل داشت. شاهکارهای او بیشتر غزلیات عارفانه است که الفاظ رقیق و معانی دقیق را با فکر تصوف آمیخته است. بهمین علت است که در هند مقامی نزدیک بمقام محبوب الهی حضرت خواجه نظام‌اندین اولیاء دارد. در غزل امیر خسرو سبک و روش سعدی شیرازی را اختیار کرده و از او پیروی نموده است. اینست نمونه‌ای از غزل‌های او:

ابر می بارد و من میشوم از یار جدا  
چون کنم دل بچنین روز ز دلدار جدا  
ابر باران و من و یار ستاده بوداع  
من جداگریه کنان، ابر جدا، یار جدا  
سبز، نو خیز و هوا خرم و بستان سرسبز  
بلبل روی سیه مانده ز گلزار جدا  
ای مرا در ته هرموی ز زلفت بندی  
چه کنی بند ز بندم همه یکبار جدا  
دیده از بهر تو خونبار شدای مردم چشم  
مردمی کن مشوا ز دیده خونبار جدا

نعمت دیده نخواهم که بماند پس از این  
مانده چون دیده از آن نعمت دیدار جدا  
دیده صد رخنه شد از بهر تو، خاکی زرعت  
زود برگیز و بکن رخنه دیدار جدا  
میدهم جان مرواز من، و گرت باور نیست  
پیش از آن خواهی، بستان و نگم دار جدا  
حسن تو دیر نپاید چو ز خسرو رفتی  
گل بسی دیر نماند چو شد از خار جدا  
دیوان غزلیات خود را به پنج کتاب  
تقسیم کرده است:

- ۱- تحفه الصغر، شامل اشعار آغاز عمر
- ۲- وسط الحیوة، شامل اشعار اواسط عمر
- ۳- غرة الکمال، شامل اشعار اواخر عمر
- ۴- بقیه نقیه، شامل اشعار پیری.
- ۵- نهایت الکمال شامل اشعار پایان زند و خمسه نظامی را بدین ترتیب استقبال کرده است:

- ۱- مطلع الانوار در برابر مخزن الاسرار.
- ۲- شیرین و خسرو در برابر خسرو و شیر
- ۳- لیلی و مجنون که در سال ۹۸۸ بپایا رسانیده است.
- ۴- آئینه سکندری در برابر اسکندرنامه
- ۵- هشت بهشت در برابر هفت پیکر



بوده است .

امیر خسرو در ضمن اینکه از امیرزادگان دربار هند بود در میان متصوفه<sup>۱</sup> هند نیز شهرت و اعتبار بسیار داشت . خواجه نظام الدین اولیاء که در ربیع الاول ۷۲۵ در ۹۴ سالگی درگذشت از بزرگان مشایخ هند بود و در میان مریدان متعدد خود بخسرو توجه خاصی داشت و وی را "ترک" خطاب میکرد . درباره وی گفته است : روز قیامت از هر کس خواهند پرسید که چه آوردی ؟ چون از من بپرسند خواهم گفت سوز سینه<sup>۲</sup> این ترک را آورده ام .

الهی ، مرا بسوز سینه<sup>۳</sup> این ترک ببخش . و نیز گفته است :

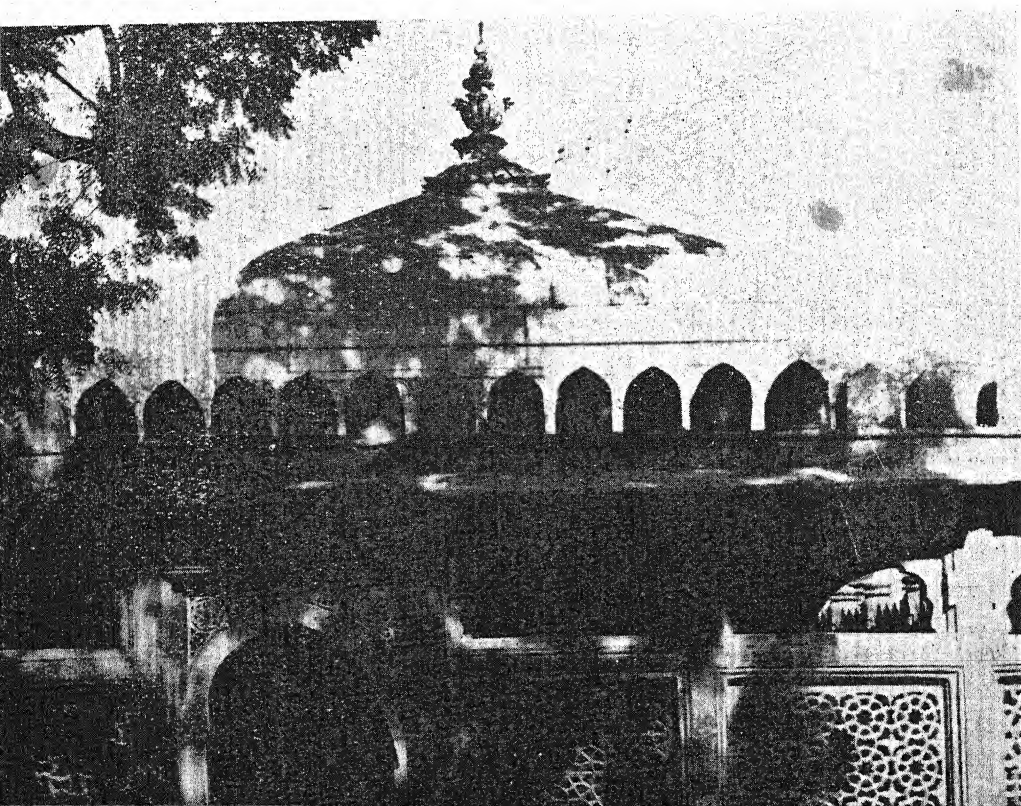
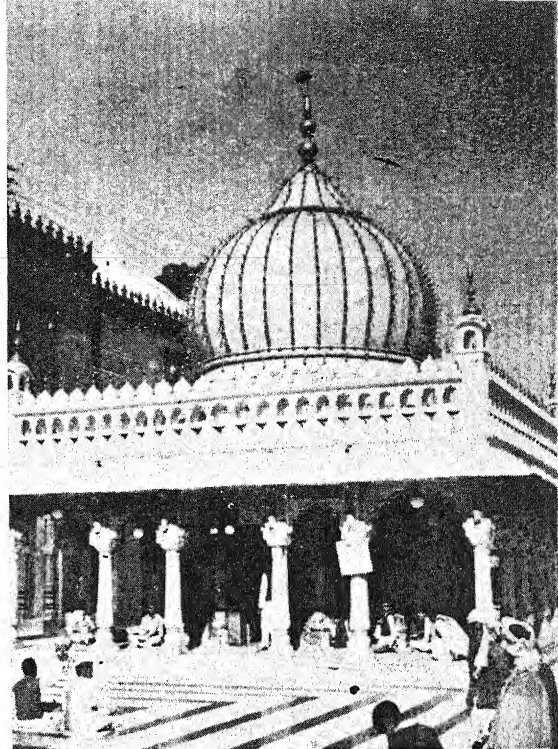
گر برای ترک ترکم اره بر تارک نهند  
ترک تارک گیرم و اما نگیرم ترک ترک

و می گفت : اگر در شرع شریف جایز می بود وصیت میکردم امیر خسرو را در قبر من دفن کنند تا هر دو در یک جا باشیم . در موقع مرگش خسرو در دهلی نبود و با سلطان محمد به

بنگله رفته بود . خواجه نظام الدین اولیاء گفت : امیر خسرو پس از من نخواهد زیست و چون از جهان رفت پیکرش را در کنار من بخاک بسپارید که او صاحب اسرار من است و من بی او قدم به بهشت ننهم .

چون خبر مرگ نظام الدین اولیاء بامیر خسرو رسید دیوانه وار نعره ای زد و بی اختیار بسوی دهلی روان شد و چون بسر خاکش رسید گفت : سبحان الله ! آفتاب در زیر زمین و خسرو زنده ؟ این بگفت و بیهوش شد و تا شش ماه در گریه و زاری بسر برد تا از جهان رفت .

امیر خسرو دهلوی که معاصر سعدی بود بدون شک از بزرگترین شاعران فارسی زبان هند بوده است و وی را سعدی هندوستان لقب داده اند . امیر خسرو علاوه بر شعر در نثر نویسی نیز استاد بود و گروهی از دانشمندان هند شناس وی را پایه گذار زبان اردو می دانند . آنچه مسلم است این است که وی فارسی و هندی را خوب میدانست و در بعضی از اشعارش کلمات مشترک در دو زبان را بکار برده است .



## امیر خسرو دهلوی شاعر پارسی گوی و طوطی هند

همه ساله بمناسبت سالروز تولد و در گذشت امیر خسرو دهلوی مراسمی در دهلی نو برگزار میشود و رایزنی فرهنگی سفارت شاهنشاهی ایران در آن شرکت مینماید. امسال نیز این مراسم برگزار گردید و بهمین مناسبت در اینجا بذکر شرح مختصری از زندگی امیر خسرو پرداخته شد.

\* \* \*

۱- محمد سلطان پسر غیاث الدین بلبن  
(۶۶۸ - ۶۸۶)

۲- معزالدین کیقباد (۶۸۶ - ۶۸۹)

۳- جلال الدین فیروز شاه خلجی

(۶۸۹ - ۶۹۵)

۴- علاءالدین محمد شاه خلجی

(۶۹۵ - ۷۱۵)

۵- قطب الدین ملکشاه اول

(۷۱۵ - ۷۲۰)

۶- غیاث الدین تغلق شاه اول

(۷۲۰ - ۷۲۵)

خسرو دهلوی در ادبیات بنام امیر خسرو معروفست. او پسر امیر سیف الدین دهلوی از ترکان ساکن دهلی و لاجپن و پدر سیف الدین از ترکان ختا بود که در دوران استیلای مغول بهند گریخته در دهلی ساکن شده بود. خسرو در ۶۵۱ هجری قمری در دهلی متولد شد. پدرش در دربار شمس الدین التتمش پادشاه معروف ترقی کرد و بامیر سیف الدین

و ترتیب یافتن مجالس قصیده و شعر ضیافت‌هایی نیز بمناسبت جشن مزبور در منازل صورت می‌گیرد و در آن سفره امیرالمؤمنین که شامل هفت نوع میوه خشک و سبزیجات و یکنوع بیسکویت بنام "کلوچه نوروزی" و پلو با گوشت مرغ سفید و تخم مرغ‌های رنگ‌زده می‌باشد گسترده می‌شود. مرغ سفید هر قدر هم که ناپیدا باشد فراهم می‌کنند زیرا که تهیه پلو با گوشت مرغ سفید را شگون نیک میدانند.

کلوچه نوروزی در بین مردم پیشاور محبوبیت خاصی دارد و حتی افراد غیر شیعه نیز بان علاقه زیادی دارند. پس از "فاتحه" (نیاز) امیرالمؤمنین مردان و زنان شیعه در آن نواحی از خانه بیرون می‌روند و مدتی در باغها و چمنزارها بگردش می‌پردازند و کوشش

می‌کنند برهنه پا بر سر سبزه و چمن قد بزنند و این عمل را "سبزه لگد کردن" می‌نامند. بدین ترتیب تمام روز با خوشحالی و شادکامی بسر می‌برند عید نوروز یکی از اعیاد جالب مرز نشینان غربی هند بشمار می‌رود.

در ناحیه پراچنار در روز نوروز زنان با تفنگ از خانه بیرون می‌روند و د مرغزارها و لب رود خانه‌ها بشکا می‌پردازند و مردها نیز در جاهای وسیع مبادرت به نمایش بازیهای مختلفی می‌ورزند.

ناگفته نماند ایرانیان و زرتشتیان هم‌قیم شبه قاره که به تعداد قابل توجهی در نقاط مختلف آن سکونت دارند عید نوروز باستانی را با کلیه ترتیبات و مراسم آن که در ایران معمول است برگزار می‌کنند و جشن نوروز آنان با جشن نوروز ایرانیان در ایران فرق ندارد.

رها میسازند .

یکدیگر میپاشند و از این بازی چنان لذت مفراطی میبرند که گویی مقصد حقیقی شان را یافته اند .

در خود لکهنشو که یکی از مراکز مهم شیعیان هندوستان بشمار میرفت هنوز هم اهتمام خاصی در مورد گرفتن جشن نوروز بکار برده میشود و جوش و جنب زایدالوصفی در بین شیعیان آن دیار در نوروز بهشتم میخورد بطوری که جشن را باید از اعیاد بزرگ دینی آن قلمداد نمود .

وزیر محمد اشرف خان متخلص به اشرف در آغاز اثر خود بنام ” ارمغان گلگت “ که بسال ۱۹۵۷م در لاهور چاپ شد مینویسد که در نواحی گلگت در شمال کشمیر برگزاری جشن نوروز همراه با بر نامه های آتش بازی و تیر اندازی و چوگان بازی میباشد .

برنامه های جشن نوروز در نواحی شمال غربی شبه قاره که از چندین حیث بایران نزدیکتر است بسیار جالب و توأم با جریانات خاصی میباشد . در آنجا علاوه بر پوشیدن لباس نو و تبریک گفتن بیکدیگر پس از تحویل خورشید

در تعدادی از خانواده ها رسوم است که در موقع تحویل خورشید تمام افراد قامیل دورهم جمع میشوند در وسطشان کاسه ای پر از آب روی سینی بزرگی قرار میگیرد . در آب عطر و گل های محمدی و گلاب میریزند و بزرگ خانواده ” یا ذوالجلال و الاکرام یا مدبر اللیل و النهار یا ملقب القلوب و الابصار حول حالنا الی احسن الحال “ بر زبان می آورد و سایرین در خواندن این فقرات از او پیروی میکنند و این عمل ۳۶۵ بار تکرار میشود و پس از خواندن اوراد شخص مزبور درود گویان آب کاسه را بوسیله انگشتان دست بر روی همه افراد موجود میپاشد و بقیه آب را در گوشه ای از حیاط میریزد و این تشریفات نزد همه علاقمندان به نوروز سرچشمه ین و سعادت محسوب میگردد .

شیعیان لکنهؤ در روزهای نوروز ابتکاری بخرج داده و آب رنگارنگ را بوسیله تلمبه های کوچک و ظریف روی لباسهای

کنند و وظایف نوروزی خود را بجا آورند نسبت به بزرگی نوروز و تاریخ اجتماعی آن بزبانهای مختلف اوراقها نوشته و خدمتها باین روز باستانی نموده اند.

در قسمت غربی شبه قاره هند جشن نوروز که مصادف با ۲۱ الی ۲۳ مارس میباشد معمولاً سه روز بطول می انجامد در خلال این مدت شیعیان اثنی عشری معتقدند به اینکه نوروز روز اعلام خلافت بلا فصل امیر مؤمنان علی علیه السلام است لباسهای نو و پاکیزه دربر و بساط دعوت و شادی پهن و می کنند اوراد و اذکار و دعاها را مربوط و سایر آداب را در آن روز و در هنگام تحویل آفتاب به برج حمل که هر سال در تقویمهای اردو چاپ میشود بجای می آورند و بیکدیگر این عید را تبریک میگویند نمازی که در روز نوروز وارد گردیده میخوانند در منازل و جاهای اجتماع آنان چراغانی و تزئینات جالبی صورت میگیرد و در آن محافل قصیده خوانی برپا میشود. در اینگونه محافل قصایدی در منقبت مولای متقیان علی بن ابیطالب (ع) خوانده میشود. سفره نوروز هم عده ای تهیه مینمایند که شامل هفت نوع

سبزی و هفت رقم میوههای تا هفت جنس از آجیل همراه تخم مرغ رنگارنگ و باد بزنهای دستی میباشد عید نوروز در بین شیعیان شبه بدون مراسم دیگر آن که در ایران دارد مانند چهارشنبه سوری و خانه تازی و سیزده بدر و امثال اینها بر میشود و بیشتر جنبه دینی و مذبح خود گرفته است بهمین جهت آن بانیاایش و عبادت و نماز و نیاز است اعتقاد عموم مردم در آنجا بر اینست که در لحظه تحویل خورشید در اج دعا باز و ادعیه قبول و مرادها بر آور میشود از اینرو هنگام تحویل آفتاب مرادخواهان دیرهم گرد میآیند و مقابل چشمان همگی تنگهای پر از که سوراخ باریکی در ته آن وجود دارد بوسیله طنابی میآویزند همه حاضر چشم بدان تنگه میدوزند و با نهار اشتیاق منتظر فرارسیدن لحظه تحویل آفتاب مینشینند همینکه حس میک جریان قطرات آب از سوراخ کمی متوقف با شمع عجیبی ادعیه و مرادهائی در سینه محبوس نگاه میدارند با لبهای لرزا





۱. برای رقص 'بهارات ناتیم' بمناسبت جشن نوروز در 'کمانی هال'  
توسط هنرمند مشهور خانم "سونال مان سینگ"



بمحمد سپاس یگانه دادار و دست بخشش و بخشایش برگشودند. اول بخان عظیم الشان آصف خان خلعت گرانمایه و فیل خاصه با یراق و ماده فیل با پوشش مخمل زربفت مرحمت نمود، لشکرخان را بصاحب صوبگی کابل و مرحمت خلعت خاصه سرافراز فرمودند و فوجی آراسته از سادات بارهه و مغول و افغان از بندهای پادشاهی که عددشان با تعیناتیان کابل به پانزده هزار سوار میکشید بهمراهی او تعیین گشتند...

محیی الدین اورنگ زیب جانشین شاهجهان شد او مردی مقتصد و مسلمان متعصبی بود و در زمان حکومت وی برگزاری جشن نوروز از طرف دربار دهلی منسوخ گردید ولی پس از او باز هم سلاطین دهلی این جشن را برگزار میکردند و حتی آخرین پادشاه بابر بنام بهادر شاه ظفر که بدست اندکیسیها حکومتش فقط بقلعه دهلی محدود شده بود در انعقاد جشن نوروز اهتمام خاصی داشت و این موضوع از بعضی از قصاید اردوی شیخ ابراهیم ذوق بخوبی پیداست.

در نتیجه اهمیت فراوانی که قرنهای از طرف پادشاهان و امرا و درباریان مسلمان در هندوستان به نوروز داده میشد آن در زندگی عموم مردم مسلمان آن سرزمین نفوذ قابل ملاحظه ای پیدا کرد و در بین توده مردم علاقه خاصی نسبت به جشن نوروز بوجود آمد بویژه شیعیان آن دیارها که در عقاید دینی تابع علمای ایران بوده بحکم بستگیهای دینی و ملی با اهالی این کشور هم مرام و همگام اند گرفتن عید نوروز را جزو فرائض مذهبی و سنن ملی محسوب داشته اند مرحوم علامه محمد حسن نجفی در مقاله نهم خود که در مورد نوروز نگاشته و بسال ۱۳۵۹ هـ در بمبئی چاپ گردیده است مینویسد:

”اقوام مختلفه شیعه اثنی عشری امروزه از ایرانی و عرب و ترک و هندی و سندی و تبتی و کشمیری و غیره نوروز شناس اند و همه آنان بایک عاطفه دینی آن روز بزرگ را گرامی دارند و آثار نوروزی و وظایف مذهبی را در آن بجا آورند... شیعیان هندوستان نیز نوروز را گرامی دارند و آن عید را بزرگ شمارند و مخصوصاً در لکهنئو و غیره خوشنودیها

محمد صالح کنبوه لاهوری در تألیفش  
 "عمل صالح" چاپ کلکته جلد اول  
 صفحه ۲۸۲/۴ زیر عنوان سرآغاز نوروز  
 و سر سال اول جلوس مبارک (شاهجهان)  
 مطالب زیر را نگاشته است :

"سرمایه ده انوار ذرات کائنات و  
 پیرایه بخش حیات اموات عالم نبات نه  
 گهری و سی و شش دقیقه از روز دوشنبه  
 سیزدهم رجب سنه هزار و سی و هفت  
 هجری سپری گشته تشریف تحویل اشرف  
 از کاشانه حوت بطرف خانه حمل مبذول  
 داشته بجهت ادای مراسم شادی و  
 مبارکباد سال اول جلوس اقدس خود  
 بنفس نفیس همت بر اتمام آذین جشن  
 نوروزی گماشت و بام و در هفت کشور  
 را در پرند زربافت نور گرفته آرایش  
 فضای باغ و بستان و تزیین صفحه زمین  
 و زمان را به سبزکاری قوای نامیه تفویض  
 نمود. حسب الامر قرۃ العین نیر اعظم  
 چشم و چراغ دودمان صاحبقران معظم  
 صحن خاص و عام دارالخلافه اکبرآباد  
 از آذین جشن نوروزی سرمایه آرایش  
 روزگار و پیرایش تزیین لیل و نهار آمد و  
 بارگاه دلبادل که همانا نسخه فلک اطلس

است و بسعی و تلاش سه هزار فراش  
 چاپکدست ترفع آن با ضم هزار گونه  
 جرثقیل و نصب صد منصوبه و حیل دست  
 بهم می دهد بر پای شد. و در سایه آن  
 خرگاه های عالی که مشبکهای سیم ناب  
 در شبکهای آن بجای چوب بکار رفته بود  
 ایستاده کرده آنرا به پوششهای مخمل  
 زربفت و زردوزی آراستند. و جا بجا  
 چترهای مرصع بجواهر گرانمایه و سزبن  
 به سلسله های لالی آبدار و علاقه های  
 در شاهوار بر افراخته روکش قبه فلک  
 ثوابت و مرسله مچره خوشهای عقد ثریا  
 و نثره ساختند و چندین جا تخت های مرصع  
 و سریرهای زرین گذاشته زمین بارگاه فلک  
 اشتباه را به بساطهای مصور و رنگارنگ  
 روپوش نموده غیرت نگارخانه چین  
 گردانیدند. در و دیوار انجمن همایون  
 را بانواع اقمشه هر دیار پیراسته نمودار  
 بارگاه بوقلمون بروی کار آوردند - خدیو  
 عالم درین روز سعادت اندوز که عید امید  
 روزگار بود مانند خورشید جهان آرا از  
 مشرق جهروکه والا (دریچه ای در  
 دیوار قلعه که پادشاه در آن جهت دیدار  
 عموم مردم می نشست) طلوع نموده زبان

انداخت و طنطنه<sup>۱</sup> دعای اصحاب عمایم  
و استحقاق و زمزمه<sup>۲</sup> ثنای سخن طرازان  
نظم و نثر ولوله در چرخ برین، دراری  
برج دولت در درج حشمت چار پادشاهزاده  
والا گوهر که چار عنصر شخص دولت  
اند و ارکان اربعه<sup>۳</sup> کعبه سلطنت در  
چار گوشه<sup>۴</sup> تخت سلیمانی با فر سلطانی  
قرار گرفتند و در پای سریر خلافت سرآمد  
ارکان مملکت سر دفتر اعیان دولت  
یمین الدوله آصف خان استاده سر اعتبار  
بر افراخت و دیگر ارکان دولت و اعیان  
سلطنت و سایر ارباب مناصب در خور  
نسبت و منزلت ایستادند و مجمع مفاخر  
و معالی یمین الدوله بنوازشهای ملوکانه  
امتیاز یافت و عنایت خلعت زرین و  
انعام فیل گزین چندوله نام با یراق  
طلا و ماده فیل ضمیمه<sup>۵</sup> دیگر عواطف  
گردید . . . ”

مؤلف پادشاهنامه برگزاری همه ساله  
جشن نوروز را در دربار شاهجهان در  
کتابش شرح داده و مطالب طولانی در  
این مورد مرقوم داشته است . مطابق  
نگارش او در هشتمین سال جلوس شاهجهان

که برابر با سال ۱۰۴۴ هـ بود عی  
مصادف با نوروز گردید و در آن  
بمتممی درجه تزیین گشت، خیمه  
زربفت و مخمل در مقابل دیوان عا  
دیوان خاص در قلعه<sup>۶</sup> دهلی زدند در  
آنها یک خیمه بوسیله<sup>۷</sup> صنعتکاران گج  
با هزینه<sup>۸</sup> صد هزار روپیه تهیه و نه  
گردید، ستونهای خیمه را با طلا و  
ساختند فرش هم کارهای طلایی داشت  
نزدیکی تخت گه شامیانه زرنگاری بود  
در آن سروارید های قیمتی آویخته بو  
ستونهای شامیانه هم طلایی بودند چتر مس  
که در آن دیده میشد غلاف سروارید  
داشت در و دیوارها با نقره باف گجرا  
زربفت عراقی، دیبای روسی و چینی  
پرده های فرنگی مزین بودند و در پ  
اینها تخت طاووس گذاشته شده ب  
تفصیلات زیادی درباره<sup>۹</sup> این جشن نور  
که با عید فطر همراه بود در کتاب مزب  
داده شده است و ازین نگارشات بخو  
پیدا است که جشن نوروز در زمان شاهجهان  
با شکوه و عظمت خاصی بر گز  
میشده است .

و خاطرها باخرسی در ساخته باهتمام  
پیشکاران کارگاه دولت و کارگزاران  
کارخانه، سلطنت در صحن دولتخانه، خاص  
و عام سایه بانی موسوم به دل بادل  
که مانند عرش بلند مکان است و چون  
آسمان فراخ داسان بر افراخته سپهری  
دیگر بر روی چرخ برین کشیدند و درته  
آن اسپکی از مخمل زر بفت و بر دور آن  
شامیانه‌ها هم از این جنس به ستونهای  
طلا و نقره برپا کردند و فرشهای  
رنگا رنگ و بساطهای گوناگون گسترده  
در و دیوار دولتخانه خاص و عام را به مخمل  
زربفت پرده‌های فرنگی و دیباهای رومی  
و چینی و زربفت‌های گجراتی و ایرانی  
آرایش دادند مجلسی روی کار آمد که عقل  
دشوار پسندان جهان گرد را بحیرت انداخت.

بیت:

زده خیمه‌های بریشم طناب  
در و فرش زربفت بیش از حساب  
همه پرده‌ها دیبه، شوشتری  
همه فرشها سندس و عبقری

چنان نقشها کرده بروی نگار  
که نقاش چین گشته زو شرمسار

خدایو عالم، خداوند بنی آدم، طراز  
کسوت جهانبانی مظهر رحمت یزدانی که  
پیش همت خورشید آثارش گنج شایگان  
مانند اجبار بی مقدار است و دفاین معادن  
و خزاین بحار چون خاک و آب بی اعتبار  
بر اورنگ جهانبانی که سدره آمال و اسانی  
است و طوبای افضال و کامرانی با فر  
آسمانی و شأن سلیمانی جلوس میمنت مأنوس  
فرموده بر روی زمانیان اسباب نشاط و  
ابواب انبساط آماده و گشاده گردانیدند،  
نسایم عدل دماغ روزگار عطرآمود  
گردانید و روایح بذل مشام زمانه بخوراند  
و دو آفتاب بر و نوال کوه و صحرا را  
منور ساخت و ابر احسان و افضال  
خارستان و گلستان را تازه‌تر.

سریر مملکت اکنون کند سر افزای

که سایه بر سرش افکنده خسروغازی  
فلک کلاه غرور این زمان نهد از سر  
که هست افسر شه بر سر سرافرازی  
خطاب خسرو انجم کنون بگردانند  
که مصلحت نبود خسروی با نبازی

غریوکوس و کرنا و صدای نفیر و  
وسرنا آوای مسرت د زمان و زمین

از رسیدن کوكبه شاه رنگین كلاه  
كل اشجار پژمرده خلعت خرسی و  
شادابی پوشید و روزگار خزان دیده چمن  
مهرگان رسیده بر زمردین بساط سبزه باده  
شكفتگی و سیرابی دركشید بلبل نغمه سرا  
بلحن باربدی غمزدگان خزان را نشاط  
تازه بخشید و صلصل جادونوا بصوت  
زهروی افسردگان مهرگان را انبساط بی اندازه.  
ابر گوهر بار سایبان فیض بر روی صحن  
گلشن بر افروخت . رعد خروشنده كوس  
عروسی گل بر بام فلک می نوازد یا صور  
رستخیز است كه باحیای اموات نبات  
می پردازد .

روز دوشنبه دوازدهم رجب هزار و  
سی و هفتم جلالی سرمایه نور و ضیای  
آسمانیان پیرایه فرو بهای زمینیان، جمشید  
زیرین كلاه، خورشید عالم آرا کیخسرو  
آسمان گاه، آفتاب ظلمت ز دارایات عدالت  
و اعتدال والویه شوكت و جلال بشرف  
خانه خویش بر افراشت، باد سبك پا  
بفراشی بساط عالم را رفت و روب تازه  
داد و ابر چابك دست بسقائی بسط زمین را  
آب و تاب بی اندازه روی كوه هامون چون  
انكلیون بگونهای رنگا رنگ نگارین شد

ورخسار باغ و راغ چون بوقلمون برنگه  
گوناگون نمودار بهشت برین ش  
روح پرور از ریاحین روح گستر عنبر  
بد امن و آستین کشید و از بوی  
چون زلف یار و طبله عطار مشك یه  
عنبر ریز گردید، عرصه زمین را سمر  
یاسمین چون آسمان پر زهره و پروین سا  
صحن بوستان از سبزه زمردین رنگ  
فیروزه چرخ برین انداخت . گل جلوه ك  
و عشوه گران نقاب از رخ بر انداخت  
بلبل شیدا كشانه دل را از من  
شكیباىی بپرداخت .

(نظم)

جهان شد تازه از باد بهاران  
زمین را آبرو افزود باران  
خور و خرم نهاد خرمی دوست  
بگله بر درید از خرمی پوست  
كل از كل تخت كاووسی بر آورد  
بنفشه پر طاووسی بر آورد  
زهر شاخ شكفته نو بهاری  
گرفته هر گلی بر كف نثاری

در این اوقات فرخنده سمات كه  
اعتدال هوا دلها از غم و پرداخته بو



بالاخانه می‌آمدند و فیلان و اسبان و شتران و نظامیان از مقابل آنها با نشان دادن هنرهای خویش می‌گذشتند در دنبال آنها مصنوعات صنعتکاران بنمایش گذارده میشد. در آخر از طرف نورجهان مردم در نواحی مختلف شهر اطعام میشدند (سید محمد علی اشهری در کتاب "نورجهان بیگم کی سوانح عمری" به اردو نوشته مطالب جالبی پیرامون برگزاری جشن نوروز بوسیله نورجهان بیان داشته است).

شاهجهان پسر جهانگیر باذوق ترین شخصی در بین تمام افراد خانواده سلاطین بابهی بشمار میرود او همان کسی است که زیبا ترین ساختمان جهان تاج محل را از خود بیادگار گذاشت و ابنیه متعدد با عظمت تاریخی چون مسجد جامع دهلی و قلعه دهلی و غیره را ساخت.

برگزاری جشن نوروز در دربار چنین شاهنشاه باذوق با ابهت و شکوه بیشتری صورت میگرفت:

شاهجهان در سال ۱۰۴۴ هـ. برای جلوس بر تخت معروف بنام تخت طاووس که باخرج ۱۰ میلیون روپیه آنوقت

ساخته شده بود روز نوروز را انتخاب کرد. شعرای دربار در آن روز قصایدی نوشتند ابوطالب حکیم نیز قصیده‌ای سرود و هموزن خود پول گرفت و آن ۵۰۰۰ روپیه شد. محمد جان قدسی در سال ۱۰۴۲ هـ در جشن نوروز قصیده‌ای گفت و شاهجهان آنرا خیلی پسندید و امر کرد تا هفت بار دهانش را با جواهرات پر کنند. محمدجان قدسی در سال ۱۰۴۵ هـ در جشن نوروز قصیده‌ای گفت و از طرف شاهجهان باو هموزنش پول بخشیده شد. در جشن نوروز سال ۱۰۴۶ هـ باقیا نائنی شاعر دربار شاهجهان قصیده‌ای گفت و مانند قدسی و حکیم هموزن خود پول گرفت که جمعاً ۵۰۰۰ روپیه شد.

ملا عبدالحمید لاهوری مؤلف بادشاهنامه (جلد اول صفحه ۱۸۶ چاپ کاکته) اولین جشن نوروز در زمان سلطنت شاهجهان را زیر عنوان جشن مسرت افزای نوروز عالم آرا چنین بیان نموده است:

"... دید به قدوم بهجت لزوم نوروز جهان افروز جهانیان را نوید عشرت جدید رسانید و طنطنه مقدم فیض توأم بهار نشاط آثار زمانیان را مژده عیش جاوید

از مواضع پرگنه باری بوده باشد مجلس نوروز ترتیب داده به سنت پدر بزرگوارم بر تخت جلوس نمودم صباح آنکه روز نوروز عالم افروز بود مطابق غره فروردین ماه سنه پنجم جلوس در همین مقام بارعام داده جمیع اسراء و بندهای درگاه به سعادت کورنش تسلیم مبارکباد سرفراز گشته پیش کشی بعضی اسراء از نظر گذشت. خان اعظم یکدانه سروارید که بچهار هزار روپیه قیمت شده بود گذرانید و پسران صدر جهان بیست و هشت دست جانور شکاری از ماز و جره و دیگر تحف بنظر گذرانیده، مهابت خان دو صندوچچه کار فرنگ که اطراف آنرا بتخته های بلور ترتیب داده بودند چنانچه هر چه در درون آنها نهاده میشد از بیرون بنوعی مینمود که گویا هیچ مالی نیست پیشکش نموده، کشور خان بیست و دو زنجیر فیل از نر و ماده پیشکش گذرانید، روز دیگر نوروز بقصد شکار شیر سوار شدم سه شیر دو نر و یکی ماده شکار شد. . . . .

سراسم با شکوه جشن نوروزی را که در یازدهمین سال جلوس جهانگیر برگزار

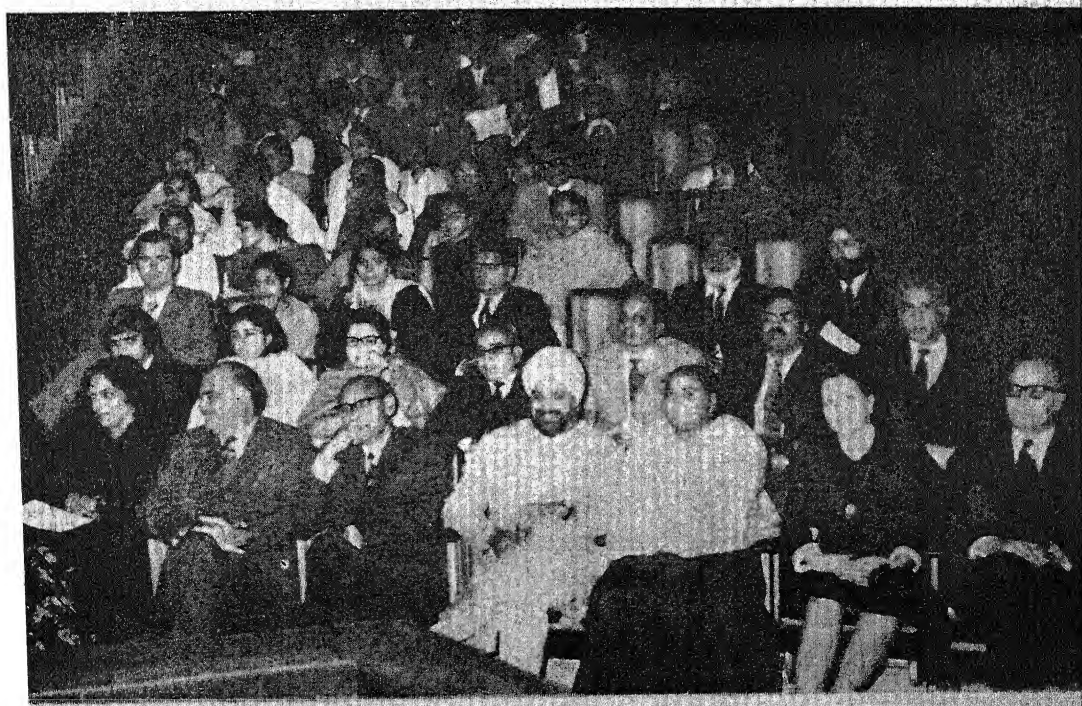
شد وی در توزک خود با تفصیلات زیاد بیان داشته و جریان هر روزی از نوروز جشن را نگاشته است:

نور جهان ملکه نورالدین جهانگیر ایرانی بود جشن نوروز را در قصر خرا با اهتمام وصف نا پذیری برگزار میکرد منجمین دربار رنگی را که بنوروز هر سال مربوط بود با و میگفتند و او مقرر میداشت دیوارهای منزلش را بهمان رنگ نقاشی کنند. رنگ فرشها و پرده ها و لباس تمام بیگمات و کنیزها نیز بهمان رنگ مطابقت داشت.

پوشش فیلان و اسبان و شتران جانوران اهلی دیگر نیز بهمان رنگ بود حتی خمل و اطلس هم که در تزئینات در و دیوار کاخهای زنان قصر بکار برد میشد بهمان رنگ مخصوص سال را داشت در یک موقع خاصی جهانگیر در قصر وارد میشد و همراه نور جهان در شه نشینی جلوس میکرد، در آنوقت از تقارخانه صدای شهنائی و نوبت بلند میشد فقرا دم در قصر جمع میشدند و بآنها صدقه داده میشد. سپس نور جهان و جهانگیر باهم به



اهداء دسته گل از طرف جناب آقای وحید مازندرانی سفیر شاهنشاهی ایران  
به خانم 'سونال مان سینگ'



حضرت نیراعظم از برج حوت بهخانه شرف و خوشحالی خود که به برج حمل باشد انتقال فرمود، چون اولین نوروز از جلوس همایون بود فرمودم که ایوان های دولتخانه خاص و عام بدستور زمان والد بزرگوارم در اقمشه گرفته آئینی در غایت زیب و زینت بستند و از روز اول نوروز تا نوزدهم درجه حمل که روز شرف است خلاق داد عیش و کامرانی دادند. اهل ساز و نغمه از هر طایفه و هر جماعت بودند لولیان رقاص و دلبران هند که با کرشمه دل از فرشته می ربودند هنگامه مجلس را گرم داشتند فرمودم هر کس از مکلفات و مغیرات آنچه میخواسته باشد بخورد و منع و مانعی نباشد.

ساقی بنور باده بر افروز جام ما  
مطرب بگو که کار جهان شد بکم ما  
در ایام پدرم در این هفته هژده روزه  
مقرر بود که هر روز یکی از اسرای کلان  
مجلس آراسته پیشکش های نادر از اقسام  
جواهر و مرصع آلات و اقمشه نفیسه و  
فیلان و اسبان سامان نموده آن حضرت  
را تکلیف آمدن بمجلس خود می نمود و

ایشان بنا بر سرفرازی بندگان خود به مجلس قدم رنجه داشته حاضر میشدند پیشکش ها را ملاحظه فرموده آنچه خو می آمد برداشته تنمه را بصاحب می بخشیدند چون خاطر مایل رفاه و آسودگی سپاهی و رعیت بود در این پیشکش ها را معاف فرمودم مگر قلیلی چندی نزدیکان بنا بر رعایت خاطر آ درجه قبول یافت. در همین روز بسیاری از بندگان بزیادتی منصب سرافرا یافتند.

در ابتدای تمام بخش های کتاب توز جهانگیری شرح نسبتاً مفصلی از آن جشن نوروز سال مربوط داده شده جریان آن تا نوزده روز برشته تحریر آمده است.

نمونه دیگری از نحوه برگزاری جشن مزبور بزبان خود جهانگیر بیان میداریم (جشن پنجمین نوروز) "روز یکشنبه بیست و چهارم ذی حجه بعد از دوپ (ظهر) و سه گهری (گهری = ۳ دقیقه حضرت نیراعظم به برج حمل که خا شرف و سعادت است تحویل نموده و ساعت فیض بخش در مقام پاک پهل

آئین اکبری (جلد اول آئین شماره ۲۲) مرقوم داشته برگزاری جشن نوروز در زمان اکبر - ۱۹ روز طول میکشید و در آن ایام بقدری زیاد بآئین بندی و تزئینات و چراغانی میپرداختند که مردم با دیدن آن از فرط مسرت نعره میزدند در آغاز هر پهر نقاره‌ها صدا در می آمدند . آواز خوانها و خنیاگران از هنر خویش مردم را محظوظ میساختند . تمام شبها چراغانی ادامه داشت و در روز قبل از جشن و در آخرین روز آن صدقه‌ها داده و هدیه‌ها رد و بدل میشد .

ابوالفضل باز هم در اکبر نامه (ج ۳ ص ۳۸۹) می نویسد که در جشن نوروزی که در بیست و هفتمین سال جلوس اکبر شاه برگزار شد از طرف دربار احکام تعمیر کاروانسراها و بیمارستانها صادر گردید ، شکار پرندگان کوچک و ازدواج دختران کمتر از دوازده سال قدغن شد . سزای مرگ برای کسی بدون حکم شاهی ممنوع گردید و انجام کارهای عام المنفعه زیاد در نظر گرفته شد .

شاهنشاه نورالدین جهانگیر پسر اکبر شاه مطالب بسیار جالبی درباره

برگزاری جشن نوروز که در هر سال در دربار او صورت میگرفت در تألیف ذقیمت فارسی خود بنام ”توزک جهانگیری“ مرقوم داشته است .

او که در لاهور بخاک سپرده شد ۲۲ سال ( از ۲۰۰۴ الی ۱۰۲۶ هـ ) بر قلمرو وسیع هند حکمران بود و در ظرف تمام این مدت مانند زمان پدرش هر سال از اول فروردین ماه تا هیجدهم آن برج جشن نوروز ادامه میداشت و روز نوزدهم با برگزاری ”جشن شرف“ پایان می پذیرفت .

توزک جهانگیری بمناسبت مدت سلطنت جهانگیر به ۲۲ بخش تقسیم شده است و هر بخش که جشن نوروز نام دارد و حاوی وقایع مهم سال مربوط میباشد با شرح جریان انعقاد جشن نوروز و جشن شرف آغاز میگردد ، بطور نمونه در اینجا عبارتی از بخش اول آن بعنوان ”جشن اولین نوروز“ بمنظور فراهمی اطلاعات پیرامون برگزاری جشن مزبور در دربار مشارالیه نقل میشود .

”شب سه شنبه یازدهم ذیقعدۀ هزار و چهارده صبح که محل فیضان نور است

ولائی در آن نهاده رشک فردوس برین ساختند.

صفه نه طاق بیاراستند  
پردۀ زربفت فلک ساختند  
تخت زدند و تتق آویختند  
عرش دگر بر زمن انگیختند

مدت هیجده روز این منازل دلگشا  
آراسته بود شبها به فانوسهای رنگی  
می آراستند و بندگان حضرت هر روز و شب  
یکبار، دوبار تشریف فرسوده صحبت  
میداشتند و اهل نغمه فارس و هندوی در  
ملازمت میبودند. بهر یک از اسرا و  
اهل خدمت عنایت خسروانه بظهور  
میرسید. و بازار شهر فتحپور و آگره  
را آئین بندی می نمودند و خلائق اطراف  
و جوانب بتفریح و تماشای این جشن  
عالی که هرگز ندیده و نشنیده بودند  
می آمدند و در هفته ای یکروز حکم عموم  
میشد و دیگر ایام اسرا و مقربان و مردم  
اعیان آمد و شد میداشتند.

حضرت در روز نوروز بر تخت  
سلطنت جلوس فرمودند و اسرا و ارباب  
دولت صفها زده بترتیب مرتبه و حالت

ایستادند و روز شرف که آخرین  
نوروز است نیز همین دستور مجلس  
ترتیب یافت و جمیع اصراء به  
پادشاهی مباحی گشتند بعضی به  
اسب و خلعت و بعضی به زیادتی  
و بعضی بزیادتی نوکر و جمعی به  
جاگیر و هیچکس نماند که در این  
روز مورد مراسم خسروانه نشده  
و اسرای کبار پیشکشهای لایق گذرا  
و درین هیجده روز حضرت در دیوار  
از اسرای کبار تشریف آورده  
میداشتند و در آنروز لوازم مهمانی و  
را آنکس متکفل می بود و پیشکش  
از پارچه هندوستان و خراسان و  
و مروارید و لعل و یاقوت و طلا  
و اسبان عربی و عراقی و پهلان کوه  
و قطارهای شتر نر و ماده و اشتران  
بردعی میگذرانیدند، و در ایام  
شاهم خان جلایر از صوبه بنگاله  
بهکوان داس از لاهور آمده بشرف  
بوسی مشرف گشتند و چنین مقرر شد  
در هر سال در ایام نوروز مجلس نو  
بطریقی که مذکور شد منعقد شده با  
مطابق بیان ابوالفضل علامی



بواطن محزونه اخوان زمان و ابنای روزگار  
 گشوده انواع برو احسان نموده اند . بنابر  
 آن بعضی جشن های عالی که تفصیل  
 آن از ذیل این منشور فایض النور  
 بوضوح خواهد پیوست و از چندین  
 هزار سال در بلاد مشهور و معروف  
 است ، رسماً در این هزار سال معمول  
 سلاطین عدالت گستر و حکمای حقایق  
 آئین بوده است و در این زمان بواسطه  
 بعضی امور از شیوع افتاده بود بجهت  
 ابتغای مرخیات الهی و اقتضای آثار قدما  
 آن ایام مسرت فرجام رایج ساختیم باید  
 که در جمیع ممالک محروسه از اسصار  
 و بلاد و قری بروجه اتم و طریق احسن  
 رایج گردانند و در این معنی کمال  
 اهتمام مبذول داشته دقیقه ای ناسرعی  
 نگذارند . تفصیل اعیاد نوروز :

۱۹' فروردین ماه الهی

۲ اردیبهشت الهی

۶ خرداد ماه الهی

۱۳ تیر ماه الهی

۷ اسرداد ماه الهی

۴ شهریور ماه الهی

۱۶ مهر ماه الهی

۱۰ آبان ماه الهی

۹ آذر ماه الهی

هشتم و پانزدهم و بیست و سوم دیماه  
 الهی ، دوم بهمن ماه الهی ، و پنجم  
 اسفند ماه الهی ،

خواجه نظام الدین احمد بن محمد  
 مقیم هروی در طبقات اکبری (چاپ  
 انجمن آسیائی بنگال کلکته جلد دوم  
 صفحه ۳۶۴/۵) در ذکر وقایع سال  
 بیست و هشتم الهی برگزاری جشن  
 نوروز را در دربار اکبری چنین تعریف  
 کرده است :

”ابتدای این سال روز سه شنبه  
 بیست و هفتم صفر سنه احدی و  
 تسعین و تسعمائة بود ، در نوروز امسال  
 دیوار ستون ایوانها و دولتیخانه عام و  
 دولتیخانه خاص را با سرا تقسیم نموده و  
 در قماشها و پرده های مصور گرفته کمال  
 زینت داده بنوعی آراستند که نظارگیان  
 را از مشاهده آن ، حیرت بر حیرت  
 میافزود و صحن بارگاه دولتیخانه را  
 بشامیانه ها زری دوزی و زربفت و غیره  
 ترتیب داده تخت از طلا و مرصع بپاقوت

چتر ز هر سو به فلک سرکشید  
ابر سر از شرم به چادر کشید  
پنج طرف چتر چو مهر سپهر  
شش جهت آراسته زان پنج مهر  
همچو گل و سنبل و سوری و بید  
لعل و سیه گلگزو سبز و سپید“

در دنباله این چترهای همه رنگ  
علیحده علیحده توصیف شده و در دوازده  
صفحه<sup>۱</sup> این مثنوی بیان کیفیت  
برگزاری جشن ادامه دارد و از همه<sup>۲</sup>  
این مطالب عظمت این جشن بخوبی  
آشکار است.

شعر زیر از بابر مؤسس سلطنت گورکانی  
در هندوستان و گوینده<sup>۳</sup> علاقه<sup>۴</sup> او به  
نوروز است.

نوروز و نوپهاری و دلدادگی خوش است  
بابر بعیش کوش که عالم دوباره نیست

بگواهی آثار مورخین نامدار دوره<sup>۵</sup>  
سلطنت جلال الدین اکبر مانند شیخ  
ابوالفضل صاحب اکبرنامه و آئین اکبری  
و ملا عبدالقادر بدایونی صاحب  
منتخب التواریخ و امثال این ها جشن  
نوروز در دربار سلاطین مغول بآبروی کمال

اهمیت را داشت و با نهایت علاقه<sup>۶</sup>  
با شکوه زایدالوصفی برگزار میشد ،  
صاحب اکبرنامه (جلد ۲ ص ۱۳۰  
کلکته) اکبر شاه که بسال ۹۲ و  
تقویم اسلامی را منسوخ و تائید  
خورشیدی ایرانیان را بجای آن ر  
داده بود جشن های پارسیان را  
منشور زیر در قلمرو پهناروش  
ساخت :

”چون دانشوران ملل و نحل بیچ  
شکرگزاری و سپاسداری از شهور و سه  
روزی چند را بمناسبت فلکی و مراجه  
روحانی بجهت سرور جمهور خلایق  
خوشحالی طوایف انام که باعث چند  
خیرات و مبرات است اختیار فرموده اند  
نام نهاده اند و در آن ایام مسرت  
اساس سپاس را محکم ساخته در اد  
مراسم خضوع و خشوع بجناب کبری  
الهی که خلاصه<sup>۷</sup> عبادات و زی  
طاعات است مساعی جمیله بتقدیم رسان  
غنی و فقیر و صغیر و کبیر بقدر قدر  
قائده<sup>۸</sup> تفضل و احسان گشاده ابو  
عشرت و کامرانی را بر خواطر مکروبه

چنانچه هر ساله در روز تیر از ماه تیر که نخستین روز است در موسم برسات هند این جشن فرخنده بآئین پادشاهانه تزیین میابد و آنرا بهارسی عید تیرکان میگویند و ملوک عجم نیز از عهد قدیم باز پیوسته این روز را عید گرفتندی. مجملآ بآئین معروف شاهزاده‌های والا قدر و امرای رفیع مقدار صراحی‌های مرصع بنوادر جواهر و سایر بندها، صراحی‌های سیناکار و زرین و سیمین از گلاب ناب سرشار ساخته گذرانیدند...

در "بادشاهنامه" تألیف عبدالحمید لاهوری چاپ کلکته جلد اول ص ۲۰۴ درباره این جشن چنین نوشته است: "روز دوشنبه سلخ شوال که روز تیر از ماه تیر بوده جشن عید گلابی انعقاد یافت پادشاه زاده‌های کامگار و سیمین الدوله صراحی‌های مرصع و دیگر نوئینان نامدار صراحی‌های سیناکار و زرین و سیمین پر از گلاب و عرق فتنه و عرق بهار از نظر مقدس گذرانیدند..."

جشن نوروز از آغاز سلطنت اسلامی در شبه قاره هند و در بین تمام اعیاد سلطنتی و جشن‌های درباری اهمیت فراوانی کسب نمود و با اهتمام و احتشام خاصی برگزار میگردید امیر خسرو دهلوی در مشنوی "قران السعدین" انعقاد جشن نوروز را در زمان سلطنت معزالدین کیقباد (۶۸۹-۸۶-۵) چنین شرح داده است:

"صفت موسم نوروز و طرب کردن شاه بزم دریا و کف دست چو ابر نیسان

رفت چو خورشید به برج حمل  
نور شرف کرد به گیتی عمل

دور جهان روز نو از سر گرفت  
موسم نوروز جهان در گرفت

شاه در آن روز هم از بامداد  
قصر فلک مرتبه را تاب داد

کنگره قصر طرف بر طرف  
تا بحمل رفته شرف بر شرف

صفه نه طاق بیاراستند  
پرده زر بفت فلک خواستند

تخت زدند و تتقی آویختند  
عرش دگر بر زمن انگیختند

طاووسان خوش سیما به رقص و دلربائی  
میپردازند و درختان سبز قبا و شکوفه ها  
و گلهای عطرزا جان و روان صاحبان  
را بوجد می آورند. ادبیات سانسکریت  
و زبانهای محلی آن دیارها مشحون از  
منظوماتیست که در باب چنین فصل  
کیف و نشاط و سرور و انبساط گفته  
شده است.

تقریباً در حدود اوایل فروردین که  
مصادف با ماه "چیت" هندوان است  
جشن "بسن" در بین هندوان برگزار  
میشود و بابودن آن که در واقع مساوی  
هست با جشن بهار و نوروز جای برای  
جشن خارجی وجود نداشت.

فصل بهار ایرانی که در ادبیات  
فارسی هندوستان و زبان اردو داخل و با  
شعف و شور عجیبی توصیف شده کاملاً  
زائیده تقلید از شاعران ایرانی است و  
همچنین عید نوروز که قرن‌ها در شبه قاره  
هند اهمیت بسزائی داشته و در بعضی  
از ممالک و نواحی هنوز هم برگزار  
میشود، توسط ایرانیان به آن ممالک  
برده و در آن سرزمین‌ها رواج داده  
شده است.

جشن‌های سده و مهرگان از د  
سلاطین غزنوی که در لاهور حکم  
داشتند برگزار میشد و جشن‌های آب پا  
و نوروز در دربارهای سلاطین ده  
پادشاهان تیموری با اهتمام فراوان  
عظمت خاصی برگزار می گردید.

جشن آب پاشان که جشن تیر  
و عید گلابی نیز نامیده میشد تا ز  
اورنگ زیب در دربار دهلی از  
مییافت و ذکر آن در "عالمگیر نامه"  
در صفحه ۶۲۳ بهمان آمده است.  
نورالدین جهانگیر پادشاه هندو  
در توزک خود در ضمن نهمین  
جلوس چنین مینویسد: "مجلس گلاب پ  
که از زمان قدیم به آب پاشی مش  
است و از رسوم مقررۀ پیشینیان ا  
منعقد گشت".

در کتاب "عمل صالح" موسوم  
"شاهجهان نامه" اثر محمد صالح گ  
لاهوری (جلد اول چاپ کلکته ص ۸۴)  
در مورد انعقاد این جشن مطالب  
بعیثم میخورد:

"از سوانح ایام ترتیب یافتن عید گ  
است برسم معهود این دولتخانه جا

## جشن نوروز در شبه قاره هند

از دکتر حیدر شهر یار نقوی

جشن نوروز در شمال غرب شبه قاره ریشهٔ بس کهنسال و سوابق درازی دارد. شبه قاره دارای سه فصل است: جارا، گرمی، برسات. یعنی زمستان، تابستان و فصل باران. هر کدام از اینها چهار ماه طول میکشد. در بین اینها فصل بهار که در ایران پس از زمستان میآید وجود ندارد و بجای آن موسم برسات که در ادبیات فارسی بنام برشکال معروف است و بعد از تابستان میآید در هندوستان فصل سبزی و خرمی و شادابی است، طبیعت در آن زمان در آنجا میشکند هوای لطیف و ملایم میوزد، چشمه سارها و آبخاها، کوه و دمن را آذین بندی میکنند در صحرا و چمن زارها فرشهای زمردین گسترده میشود، پرندگان خوشنوا چون کویل و پیپها به نغمه سرائی و

جشن نوروز که از اعیاد باستانی ایران و از نخستین دوران تاریخی مورد علاقه شاهان و همگان این سرزمین بوده است قاعدهٔ باید از قدیم الایام در تمام سرزمینهای ضمیمه شده بآن و در بین کلیه اقوام و ملل خاور میانه که در ظرف قرون و اعصار با ایرانیان محصور و مربوط بودند معمول و مرسوم شده باشد. بویژه در تاکنسیلا و سایر شهرهای درهٔ سند که در اغلب ادوار تاریخی خود با ایران هم سرنوشت و جزو خاک این کشور محسوب بود، آشنائی مردم با جشن مزبور امری بسیار طبیعی و عادی بنظر میرسد و با اینکه چنین ادعائی مستلزم تحقیقات دامنه داری در زمینهٔ فرهنگ قدیم در نواحی مذکور میباشد ولی از ظواهر امر چنین برمیآید که

# فارسگر است

تهنیت صبا به پیو میفروشد

صبا به تهنیت پیر می فروش آمد  
که موسم طرب و عیش و ناز و نوش آمد  
هوا مسیح نفس گشت و بباد نوافه گشای  
درخت سبز شد و مرغ در خروش آمد  
تنور لاله چمنان بر فروخت بباد بهار  
که غنچه غرق عرق گشت و گل بجوش آمد  
بگوش هوش نیوش از من و بعشرت کوش  
که این سخن سحر از هاتقم بگوش آمد  
ز فکر تفرقه باز آی تا شوی مجموع  
بحکم آنکه چو شد اهرمن فروش آمد  
ز مرغ صبح ندانم که سوسن آزاد  
چه گوش کرد که با ده زبان خموش آمد  
چه جای صحبت نامحرمست مجلس انس  
سر پیاله پیوشان که خرقه پوش آمد  
ز خانقاه بمیخانه میرود حافظ  
مگر ز مستی زهد ریا بهوش آمد

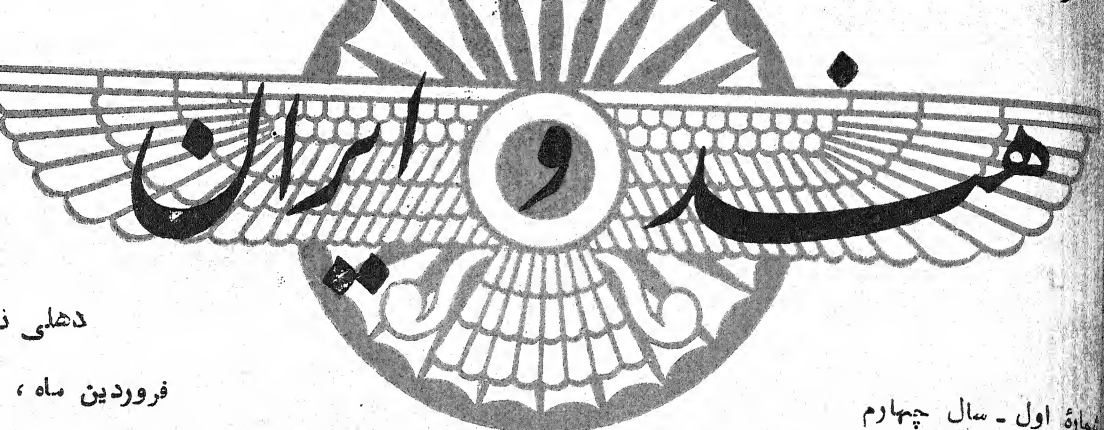
“حافظ”





برگزاری جشن نوروز ده، "کمانی هال"





مراسم گشایش میدان شهید - تهران



15 JOURNAL OF THE

# INDO-IRAN

SOCIETY, NEW DELHI

Vol. 4 No. 4

January - 1974

The Iranian Delegate to the Aurobindo Centenary Seminar with Prime Minister Indira Gandhi  
and Prof. Nurul Hasan, Minister of Education







Quarterly Journal of INDO-IRAN Society, New Delhi.

HIND—O—IRAN

CONTENTS

ENGLISH SECTION

PAGE صفحه

قسمت فارسی

|                                   |    |                                     |
|-----------------------------------|----|-------------------------------------|
| e to H.E. The Ambassador for Iran | 2  | بزرگداشت دهمین سال رستا خیز ایران   |
| do and the Problem of Human       | ۷۲ | گرد آوری - هیئت تحریریه             |
| y<br>Dr. S.M.R. Jalali Naini.     | 4  | شعر - زندگی                         |
| sian Treatise of the Bahmani      | ۵۶ | افسانه یغمائی                       |
| d<br>Dr. Nazir Ahmad              | 11 | شعر - غروبی در شمال                 |
| om the Cultural Department        | 35 | نادر نادرپور                        |
|                                   | ۵۴ | دکتر رادها کریشنان                  |
|                                   | ۴۹ | هیئت تحریریه                        |
|                                   | ۴۸ | پیام رئیس جمهور پیشین هند بایران    |
|                                   |    | سهم گرانقدر هند در توسعه دامنه زبان |
|                                   |    | و ادبیات فارسی                      |
|                                   |    | دکتر سپید امیر حسن عابدی            |



BOARD OF EDITORS

Kardoosh, Chief Editor  
k Ram  
S.A.H. Abidi  
ntaz Mirza

SUBSCRIPTION

Annual, Rupees Seven.  
Per Copy Rupees Two

One Dollar plus  
Postage

{ India

{ Foreign



## Welcome to H.E. The Ambassador for Iran

H.E. Mr. Mohammad Goodarzi (b. 1917) has taken over the charge as the new Ambassador for Iran in India from January 1973. After successfully graduating from the American College of Tehran and from the School of Law and Political Science of the University of Tehran in 1940, Mr. Goodarzi joined the foreign service of the Imperial Government of Iran in 1943. During his long career of 30 years he has held many important assignments in and out of his country. Besides being a member of the Department of Legal Affairs and a Member of the Third Political Division, he was also a Member of the Iranian Delegation at the San Francisco Conference which was held in 1946. For the next

eight years he served in the capacity of the Second Secretary, Imperial Embassy of Iran in Washington, Deputy Chief, Department of United Nations, Private Secretary to the Minister of Foreign Affairs, Head, Department of Personnel, and Head, Department of Fourth Political Division of the Ministry of Foreign Affairs. In 1954 he took over as the Consul General of Iran in New York and also served as an Adviser to the Iranian Delegation at the Second and Third General Assembly Session of the United Nations. On returning back to Iran, he served as the Director General, Administrative Affairs and later was made a member of the High Political Council. In 1960 he was sent to Czechoslovakia as the Minister

plenipotentiary of Iran after which he  
 served as Under Secretary, Administra-  
 tive Affairs, with the rank of Ambassador.  
 Then in 1962 His Excellency went to  
 Iran as his country's Ambassador  
 where he stayed till 1968. He came back  
 to Iran to join as Parliamentary Sec-  
 retary to the Ministry of Foreign  
 Affairs. Before coming to India he also  
 served as Ambassador for Iran in  
 Canada from 1971 to 1973. For his  
 meritorious services H.I.M. Shahanshah  
 Arya Mehr awarded him the Decora-  
 tion of Homayoun, First Order.

Besides holding important positions  
 in the Ministry of Foreign Affairs,  
 Mr. Goodarzi has been closely  
 associated with various cultural and  
 social organisations. We are sure that  
 his rich experience and varied inter-  
 ests in different fields will greatly  
 benefit the Indo-Iran Society and  
 will prove to be a worthy addition  
 to the social and cultural life of Delhi.  
 We extend our heartiest welcome to  
 His Excellency The Ambassador and  
 hope to get his affection and guidance  
 at all times.



*A Painting at Chehel Soloon—Isfahan*



# Aurobindo and the Problem of Human Unity

DR. S. M. R. JALALI NAINI,

The problem of human unity has in all ages received the attention of world thinkers and such kings who were devoted to the cause of human good. Cyrus the Great is the first emperor in the world who proclaimed the 'Magna Carta' of human unity, justice and equity. Ashoka of India, likewise, treated all the subjects of his vast empire on an equal footing, hated bloodshed and constantly strived for peace and prosperity of the land. Solutions for the unity of human race focussed the attention of Sri Aurobindo in an entirely unique way, as he deals with it as a historian, as a social critic, as a practical statesman and as an architect of the future. For the attainment of long lasting unity, Aurobindo advocates absolute freedom for individuals which may infuse flavour to the life as such. Security accompanied by peace, order and harmony is another thing needed for the continuation of life. Freedom for the individual and security for the society are two things which have a tendency to bifurcate, but a balance between the two must be arrived at, otherwise they will fall apart and the

human unity will not be attained. In the words of Aurobindo :

"The whole process of Nature depends on a balancing and a constant tendency to harmony between two poles of life, the individual, whom the whole or aggregate nourishes and the aggregate, which the individual helps to constitute. Human life forms no exception to the rule. Therefore, the perfection of human life must involve in itself the unaccomplished harmony between these two poles of our existence, the individual and the social aggregate. We must not, in any case, declare war as an act of lawlessness. The perfect society will be that which most entirely favours the perfection of the individual."

The peoples of the world have always strived in several ways to achieve harmony between the individual and the society, but this harmony has always remained to be accomplished. This unaccomplished harmony has sometimes met with failures, sometimes with partial successes and sometimes with relapses. The firm foundation for the

future destiny of man can be laid by its historical knowledge and spiritual insight into it. The ideal of human unity in the past has sought to realize itself when a central authority was found for its governance. The uniformity in administration also added to its realization. A systematic transformation of this central authority of administration from autocratic or the governing class into a body of the people, for the people and by the people, as advocated by Abraham Lincoln, was what Aurobindo analysed as its 'evolution from a natural and organic to a rational and mechanically organized state of society.'

Humanity today is standing at the crossroads. Man in this nuclear age is going through a tremendous crisis, passing as it were on the razor's edge. But, in spite of the gloom which surrounds us all around, we find it very true when Aurobindo says that the men and women of today are progressively acquiring cosmopolitan outlook, a unifying sentiment, and coming to realize the existence of more and more common interests, 'or at least the interlacing and interrelation of interests in a larger and yet larger circle which makes old divisions an obstacle and a cause of weakness.'

For safeguarding the future, Aurobindo stresses the importance of building of a mosaic of spiritual foundations. The man must develop a fellow-feeling with all men bound by a poig-

nant sense of unity and community. Mere awareness of others as brothers, in the view of Aurobindo, is oddly fragile. One must consider others as parts of himself. In this regard I must quote the famous lines of the greatest humanist poet of Iran, Sa'di Shirazi:

بنی آدم اعضای یکدیگرند  
که در آفرینش ز یک گوهرند

چو عضوی بدرد آورد روزگار  
دگر عضوها را نماند قرار

تو کز محنت دیگران بی غمی  
نشاید که نامت نهند آدمی

Human beings are one in essence and are like limbs of one another. When a limb of the body is hurt, the whole body feels pain. How is then that you call yourself a human being but do not feel for the pain of others ?

War has got to be discarded from the existence of all human race for the sake of lasting peace, in order to attain our dream of the Life Divine.

Man has a great duty towards the community and after solving his own personal problems and having attained self-realization, should impart his wisdom and set an example of himself to his particular social group. According to Aurobindo, society is a living thing,

capable of aspirations, endeavours and achievements, where unity cannot be, in any case, achieved by political and administrative means. No administrative system can provide a permanent security, but the absolute security can be achieved for the entire human race if its religion, which has achieved the ideal for the peoples of the world, is given a law of all humanity providing a guidance to it from within.

The division and diversity of the human society which continues to have its impact would disappear by the force of Nature which has a tendency to move towards 'aggregations'. The increasing closeness of common interests and their intertwining with each other would remove all 'old divisions' and entirely move away from clash and collision. In the complexities and disastrousness of war which compel the victor to pay a very heavy price for his 'expected gains', the real success being problematical and difficult to achieve, would compel all aspirants of war to abandon it completely. The world will have to bend towards equality, fraternity and justice, as all who rejoice now at the war, would be compelled to detest the consequences of disastrous struggles and advance towards the betterment of all. The divisive trend will have to die out, or else Nature will adopt a different course for the destruction of such elements which arise because of division and compel those threatened to enter into a union to

counteract the warring power.

Unifying sentiment would prevail as the 'originating or contributing cause', bringing unity of those who were divided in the past and attract them to combine in the form of a union. In earlier times, unity amongst the clans of the society or regional nations always depended on outward circumstances like wars and conquests and domination by the most powerful. The sentiment of unity in later times became more effective as the idea of political institution came into vogue. Several smaller nations have wedded into union or federation as they were once required to fight against a common enemy which created in them a deeper sense of unity. All aggregates of the present times and other empires of the past had to divide on account of their being unnatural and forced upon the peoples, which resulted in their single failures. The psychological factor for the preservation of all unions in the form of an abiding sentiment is always necessary, or for the continuation of all unions, and wherever there was the absence of such sentiment which bound the peoples together, the result was that this forced unity always remained transitory and led to precarious situations.

In case the growing sentiment of unity does not prevail, directed by common interest of the peoples and their mutual convenience, Nature will follow its own course for bringing a

omnal organisation of human beings on earth.

Applying the analogy of the past evolution of the nation, Aurobindo states that international unification will culminate in one of two forms: There will either be a centralized World State or a looser world-union in the form of a confederation of the peoples for the common ends of mankind. This form of loose confederacy will allow enough variation for the 'free play of life' and the healthy progress of the race. The creation of a central body with centralized international control will develop first in the form of a monarchy and then of a parliament. This will ultimately lead to a welfare State providing regulations for the interest of all.

The psychological factor will definitely provide a nucleus for the confederacy of peoples and the necessity for their united life. It will also force them to honour the principle of freedom. The religion of humanity is the only force which will bind all peoples together, for it gives sufficient allowance to the idea of the race, respects the human individual and the natural human grouping. But, it will have to change its present form. A spiritual religion of humanity is the only answer and hope for the future. A religion of humanity means the growing realization that there is a 'secret spirit, a divine reality, in which we are all one', that all humanity is its highest present vehi-

cle on earth, that the human race and the human being are the means by which it will progressively reveal itself here. This realization in the past had come very much to the Vedic seers which made them sing in one single note :

Saha Nau Avatu. Saha Nau  
Bhunaktu

Saha Viryam Karavavahai.

Tejasvi Nau Adhitam Astu.

Na Vidvisavahi.

(Let it guard us, let it protect  
us, let us work together, let  
our study be well ; let us  
not dislike each other).

By the growth of this very feeling we will be able to feel oneness with our fellow man. It will inculcate in us not merely a principle of cooperation but a deeper brotherhood, a real and an inner sense of unity and equality and a common life. Then only the man would be able to perceive that 'only in the life of his fellow men is his own life complete. Perfection and permanent happiness of all mankind lies in the realization of free and full life for each individual, and only this would be able to bring a fundamental, complete, real unity to the human race.'

It may be pointed out that Iranian writers, poets and intellectuals always stressed the need for human unity and universal harmony. Sa'di Shirazi, whose lines were quoted above, dedicates a



*H.E. The Ambassador for Iran and Madame Goodarzi at a Reception held on the occasion of Tenth Anniversary of WHITE REVOLUTION OF IRAN*



poem to the theme of humanity. We attacked the country and our poet had should bear in mind that Sa'di lived seen the tragedy of human drama. in the most tumultuous period of Ira- Against this background, let me read nian history. The Mongol hordes had his poem :

تن آدمی شریف است به جان آدمیت  
نه همین لباس زیباست نشان آدمیت  
خور و خواب و خشم و شهوت شغبت و جهل و ظلمت  
حیوان خبر ندارد ز جهان آدمیت  
اگر آدمی بچشم است و زبان و گوش و بینی  
چه میان نقش دیوار و میان آدمیت  
مگر آدمی نبودی که اسیر دیو ماندی  
که فرشته ره ندارد بمکان آدمیت  
طیران مرغ دیدی تو ز پای بند شهوت  
به در آی تا ببینی طیران آدمیت  
بحقیقت آدمی باش و گرنه مرغ باشد  
که همان سخن بگوید به زبان آدمیت

It is humanity, and not lovely  
dress which makes the body of  
man noble.

A human being is not merely  
eyes and ears and mouth and nose,  
because they are found even in  
a picture.

Food and sleep, anger and de-  
sire are shared by animals too.  
Birds also speak. So what makes  
you a real human being ?

The place of man is so high  
that even angels cannot reach it.

Shake away your animal habits

and then live like a human being.

The position of humanity is so  
high that only God can under-  
stand it.

Another equally great poet of Per-  
sian, Hafiz Shirazi, was also a poet of  
love and affection and believed that  
all men must live in peace and we  
should make the world an ideal place  
of humanity. Hafiz says :

آسایش دوگیتی تفسیر این دو حرف است  
با دوستان سروت، با دشمنان مدارا



The peace of the world can be summed up in two words ; be kind to friends and considerate to enemies.

The sufis and mystics of Iran played an important role in humanism. Their *Khanghab* (خانقاه) were open to men of all races and places of their teachings were meant for all. Kings and beggars, high and low, came to them to find inner peace and joy. These sufis made the richest contribution to the stock of Persian or humanist literature. I quote here a few lines of Maulana Jalal-ud-Din Balkhi, the great Sufi poet, who is so much popular in India :

دی شیخ با چراغ همی گشت گرد شهر  
کز دیو و دد ملولم و انسانم آرزوست  
گفتم که یافت می نشود بسته ایم ما  
گفت، آنکس که یافت می نشود آنم آرزوست  
زین هم رهان سست عناصر دلم گرفت  
شیر خدا و رستم دستاخم آرزوست

Last night the old master went around the city with a lamp in hand saying :

I am fed up with beasts and animals ; I want human beings. They said : "We have already searched ; we did not find."

He said : "Yes, I am seeking that which is so difficult to find."

These dead fellow-beings are of no use. I want the divine man and the real man.

The great leaders of India, like Mahatma Gandhi, Jawaharlal Nehru, Maulana Abul Kalam Azad and others, followed the path of humanism. They served the cause of humanity to the last moment of their life. In Iran, our great Emperor, the Shahanshah Arya Mehr, founded the Human Welfare Legion which aims at alleviating the suffering throughout the world, a step that was acclaimed and was fully supported by U.N.O.

Thus, we see that both the peoples of Iran and India have always been dedicated to the high ideal of humanity. Let us hope that their efforts shall give relief to the suffering world.

In the end, it is my pleasant duty to thank the Government of India, the Ministry of Education and the Organisers of the conference who arranged this international congress to serve the cause of humanity. I hope that more such conferences will be held to strengthen the bonds of friendship and brotherhood among mankind. I also thank all the scholars and delegates of this conference.

Thank you !

---

Talk delivered at the "International Seminar on Human Unity" held in India International Centre, New Delhi.

# An Old Persian Treatise of the Bahmani Period

Dr. Nazir Ahmad

Department of Persian, Aligarh Muslim University

A small treatise in Persian covering 54 pages, perhaps without a specific title, but called<sup>1</sup> *Risala dar Siyar Shah Ni'matullah Wali*, on the life and career of the famous and prolific Sufi writer Amir Ni'matullah Kirmani (d. 834 A.H.) was written by one 'Abdul 'Aziz b. Sher Mulk<sup>2</sup> (Malik) b. Muhammad Wa'izi in the Deccan and dedicated to the Bahmani Sultan 'Alauddin Ahmad II, who ruled from 839 A.H. to 862 A.H. The treatise was composed as a biography of Shah Ni'matullah, as is evident from the following<sup>3</sup> words :

تاریخ عهد دولت خلافت حضرت معلیٰ بر سبیل سیر مندرج گردانیده  
و کلیات اخبار را بادراج رسانیده تا مشتاقان رطب اخبار ذات و صفات و افعال  
و اعمال حضرت معلیٰ رحمه الله علیه روی بسوی این شجره مرغوب بشمر  
اشمار مطلوب که اصلش اعتقاد و فروغش اقتیاد است و از ثمرات معرفت اخبار  
و مراعات آثار خوارق و کرامات حضرت معلیٰ بهره ای بس شگرف بر شمارند  
و لذات مودت از کأس محبت آن محبوب دلها، مطلوب اولیا امیر نورالحق  
والدین نعمت الله بکام جان دریا بند و از این مشرب که کل الناس مشربهم،  
بتقدیر باری عز اسمہ مقدر است، فائق گشته بنوشا نوش اقداح زلال بهره  
حب بشتابند،

"The history of the period of the imperial dignity of his exalted highness has been recorded by way of a biography and all facts have been written down

(1) See, *Majmu'a dar Tarjuma-i-Ahwal Shah Ni'matullah Wali*, 3rd Risala; but in the British Museum, catalogue of Persian MSS. 11, MS. No. Add. 16837, X II, p. 833, the title is *Manaqib Hazrat Shah Nimatullah Wali*.

(2) Rieu has read as Mulk but Malik too is equally correct reading.

(3) *Majmu'a*, pp. 272-73.

in order that the seeker of facts about the self and attributes and about the acts and the deeds of his exalted highness (may God bestow His blessings on him), may turn their faces toward this coveted tree laden with lovely fruits whose roots are faith and branches supplication; they may reckon fruits of knowledge of facts and observation of the traces of the miraculous powers of his exalted self as an extraordinary fortune; and may relish according to their hearts' wish, pleasure of love from the cup of affection of that beloved of heart, the object of saints, Amir Nurul Haqq wa'd-Din Ni'matullah and having profited from this beverage—each man has his own way (Mashrab) as ordained by the Divine decree—may hasten to drink the cups of pure water of fortune of his love.”

*The Author :*

The author of the *Risala* calls himself Abdul ‘Aziz b. Sher Mulk (Malik) b. Muhammad Wa‘izi, but he has given no details about himself or his family. Abdur-Razzaq Kirmani who composed a similar work in 911 A.H. while<sup>4</sup> frequently quoting from Wa‘izi, has mentioned his name twice<sup>5</sup>:

فرید الافاضل عبدالعزيز بن شیر ملک الافاضل الادیب عبدالعزیز بن شیر ملک واعظی

One Sher Mulk (Malik), mentioned by Firishta<sup>6</sup> and Tabataba, the author of the *Burhan-i-Ma‘athir*<sup>7</sup>, as one of the illustrious nobles and generals of Sultan Shihabud-Din Ahmad Shah Bahmani, who had conquered some of the important fortresses and who was ultimately put to death by the Sultan, may be identical with Wa‘izi’s father but nothing is known definitely in this regard.

Abdul ‘Aziz Wa‘izi was a scholar well versed in Islamic learning which is fully borne out by his aptly and abundantly quoting from the Qur’an and the Traditions.

*Dedication :*

Wa‘izi wanted to present the *Risala* to Sultan Alaud-Din Ahmad Shah, who was a great devotee of Shah Ni‘matullah and his family. The author observes:<sup>8</sup>

(4) *Majma‘a*, p. 16.

(5) *Ibid.*, pp. 14-24.

(6) *Ibid.*, Vol. I, p. 328.

(7) *Ibid.*, pp. 73-74.

(8) *Ibid.*, p. 272.

”خصوصاً برای پیشکش سلطان العرفا، صاحب سریر سخا، مالک بمالک وفا، قابض ممالک عرفان، ضابط اقلیم احسان، ملکدار عرصات حلم، ملک ران دیار علم، گنج بخش و گنجینه پرداز، حسن پذیر و قبح انداز، المستنصر بالله القوى الغنی السلطان ابن السلطان ابو المظفر علاء الدنیا و الدین احمد شاه ابن احمد شاه الولی البهمنی خلد الله ملکه و ابد علی العالمین رافته“،

“Specially for the purposes of presentation to the king of the nobles, the proof of the gnostics, the master of the throne of generosity, the possessor of the lands of fidelity, the conqueror of the dominion of knowledge, the administrator of the land of beneficence, the lord of the regions of forbearance, the emperor of the land of science, treasure dispensing, virtue accepting, evil rejecting, aid asking from the Lord Almighty, the Sultan, son of Sultan, Abul-Muzaffar Alaüd-Duniya wad-Din Ahmad Shah, son of Ahmad Shah al Wali al-Bahmani, may God perpetuate his kingdom and favours on the people of the world.”

#### *Reasons for writing the book :*

The reasons for writing the treatise have been summed up in the introduction of the treatise in these words:<sup>9</sup>

”اما بعد میگوید بیچاره اضعف العباد احقر الناس راجی عنایت حافظی عبدالعزیز بن شیر ملک بن محمد واعظی، هرچه از استماع بسی فضائل و خوارق حضرت معلاء سید السادات . . . امیر نورالحق و الشرع و الدین نعمت الله نورالله مرقدہ ( و از قضیه دوستی دوستان حق و دوستی دوستان او تعالی حکمی واجبی و جمله اهل انقیاد را امری لازمی است خاصه بر طائفه طلاب و متابعان و ریزه چنان خوان هدایت . . . کار واجبی است ) مدتی باز خاطر ضعیف بر نبشتن سیر حضرت شاه ولی امیر نورالحق و الدین نعمت الله رحمه الله راغب همی بود“

“Now says the weakest of people and the humblest of men, the interceder of the favours of the Almighty, Abdul Aziz b. Sher Mulk (Malik) b. Muhammad Wa'izi. After hearing manifold excellences and miraculous powers of his

(9) *Majmu'a*.

exalted highness Saiyid-us-Sadat Amir Nurul Haqq wash-Shar' wad-Din Ni'matullah, may God illuminate his tomb, (friendship with friends of God and love for his lovers make it (writing a biography) obligatory and incumbent on all his followers; it is specially binding on the class of seekers, disciples and gatherers of bread-crumbs from the table of his guidance), for a time the heart of this humble was set at writing the biography of Hazrat Shah Wali Amir Nurul Haq wad-Din, may God bless him."

#### Sources :

The author had facilities in collecting material for the biography of the saint from a number of his close disciples and associates, some of whom had lived ten to twelve years with the saint in his monastery. Wa'izi states:<sup>10</sup>

”چونکہ درین وقت مریدان را بسا محامد ذات و صفات و افعال حضرت شاه ولی از اخبار مخبران صادق و صادقان واثق کہ بعضی از ایشان دہگان و دوازدهگان سال عمر خویش در خانقاہ عالی حضرت شاه ولی گذرانیدہ . . و بعضی چندگان شہود سنوات و چندان ایام و اوقات در ظل بارگاہ ولایت و زیر سایہٴ سایبان ہدایت آن شہنشاہ سالکان آرمیدہ بودند ، بتحقیق اصغا نمود.“

“Since these days his pupils had opportunities to correctly hear many qualities of the self and attributes and of deeds of Hazrat Shah Wali from the trustworthy narrators and sincere historians, some of whom had spent ten to twelve years of their lives in the monastery of Shah Wali, while some had lived for some months, years and even days under the shade of the patronage and under the canopy of the guidance of that emperor of the seekers.”

The important disciples whom Wa'izi quotes frequently are Saiyid Alaud-Din Mahdi Tabrizi and Shaikh Nizamud-Din Ahmad Faruqi *alias* Shaikh Khojan. He contacted both of them who had been in India. Of Shaikh Khojan's stay Wa'izi himself has made a mention, while to Saiyid Mahdi's arrival in<sup>11</sup> India

(10) *Ibid.*

(11) Abdul-Razzaq Kirmani seems to have borrowed this information from Wa'izi, but the latter's available *Risala* is silent on this point. However, Kirmani says :

مولف سیر اولی از سید علاءالدین مهدی نقل کرده کہ من در شام سیصد و چہل رسالہ از آنحضرت جمع کردہ بودم الخ :

'Abdul-Razzaq Kirmani testifies.<sup>12</sup> According to the latter authority, the Saiyid came to India from Syria where he had collected many volumes of Shah Ni'matullah's works. He could however collect three volumes while in India, which were subsequently consulted by Wa'izi. About Shaikh Khojan, Wa'izi supplies the following information :

"From Yazd Hazrat Shah Wali came to Kirman and took his abode at Mahan. During this time the saint (Shah Wali) sent a head-dress from Mahan admitting him into the order of his disciples to Shaikhzada, the choice of the family Shaikh Nizamul-Milla<sup>t</sup> wad-Din *alias* Shaikh Khojan Faruqi at the auspicious town Ahsanabad, who reckons his lineage from the side of his grandfather to the Qutbul Awlia, Hariqul Mahabbat Makhdum Shaikh Farid ul Haqq wad-Din, may God sanctify his soul, while from the side of his maternal grandfather to the King of the Kings Alaud-Din Hasan Shah Bahmani. The Shaikh later on did many favours to Shaikh Khojan."

In this connexion the following points need elucidation :

1. Nizamud-Din Faruqi *alias* Shaikh Khojan was residing in Ahsanabad—Gulbarga. Perhaps till then the capital was not transferred to Muhammadabad—Bidar.<sup>13</sup>
2. By Shaikh Faridul Haqq wad-Din the author only means the most reputed Sufi Saint Shaikh Faridud-Din Ganji-Shakar of Ajodhan (d. 664 A.H.). Alaud-Din Hasan Shah Bahmani (748-785 A.H.) was the founder of the Bahmani dynasty. It is obvious that the Sultan married one of his daughters to an offspring of Hazrat Farid Ganji-Shakar and in this way Shaikh Khojan Faruqi reckons his pedigree from both the *silsilas*.
3. Though the exact date of Shah Ni'matullah's sending the fillet to wear under the head-dress for Shaikh Khojan is not known, yet since the saint is stated to have spent his last<sup>14</sup> 25 years at Mahan in Kirman, from where the present was despatched, it may nevertheless be calculated that Shaikh Khojan received the gift long after 809 A.H. Another point to be noted is that just after the coronation of Sultan Ahmad Shah in 825 and the death of Hazrat Saiyid Gesu Daraz a few weeks later, Shaikh Khojan along with Qazi Musa and Malikush-Sharq Qalanquer Khan went to Shah Ni'matullah Wali

(12) *Majmu'a*, pp. 287-88.

(13) The capital was transferred in the time of Sultan Ahmad Shah Wali about 825 A.H.

(14) Firishta calls it Ahmadabad Bidar, but the author of *Barhan-i-Ma'atir* names it Muhammadabad, which is the correct name.



at Kirman.<sup>15</sup> Shaikh Khojan, the leader of the deputation, was then enlisted as one of the disciples of Shah Wali.<sup>16</sup> From this it is concluded that Shaikh Khojan's admittance into the order of Shah Wali's disciples took place between 810 and 825 A.H.

Abdul Aziz Wa'izi has mentioned Shaikh Khojan twice<sup>17</sup> as *Makhdum Zada* which implies that Wa'izi himself was somehow connected with the Shaikh family which seems to be a family of saints.

### *Contents of the Risala :*

The treatise is divided into an introduction and the following seven chapters:

- Chapter I : The birth and the line of spiritual pedigree of Shah Ni'mat-ullah (pp. 274-276).
- Chapter II : His childhood early education and training and youth (pp. 276-281).
- Chapter III : Qualities of human nature and the indication of his maturity (pp. 281-284).
- Chapter IV : Advancement in age, diversity of affairs, absorption in occupation and grades of dignity and authority (pp. 284-290).
- Chapter V : The order of his vicegerency (خلافت) and related matters (pp. 290-308).
- Chapter VI : His learning, works and miraculous performances (pp. 309-311).
- Chapter VII : His spiritual advancement, miraculous powers, line of pedigree and last days and death (pp. 311-332).

(15) *Majmu'a*, p. 288.

(16) *Burhan-i-Ma'athir*, p. 54.

(17) *Majmu'a*, p. 308 :

مخدوم زاده شيخ نظام الدين فاروق

مخدوم زاده شيخ نظام الدين احمد المعروف بشيخ خجن : p. 321

The author has given the name of each chapter in a particular way.

### سطور کیفیت ولادت و شجره نسب سیادت الخ

Under chapter I he mentions the place of birth (Halab, Aleppo) and three different dates of birth viz. Thursday, 22nd Rajab, 730 A.H.; 12th Rabi' I, 730 A.H.; Monday 14th Rabi' I, 731. Of these the last seems to be correct. Then Wa'izi quotes the Shah's own poem giving his spiritual pedigree :

نعمه اللهام وز آل رسول محرم عارفان ربانی  
ظهور خوارق ایام صغر و تحصیل علوم الخ

Under chapter II Wa'izi says that the saint composed the following quatrain at the age of only three years:<sup>18</sup>

مرا علمی که اندر سینه دادند یقین می دان که آن درسی ندادند  
مرا سه ساله حالی شد میسر که شیخ چله را درسی ندادند

"Know it for certain that no lesson has been given for the knowledge stored in my heart; at three I have attained a position not granted even to a mature person of thirty."

When the Shaikh grew older he studied under the following teachers :

|                                |                    |
|--------------------------------|--------------------|
| Shaikh Zakiud-Din Shirazi :    | Elementary courses |
| Shaikh Shamsud-Din Makki :     | Rhetoric           |
| Shaikh Abdullah Yafa'i :       | Sufism             |
| Saiyid Jalalud-Din Khwarazmi : | Qur'anic Sciences. |

He went to Mecca at the age of 24 and stayed there for seven years with his teacher Shaikh Abdullah Yafa'i. Thence he returned to Samarqand.

### فتور اوصاف بشریت و بر آمدن علم دولت شیخوخیت

(18) The reading of the *rub'a'i* is a little different in the *Jami' Mufidi*, p. 141 :

مرا علمی که اندر سینه دادند عجب علمی ولی درسی ندادند  
سه سالی مرا گردید معلوم که شیخ چله را درسی ندادند



*Mr. Banaji speaking at the function of Indo-Iran Cultural Society, Bombay.*



Under chapter III the author says that the saint first took his abode in Samarqand, but at the suggestion of Amir Timur he subsequently moved to Shahr i-sabz, a town at a distance of two *manzils* from Samarqand. There he constructed a house, a mosque and a tank called Hauz-i-Shakar. The saint observed his *chillas* on the three hillocks of the region called Koh-i-nur, Koh-i-Tauba, Koh-i-Malikdar

### عبور سیلاب اثناء مراحل و منازل و جزایر تلوین و استغراق بحر اشغال الخ

In chapter IV the author goes on to say that the saint left for Hirat and married the daughter of Saiyid Hamza Husaini Harawi. After some time he left Hirat and settled at Koh Banan (Kobanan), where his first son Mirza Khalilullah was born in 775 A.H. for which occasion Shah Ni'matullah composed a qit'a beginning with :

از قضای خدای عز و جل      حی قیوم قادر سبحان

Subsequently the saint proceeded to Yazd and then to Kirman and finally decided to settle down at Mahan a town in Kirman, where he spent the last twenty-five years of his life and where he is buried.

### امور خلافت و تصرف ولایت و عطف اذن دست بیعت بهدایت

In chapter V, Abdul Aziz gives the *silsala* of the six saints who were the spiritual guides of Shah Ni'matullah's teacher Shaikh Abdullah Yafa'i, thereby covering the names of all the important saints of each *silsila*. That is why the author himself calls it a biography of the various grades of saints :

چنانچه تذکره خلافت مشایخ طبقات رحمه الله علیهم اجمعین شرح در تحریر آورده شود

This is followed by a description of the saint's daily routine: his presence in the musical assemblages in which he used to sit facing the Qibla and in which flute and drum were played and *musul-i-dastak* was observed. Then the author proceeds to state the various rules observed there. For example, people who came from outside were the saint's guests for three days and on the fourth day, when they left the monastery they were provided with all the necessary provisions, including cash. Then a description of his dress is given which is followed by a code of conduct for his disciples and pupils with the mention of whose names the chapter concludes. This is the longest and the most significant chapter of the treatise.

## شعور علوم و تصانیف و تالیفات و ظهور آثار کرامات الخ

In the 6th chapter the author gives a long list of the saint's writings followed by a personal observation of Saiyid Mahdi who had thousands of the saint's treatises compiled in a number of volumes in Syria out of which he could bring three volumes containing 544 treatises as detailed below :

|          |     |           |
|----------|-----|-----------|
| Vol. I   | 340 | Treatises |
| Vol. II  | 154 | „         |
| Vol. III | 50  | „         |

In the 7th chapter Abdul Aziz gives an account of the miraculous deeds of the saint, one of which relates to the Bahmani Sultan, Shihabad-Din Ahmad Shah Wali. It is related that while only a prince he saw in a dream that Shah Ni'matullah Wali put the crown of royalty on his head. Shortly after this dream the Shah sent him a personal letter blessing him with the attainment of sovereignty which later on came to be true. Wa'izi's words<sup>19</sup> are :

”هم در ایام عهد خانی افضل السلاطین سلطان العارفین حضرت معلا  
امیر را در واقعه دید که گوئی حضرت امیر معلا بر سر مبارک حضرت  
افضل السلاطین تاج شاهی بدست مبارک خود داشتند و تمکین سلطنت  
بخشیدند و بعد چند روزی از آن واقعه که حضرت امیر بر حضرت افضل  
السلاطین نبشته فرستادند و در آن بظاهر نفس دادند حضرت افضل السلاطین  
فرمان آن شهنشاه جهان توحید را در خاطر مطهره خود گره بست و بدان  
بشارت مستبشر گشته بانسراح برجست و بعد اخذ تاج خلافت و تمکن یافتن  
بر سریر سلطنت بجای بزرگان خود این معانی را اظهار همی فرمودند.“

“Even during the time of his Khani (before he was crowned as a King) the most excellent of the monarchs, the king of saints saw Hazrat Amir (Ni'matullah Wali) in his dream as if the latter was placing the crown on the auspicious head of the most virtuous monarch (Ahmad Shah) with his own hand and blessed him with the dignity of kingship. Some time after this dream Hazrat Amir sent a letter to the Sultan in which he had perhaps referred to that. The Sultan had kept the *farman* of the Emperor of the world of unity in his mind and having rejoiced at the good news expected its realisation. On his attaining the monarchy and sitting on the throne of his great forefathers, he used to narrate this thing.”

(19) *Ibid.*, p. 316.

Before the close of the last chapter the author has referred to a meeting of the saint with Saiyid Sharif. The chapter closes with the list of the saint's sons and grandsons and lastly his death, which occurred on 22nd Rajab, 834 A.H. According to Saiyid Mahdi and Shaikh Khojan, Shah Ni'matullah's age at the time of his death was 105 years, but the author says that the exact age was 103 years, 4 months and 8 days.

About the dream of the prince it is to be noted that Abdur-Razzaq Kirmani gives almost the same version<sup>20</sup>. Muhammad Qasim Firishta has also mentioned<sup>21</sup> the dream with some historical background. During his closing years Sultan Firuz Shah Bahmani (800 A.H.—825 A.H.), in a bid to have his son Hasan Khan crowned as a king, made an attempt to blind his brother, Prince Ahmad Khan-i-Khanan (subsequently Sultan Ahmad Shah Wali) who was blessed by Hazrat Saiyid Muhammad Gesu Daraz to sit on<sup>22</sup> the Bahmani throne. The Prince having sensed the evil design of the Sultan fled and raised a small army. But it was too small to have an engagement with the royal army which was on his pursuit. The Prince was much disturbed, and while resting under the shade of a tree, he saw a dream in which a crown was presented to him. Firishta says:

”در سایه درختی فرود آمده خواب کرد و در عالم رؤیا مشاهده نمود  
که شخصی در لباس درویشان تاج سبزی دوازده ترک بر کف دست گذاشته  
بجانب او می آید. احمد خان استقبال کرده سلام کرد و آن درویش شرائط  
تهنیت بجا آورده تاج را بر سر او نهاد و گفت این تاج شاهی است که یکی  
از مشایخ گوشه نشین برای تو فرستاده است.“

“While resting under the shade of a tree he slept and saw in his dream a man in the garb of a *darwish* coming towards him with a green crown with

(20) *Majma'a*, p. 107.

(21) *Tarikh-i-Firishta*, Vol. I, p. 318.

(22) *Ibid.*, p. 316.

سید گفت از عالم بالا تاج شاهی بعد از توبه برادرت احمد خان .. نامزد  
گشته است، کوشش برای دیگران نمودن بیفایده است.“

When Ahmad Khan was fleeing he went to Saiyid Gesu Daraz who again blessed him and his son Ala-ud-din with the attainment of Kingship (*Ibid.*, p. 317).



twelve peaks in his hand. Ahmad Khan received and greeted him. The darwish having performed the formalities of greetings, placed the crown on his head and said, "This is a crown which one of the *mashaikh* living in retirement has sent for him."

This statement differs from those of Wa'izi and Abdur Razzaq as, according to *Firishta*, Prince Ahmad did not see in his dream Shah Ni'matullah Kirmani putting a crown on his head. *Firishta* again speaks of a deputation sent by the Prince after he was crowned king, to Shah Ni'matullah who sent a similar crown he had seen in the dream through one of his disciples, Mulla Qutbud-Din Kirmani<sup>23</sup>. A deputation is also mentioned by the author of the *Burhan-i-Ma'athir*<sup>24</sup> whose description substantially differs from *Firishta's* narration. According to *Firishta*, the Sultan in order to get his admittance into the order of his disciples sent one of the saint's disciples called Shaikh Habibullah<sup>25</sup> Junaidi to Shah Ni'matullah Kirmani along with Mir Shamsud Din Qummi and a few others. Shah Ni'matullah despatched with them one of his pupils named Mulla Qutbud Din Kirmani to the Deccan, and no sooner did the Sultan see him than he exclaimed that he was the same person whom he had seen in his dream and who had given him a crown. Mulla Qutbud-Din delivered the message of the saint to the effect that he had kept the crown as a trust, and it was a fit occasion to entrust it to the Sultan. The author of the *Burhan-i-Ma'athir* has not mentioned the dream but he has narrated the deputation which was led for the same purpose by Shaikh Khojan along with Qazi Musa the teacher of Prince Mahmud, and Malikush-Sharq Qalanqur Khan during the 1st year of his reign and which returned with a *Kulab-i-Iradat* (Cap of Discipleship) and *Jama-i-Ijaza* (Robe of Approval) attesting to Sultan's admittance into the order of Shah Ni'matullah's disciples.

It is interesting to note that the letter covering the message to the Sultan on the occasion of the presentation of the *Khirqa* formed the basis of a small treatise called رسالة نسبت خرقه سلطان احمد شاه ابوالمغازي الهميني and a copy of it is till preserved in the British Museum No. Add. 16837, xv+247.

*Treatise as a source work for Abdur-Razzaq's Risala :*

The treatise was one of the oldest works on the life and teachings of the saint which has been abundantly utilised by subsequent writers. Abdur-Razzaq

(23) *Tarikh-i-Firishta*, Vol. I, p. 328.

(24) *Burhan*, p. 54.

(25) He should not be confounded with Shah Ni'matullah's grandson Shah Habibullah, the son of Shah Khalilullah, to whom Sultan Ahmad gave his daughter in marriage (see *Tarikh-i-Firishta*, Vol. I, p. 229, *Burhan-i-Ma'athir*, p. 81).

Kirmani, in his treatise *Manaqib Hazrat Shah N'imatullah Wali*,<sup>26</sup> has referred to this treatise in the introduction thus :

چون در تذکره ای که فرید الافاضل عبدالعزیز بن شیر ملک قبل ازین در  
هندوستان تصنیف و تالیف نموده بود الخ

This lends support to the theory that Abdul Aziz composed this treatise in India at Gulbarga, the previous capital of the Bahmanis.

Now I shall quote a few instances of Kirmani's indebtedness to Abdul Aziz Wa'izi, whose treatise has been termed *Tadhkira-i-Ula*, *Siyar-i-Ula*, *Tadhkira-i-Sabiq*, as against Sadidud-Din Nasrullah-Shirazi's<sup>27</sup> treatise, which is named *Tadhkira-i-Thani*, *Siyar-i-Thani* etc.

(i) چنانچه جامع سیر اول الفاضل الادیب عبدالعزیز بن شیر ملک (i)  
(p. 24) واعظی آورده

و جامع تذکره اولی آورده که علم کلام الهی پیش سید (ii)  
(p. 30) جلال الدین خوارزمی بحث کرده اند

و جامع متأخر سیرت<sup>28</sup> آورده که بعد از مراجعت از مکه بماوراء (iii)  
النهر نزول فرمودند و در شهر سبز که از سمرقند تا آنجا دو  
منزل است و بغایت مشهور است ساکن شدند و مسجدی بنا فرموده  
اند و جمعه در آن گزارده اند و حوضی پر از شکر کرده و مردمان  
(p. 39) از آن شربت آشامیده اند و آن را حوض شکر نامیده

(26) It was composed in 911 A.H. (see p. 16.).

(27) In the original تذکره اولیا is a clerical error, correct title referring to Wa'izi's treatise and the said information is available in the *Risala* p. 279.

(28) This is obviously wrong for the information is borrowed from Abu'l Aziz's treatise. I shall first quote a few lines from the latter work :

و در آن ایام که حضرت معلاء امیر در شهر سبز که از سمرقند دو منزل



*The famous Shahnai player Anant Lal on the occasion of Independence Day Celebrations at Iran House*



و صاحب تذکره اولی گفته که شیخ عبدالله یافعی زبیدی را از (iv)  
(p. 57) شش کس از مشایخ خرقة رسیده و از ایشان کرامت پوشیده الخ

This is available in the fifth chapter of Wa'izi's treatise which has been summarised here in 7 pages (pp. 57-63).

جامع سیر اولی آورده که حضرت شیخ کمال الدین خجندی که (v)  
(p. 65) از اهل باطن و حضور بوده الخ

This statement is not available in Abdul Aziz Wa'izi's book and I therefore hold that "ثانی" should reasonably be replaced by "اولی"

راه از مسکنی لطیف بیارائیدند اندر آن شهر مسجد جامع نیکو بر آوردند  
و حوض کاوانیده پر از شکر کردند تا مردمان از آن حوض همگی شربت  
بیاشامیدند و آن را حوض شکر نامیدند .

The other reason for ascribing the information to Abdul Aziz Wa'izi is that the subsequent statement is also available in the latter work. I shall quote both the statements

*Abdul Aziz*

در ولایت سمرقند سه جبال اند ، هر جلی  
باسمی مسماست . یکی را کوه نور خوانند  
و دوم را کوه توبه نامند و سوم را کوه  
ملکدار می شناسند و حضرت معلاء امیر  
.. در آن هر سه کوه بسی نهال باردار  
اربعینات : من اخلص الله تعالى اربعین  
صباحا ، گردانید و اثمار مطلوب : ظهیر  
ینابیع الحکمه من قلبه علی لسانه ، بر  
دامن مراد بر چیدند و خاصه کوه  
ملکدار که هر کس از بلندی آن کوه

*Abdur-Razzaq Kirmani*

و در ولایت سمرقند سه کوه است یکی را  
کوه نور و یکی را کوه توبه و دیگری  
را ملکدار گویند و در هر سه کوه مقدسه  
اربعین داشته اند و از شجره حکم :  
من اخلص الله اربعین صباحا زلال آمال  
را پر از اثمار : ظهیر ینابیع الحکمه  
من قبله علی لسانه کرده و اقطاف منی  
بیرون از عدد و من چیده و نوشیده اند ،  
و گویند در کوه ملکدار باوجود آنکه از  
بلندی و بسیاری برف بالا رفتن ممکن

دیگر بعضی از خلفاء که جامع تذکره سابق در سیر جمع نموده (vi)

(p. 110) مسطور می گردد

Then follows a list of 34 disciples and pupils of Shah Ni'matullah of whom 24 are the same as found in Abdul Aziz's treatise; the following six are new:

1. Saiyid Shamsud-Din Herawi,
2. Shaikh Kamalud-Din Shirazi,

### *Abdul Aziz*

و بسیاری برف و غلبه<sup>۱</sup> هوای مخالف  
بر آن کوه بر رفتن نمی توانست شتافت  
حضرت امیر بسی اربعینات بر آوردند و  
یک بار چهل<sup>۲</sup> کبیر نیز که صد و بیست  
روزه باشد مرتب کردند و روزها به  
یخ می کشودند و بفراغت دل بعبادت  
حق تعالی می بودند. . . و یک باری که  
بر آن کوه دو چهل<sup>۳</sup> مرتب بسر بردند  
در آن هشتاد و چهار روز هیچ چیز از  
خرما و غیر آن نخوردند الا که بوقت  
افطار قدسی همان برف می چشیدند. . .  
مید مهدی تبریزی که بتشریف ارادت  
و بیعت حضرت معلاء امیر مشرف اند  
و به تعریف خلافت معرف اند میفرماید  
که من این حکایت را از زبان حضرت  
معلاء شاه ولی دو کرت شنیده ام.

(pp. 283-84)

### *Abdur-Razzaq Kirmani*

نیست در زمستان حضرت مقدسه اربعینات  
داشته اند و چله<sup>۴</sup> کبیر که صد و بیست  
روز باشد بر آورده اند و بوقت افطار  
قدری برف چشیده ماکول و مشروب  
دیگر نخورده اند. و سید علاء الدین  
مهدی تبریزی که بشرف ارادت مشرف  
و بتوصیف خلافت معرف اند این را از  
حضرت مقدسه نقل کرده اند.

(pp. 39-40)

This evidently proves that Abdu'r-Razzaq borrowed these pieces of information from Wa'izi and not from Sadidud-Din.

3. Saiyid Jalalud-Din Harewani,
4. Maulana Shaikh Arbali
5. Shaikh Shamsud-Din Khaki,
6. Maulana Haji Ikhtiyar Tafti,

The four names in which there is some difference are these :

*Wa'izi*

*Abdur-Razzaq*

|   |                                     |
|---|-------------------------------------|
| سید نظام الدین نبیره صوفی احمد ترمذی                  | سید علی سبزواری                     |
| (The name Saiyid Nizamuddin is missing) <sup>29</sup> | شیخ ابو سعید بن سید نورالدین الایجی |
| سید علی شیروانی                                       | شیخ محمود مورچه گیر                 |
| سید ابوسعید بوداغی                                    |                                     |
| سید محمد موجه   |                                     |

The following names available in Abdul Aziz's treatise are missing from Abdur-Razzaq's book :

1. Saiyid Nizam,
2. Saiyid Ali, the elder brother of Nizam,
3. Saiyid Nizamud-Din Ahmad Shirazi,
4. Saiyid Minhajud-Din,
5. Khwaja Abdullah b. Khwaja Imam Isfahani,
6. Qazi Musa Muhammadabadi.

(vii) مولف سیر اولی از سید علاءالدین مهدی نقل کرده کہ "من در شام سیصد و چهل رساله از آنحضرت جمع کرده بودم." و در هند سه مجلد از مصنفات جمع نموده و فرموده کہ در مجلد اول یکصد و پنجاه رساله است و در دوم شصت و چهار رساله و

(P. 114) در سوم پنجاه. <sup>30</sup>

The author of the first biography (Wa'izi) has related from Saiyid Alaud-Din Mahdi, "I had collected Hazrat's (Ni'mutallah's 340) treatises in Syria." And

(29) Muhammadabad-Bidar, which was made capital by Sultan Ahmad Shah Wali

(30) This is the only reference to Saiyid Mahdi's arrival in India.



in India he had collected three volumes of his works: in the first volume there are 154 *risalas*, in the second 64 *risalas* and in the third 50 *risalas*. But this statement is in sharp contrast with what is found in the available treatise which is quoted<sup>31</sup> below :

”سید السادات سید مهدی می فرمایند که ”من در شهر شام چند هزار رساله های حضرت معلائی شاه ولی در چند جلود موجود داشتم ، اینجا برابر خود آوردن امکان نیافتم، همانجا گذاشتم.“ اما در سه جلود تصنیفات و تالیفات نمودند و فرمودند که در این جلود پانصد و چهل و چهار رساله اند : در جلد اول سیصد و چهل رساله اند ، در جلد دوم صد و پنجاه و چهار رساله و در جلد سوم پنجاه رساله .“

“Saiyidus-Sadat Mahdi observes : In Syria I had with me a few thousand *risalas* of his exalted highness in some volumes. It was not possible to bring (them) with me here ; so I left them there. But he (Saiyid Mahdi) showed three volumes of his (the saint's) compositions with the remark that those volumes containd 544 *risalas* ; the first volume contains 340 *risalas*, the second 154 *risalas* and the third fifty *risalas*.”

The two statements differ in respect of the following points :

1. According to Wa'izi, Saiyid Mahdi had the volumes of Shah Ni'matullah's works in his possession in Syria ; while according to Kirmani he had himself collected those volumes.
2. According to Wa'izi, Saiyid Mahdi had brought three volumes to India from Syria, while according to Kirmani he had collected three volumes in India.
3. There is a great difference between the two statements with regard to the total number of treatises and the number of *risalas* the first and the second volumes contained.

It would not be out of place to mention a few points of discrepancy between the list of books appearing in both these treatises :

Abdul Aziz gives a list of 53 treatises of which 43 bear titles and 10 are without titles, while Abdur-Razzaq quotes 108 treatises, all bearing separate titles.

(31) *Majmu'a*, p. 310.

Of the 43 treatises mentioned in the former work only one *رساله رموزات* is not included in the latter work. But the titles of the following treatises differ widely:

|                           |                               |
|---------------------------|-------------------------------|
| <i>Abdul Aziz</i>         | <i>Abdul-Razzaq</i>           |
| رساله صفا                 | رساله صغار                    |
| رساله اخطاب               | رساله احتطاب ( کذا )          |
| رساله جنت عرفی            | رساله جنب ، عربی              |
| رساله وجود                | رساله وجود شجره نسب طیبیه خود |
| شجره نسب خود              |                               |
| رساله وسمی مرسوم یعنی داغ | رساله اسم و رسم               |

The editor Jean Aubin has referred to the discrepancy of only one of them, viz., *جنت عرفی* (p. 311n), without attempting to settle the text. The rest have not been taken notice of, though *احتطاب* could have been easily corrected.

To regard *رساله وجود شجره نسب طیبیه خود* as the title of one single treatise (No. 38 p. 115) is the result of some confusion on the part of the editor of the text, who was in a position to correct it on the basis of the list available in Wa'izi's treatise, in which *رساله وجود* is quoted under No. 38 and *شجره نسب* under No. 42.

'Abdul 'Aziz Wa'izi has specifically mentioned that he borrowed the titles from the three volumes brought by Saiyid 'Ala'ud-Din Māhdi :

از جمله نسخه های این هر سه جلود بعضی رساله ها را که اسامی آن در ضمن رساله ها عنوان معلوم بوده است اینست

As such the slight difference in the titles of the following treatises, as available in Kirmani's book, may be attributed to the carelessness of the scribe :

|                      |                             |
|----------------------|-----------------------------|
| <i>Wa'izi</i>        | <i>Abdul Razzaq</i>         |
| رساله تفسیر فاتحه    | رساله در تاویل فاتحه الکتاب |
| رساله در حروف مقطعات | رساله در حروف مقطعه         |

|   |                           |
|---|---------------------------|
| رساله ذوقیه                               | رساله ذوقیات              |
| رساله مناقب مهدی                          | رساله مناقبات امام مهدی   |
| رساله اسئله سلطان سکندر واجوبه حضرت مقدسه | رساله سؤالات و جوابات     |
| رساله اصطلاحات شیخ محی الدین در ترجمه     | شرح اصطلاحات صوفیه تلفظات |
| اصطلاحات شیخ کمال الدین عبدالرزاق کاشی    | شیخ محی الدین عربی        |

It would be interesting to note that the Saint's last *risala* mentioned by Abdur-Razzaq is رساله نسبت خرقه سلطان احمد شاه ابوالمغازی البهمنی. As it is known that on the coronation of Sultan Shihabud-Din Ahmad Shah Wali Bahmani, Shah Ni'matullah had sent a *Kbirqa*, the said *risala* must have been written on the same occasion. A copy of this treatise is preserved in the British Museum, Rieu : Cat. of the Persian MSS. 11, pp. 83, 33, No. XXII.

#### Importance of the Treatise :

This small treatise is significant in respect of the following points:

1. This treatise is a valuable addition to the meagre available Persian literature of the Bahmani period.

2. It is the oldest work on the subject and hence it is a very reliable document about the biography of Shah Ni'matullah Wali.

3. It contains the spiritual pedigree of the Sufis of various *silsilas* resulting in recording the names of a large number of Sufis. Hence the author has called it a *Tadhkira-i-Sufia*.

4. It gives some facts concerning Deccan history, for example:

(i) It contains the details of the Sultan Shihabud-Din's dream and presentation of crown by Shah Ni'matullah Wali. This account differs from Firishta but agrees with Kirmani's.

(ii) This treatise gives the complete titles of both Sultan Shihabud-Din Ahmad Shah Wali and Sultan Aku'd-Din Ahmad Shah; the former is stated with these titles :

” حضرت افضل السلاطین ، جهانیان جهانبانی ، جهاندار اقلیم کاردانی ،  
جهانگیر عالم علم افزای ، جهان نمای ملک حسن پردازی ، جهان بخش مالک

داوری، جهان نواز دیار دادگری المستنصر بالله الغنی، السلطان العادل  
 البازل الكامل الفاضل ابوالمغازی شهاب الدین و الدین احمد شاه الولی  
 البهمنی.

افضل السلاطین، اکمل العارفين، المستنصر بالله الغنی ابوالمغازی  
 شهاب الدین و الدین احمد شاه الولی البهمنی

while the latter with these titles :

سلطان الشرفا . . . المستنصر بالله القوى الغنی السلطان ابن السلطان  
 ابوالمظفر علاء الدین و الدین

The titles of Sultan Ahmad Shah as given in the *Tarikh-i-Firishta* and *Burhan-i-Ma'athir* generally agree with the above: for example, in the latter the Sultan has been called

خدايگان اعلى شهاب الدين و الدنيا افضل سلاطين آل بهمن اشرف  
 ملوک ملک دکن ابو الغازی سلطان احمد شاه ابن احمد خان الخ .  
 افضل السلاطين ابو الغازی سلطان احمد شاه بهمنی

while in the *Tarikh-i-Firishta* he has been termed as سلطان احمد شاه ولی بهمنی. One point to be noted is that four titles are common to the treatise and the chronicles, viz. Shihabud-Din, Afzalus-Salatin, al-Wali, Abu'l-Maghazi (Abu'l-Ghazi). This patronymic epithet ابو الغازی occurs invariably in *Burhan-i-Ma'athir*, and the same is used with a slight change in diction as Abu'l Maghazi, on two occasions in Wa'izi's treatise as well as in Abdul-Razzaq's *risala*. The correct phraseology is Abul' Maghazi as mentioned by Wa'izi and Kirmani and not Abu'l Ghazi as appearing in *Burhan-i-Ma'athir*. The literal meaning of the term is 'father of campaigns.' The word Maghazi is a plural of Maghza bearing 3 shades of meaning—battlefield, campaign and military operation, with an implied meaning of paragon of prowess. The titles of Alau-d-Din as given in the *Burhan-i-Ma'athir* are the same as appear in Wa'izi's treatise, viz., Abu'l-Muzaffar 'Alau'd-Din Ahmad Shah b. Ahmad Shah Wali Bahmani. But *Firishta* just mentions him as Sultan Ahmad Bahmani.

(iii) It introduces Shaikh Nizamud-Din Ahmad Faruqi *alias* Shaikh Khojan as an important saint of his time. Through his line of pedigree the author supplies this important information that Sultan Alau'd-Din Hasan Shah Bahmani, the founder of the Bahmani dynasty, got one of his daughters married in the family of Shaikh Farid Ganji-i-Shakar.

(iv) Abul Aziz Wa'izi supplies information about Saiyid Ala'ud-Din Mahdi Tabrizi, a renowned disciple of Shah Ni'matullah Wali. According to Abdur-Razzaq Kirmani, Saiyid Mahdi proceeded to India from Syria and perhaps it was there that Wa'izi contacted him and obtained material for his treatise. In this way we come across the personality of a saint who was a great disciple of Shah Ni'matullah and who lived for some time in India.

### *The Language and Style :*

The treatise is generally written in a simple and straight-forward language, but at times abundant adjectives and epithets drawn from Arabic vocabulary render the style intricate, though this is not a common feature. However, the author being very fond of *saja'*, uses it in three and even more words. A few instances are quoted below :

هر کس<sup>32</sup> بهزار دل و جان بسر دوان و چشم غلطان سوی رایت هدایت  
آن خسرو عارفان در آمد وزیر چتر حمایت و مراتب شفاعت در خزید،  
هر چند دور باش مهابت عظمت و ولایت آن پیشرو رهبران نمودار شد هر  
طالبی صادق و پیروی واثق به رشد آن رهنمای عاشقان بر سر کار شد، روز  
بروز و ساعت بساعت قلوب خواص و عوام بسوی سراپچه<sup>33</sup> احاطت و بارگاه رفیع  
ولایت و آرامگاه وسیع هدایت حضرت معلاء شاه ولی متوجه بر آمد الخ

اما دل مطهر<sup>33</sup> در عین حضور رایت سرور گشودند. هر شخصی را بدلائل  
و قیاس و بمنظره و احساس بشره<sup>34</sup> مشتاقانه و التفات اعضا و مستی عیون مستانه  
و اکراه از ترددات معاملات علاقات و انقطاع از صحبت خلایق و مکالمات  
بظاهر محسوس شده اسباب تیقن می افزود.

The following epithets mostly formed from the word جهان explain fully his interest in rhetorics:<sup>34</sup>

جهانبان جهان جهانبانی، جهاندار اقلیم کاردانی، جهانگیر عالم علم

(32) See *Majmu'a*, p. 288.

(33) *Ibid.*, p. 312.

(34) *Ibid.*, p. 316.

افروزی ، جهان نمای مملکت حسن پردازی ، جهان بخش ممالک داوری ،  
جهان نواز دیار دادگری الخ

The writer has abundantly used the Arabic plural ending in *ات* perhaps with a view to creating *Jinas*. Some examples are these :

خارقات ، تصنیفات ، اربعینات ، مالوفات ، سجدات ، سلسلات ، بنیات ،  
جوابات ، سنوات ، ملتسمات ، کشوفات ، عبورات ، etc.

Some of the words commonly used are هر همه pp. 291, 312, 313, 315, 317 ;  
طاقیه pp. 277, 316, 318 ; کشوفات ; 271, 273 تلوین pp. 292, 307 two times ,  
تنبل pp. 271, 292, 313 ; کارگان pp. 289, 291, 312 ; بضرورت pp. 287, 305 ;  
مخ pp. 291, 309, 281, 306, 317 ;

The words not used commonly in Persian are of this nature :

ذایق (p. 272), آخته (p. 315), دلیاب (p. 313), کنجدوار (p. 313), اجلاس گاه  
(p. 315), ظنون (p. 305), اضعاف تر (p. 312), پالهنک (p. 292), مکملاتی (p. 312), منن  
پر حاصل (p. 271), عیشبان (p. 271), خیلتناش (p. 290), منسلخ (p. 312), دل نمودگی  
(p. 272), ملکدار، ملکران (p. 271), دهگان ، چند گان ، دواز دهگان (p. 271),  
گلبار (p. 275).

*The MS. of the Treatise :*

The treatise under considerations exists in a unique manuscript preserved in the British Museum under Add 16837 No. XXII (Rieu's Cat. Vol. II p. 833). This MS. has been edited by Jean Aubin under the title of *Risala dar Siyar Shab* *Ni'matullah Wali* in a *Mojmu'a* called *لی کرمانی* *احوال شاه نعمت الله ولی کرمانی* containing the following three treatises :

1. *Tadhkira der manaqib Hazrat Shab Ni'matullah Wali* by Abdu'r-Rzzaq Kirmani, pp. 1—132.
2. A chapter from *Jama' Mufidi* by Mufid Mustaufi Yazdi, pp. 133-268.
3. Abdu'l Aziz's said treatise, pp. 269-322.



It was published in 1335/1956 under Bibliotheque Iranienne, Tehran, Department d'Iranologie d' l'Institute Franco-Iranien, and from Paris : Librairie d' Amerique et d'Orient, Adrien-Maisonneuve, with an Introduction in French and three indexes.

This is a scholarly critical edition of the text. But one comes across a few printing errors which have somehow escaped the notice of the editor. I shall quote some of them :

*p.* 286, l. 17- *خداى عزوجل* ; *از قضاى خدا عزوجل* is the correct form. *p.* 285, l. 19. In the verse from the Qur'an the word is *الله* and not *الله*.

*p.* 293, l. 5- *شيخ برهان الدين ابراهيم بن عمر علوى*. The correct name of the Faqih was *شيخ برهان الدين ابراهيم بن على علوى* as appears on *p.* 295, l. 18. 'Abdu'r Razzaq Kirmani who consulted Wa'izi's treatises gives this name twice as *شيخ برهان الدين ابراهيم بن على علوى* (*p.* 57, ll. 6-7 *p.* 58, l. 15). Hence it may be regarded as the correct name.

*p.* 308 lines II-12- *سيد تاج الدين مقتداء سنتار* ؟ The last doubtful word may be corrected as *سيستان* for 'Abdur Razzaq Kirmani has quoted it as such (see the Majmu'a, *p.* 111, l. 8).

*p.* 308 lines 3-4. In *ابوالمغازى شهاب الدنيا و الدين احمد شاه ابى البهمنى* is incorrect ; the correct word *ابولى البهمنى* appears on *p.* 316, l. 10.

*p.* 316 l. 9- *المنتصر بالله الغنى*. The first word is *المستنصر* and appears correctly on *p.* 308, l. 3.

*p.* 3II, l. 3- *رساله شرح رباعى شيخ ابوسعيد ابو الخير* . . . The editor has added a note that three words were not readable. May I venture to add that a comparison of this with No. 30 *p.* 115, lines 5-6 would reveal that most probably the three words were *قدس الله سره* ؟

(Courtsey : Islamic Culture, Hyderabad.)

## News from the Cultural Department

### His Imperial Majesty's Birthday :

The Indo-Iran Society in collaboration with the Cultural Department celebrated the birthday of H.I.M. Shahanshah Arya Mehr of Iran on October 28, 1972 at Iran House. Mr. Anant Lal, the well-known Shehnai Player of India, gave a performance of his art before a large audience consisting of Diplomats, Members of Indo-Iran Society and the elite of the town. Later, all the guests were entertained at a sumptuous tea arranged at the beautiful lawns of Iran House.

### Crown Prince's Birthday :

The Cultural Department celebrated the birthday of H.R.H. Crown Prince of Iran on October 31, 1972, by organising a *Roozbeh Aftar* party for the students of Persian Classes. Before *Aftar*, the students recited poems and short stories and read papers in Persian language at a meeting which was presided over by the Director of the Iran House. Speaking on the occasion Mr. Narimanizadeh promised to arrange many such functions as and when possible.

### Presentation of Books :

On behalf of the Cultural Department of the Imperial Embassy of Iran, New Delhi, the Director of Iran House presented a large number of books



*Dr. Jalali Naini with the Union Minister  
Dr. Karan Singh.*

to three important institutions of learning situated in New Delhi.

On November 11, 1972, he visited the Jawaharlal Nehru University and presented a set of books consisting of Persian Language, literature, history and philosophy, to Dr. A. W. Azhar, Associate Professor and Head of the Persian Department, at a solemn ceremony organised at the Centre of Asian and African Languages. Dr. Azhar thanked the Cultural Department of the Imperial Embassy of Iran for the valuable gift and wished continued closer rela-

tions between the University and the Cultural Department which the latter also reciprocated.

The Director of the Iran House visited the Jamia Millia Islamia on November 18, 1972 and presented the gift of books to Prof. M. Mujeeb, the Vice-Chancellor in the presence of Dr. Hakeemuddin Qureshi, Head of the Persian Department. Prof. Mujeeb, himself a well-known scholar, assured the Director that the books will be a valuable addition to the Library of the University. He was of the opinion that such Persian books should be made available regularly for the benefit of teachers and students who are interested to learn more about Iran and Persian Literature.

Lastly, on November 24, 1972, the Director of Iran House paid a visit to the National Archives, Government of India, where valuable historical records of the Government are preserved and which serves as a unique place for research scholars. Miss D. G. Keswani, the officer on Special Duty of the Archives was happy to receive the gift of Persian books and assured that it would add to the utility of the National Archives which already has a large number of Persian documents and manuscripts.

### Visit of Dr. Jalali Naini

Dr. Jalali Naini came once again to India in connection with the Aurobindo Centenary Celebrations. He came to Delhi as an Iranian Delegate to the Seminar on Human Unity organised under the Ministry of Education, Government of India, in the month of December 1972. The Seminar which attracted a large num-



*Function for the Students of Persian Classes.*

ber of foreign delegates was also addressed by the President Mr. V. V. Giri and Prime Minister Shrimati Indira Gandhi. Dr Naini also read a paper entitled 'Aurobindo and the Problem of Human Unity' which was highly acclaimed by the audience. During his week long stay in India, he also visited Allahabad to see his old friend Dr. Tara Chand, a former ambassador for India in Iran and presently President of the Indo-Iran Society. Dr. Naini also visited the Cultural Department and gave an interesting account of his stay in India.

## **Tenth Anniversary of the Iranian Revolution :**

In collaboration with the Cultural Department, the Indo-Iran Society, New Delhi, organised a function to celebrate the Tenth Anniversary of the Iranian Revolution. A programme of Talks and Documentary Films was arranged on January 27, 1973 at Iran House. Prof. Mujtaba Minovi, the eminent Iranian Scholar, who presided over the function, spoke about the Indo-Iran Relations. Besides him, Dr. A. W. Azhar of the Jawaharlal Nehru University and Mr. S. Chandra of the University of Delhi also spoke on the occasion. Both the scholars who have been to Iran earlier for Research and higher studies explained at length the Social Developments in Iran during the last few years and narrated some of their personal experiences projecting the change that have taken place due to the reforms introduced by H. I. M. Shahanshah Arya Mehr of Iran ten years ago. One Mrs Handi from among the audience was so moved on reading the achievements of the revolution that she asked the permission of the Chair to say a few words. In her brief speech she praised and congratulated H. I. M. Shahanshah Arya Mehr for his democratic principle and forward looking approach. She was also happy to learn about women's emancipations and was confident that woman of Iran will further progress under the patronage of H. I. M. Shah Banou of Iran. Later two documentary films entitled "From Cyrus to Pahlavi" and "The Iranian Women" were shown to the large gathering. In between the two all the guests which included H. E.

The Ambassador of Iran and Mrs. Goodarzi, Members of the diplomatic corps, members of the Indo-Iran Society, and other elite of the town, were entertained over a sumptuous tea.

## **News from Calcutta :**

The Calcutta Branch of the Indo-Iran Society celebrated the 53rd birthday of H.I.M. Shahanshah Arya Mehr of Iran at the Banquet Hall, Hotel Ritz Continental on Thursday, the 26th October 1972. Dr. Suniti Kumar Chatterji, the National Professor and President of the Calcutta Branch of the Indo-Iran Society, who presided over the function, gave an illuminating lecture on the ancient greatness and glory of Iran and how Iran is striving hard once again to come to her own under the Shah. Dr. Hira Lal Chopra, the Honorary Secretary, spoke at length about the significance of the occasion and presented a picture of rapid strides Iran has made during the last 31 years. Mr. Mohammad Mehdi Shaikhai, an Iranian teacher, Dr. Jal Wadia and Capt. Bhag Singh MBE of the Sikh Review also paid tributes to H.I.M. Shahanshah Arya Mehr on his achievements in and outside Iran. The function was largely attended by the Members of the Society, journalists and the elite of the town.

## **News from Bombay**

### **Visit of Best Persian Student to Iran :**

Mrs. Mona Dev Anand, wife of the well-known film star of Indian Screen was

adjudged the best Indian student of Persian Classes conducted by the Iran Culture House, Bombay. She was sent by the Cultural Department for a short sight-seeing trip to Iran. Before her departure, a send-off dinner was given which was attended by H. E. and Mrs. Afshar of the Iran Consulate, Bombay.

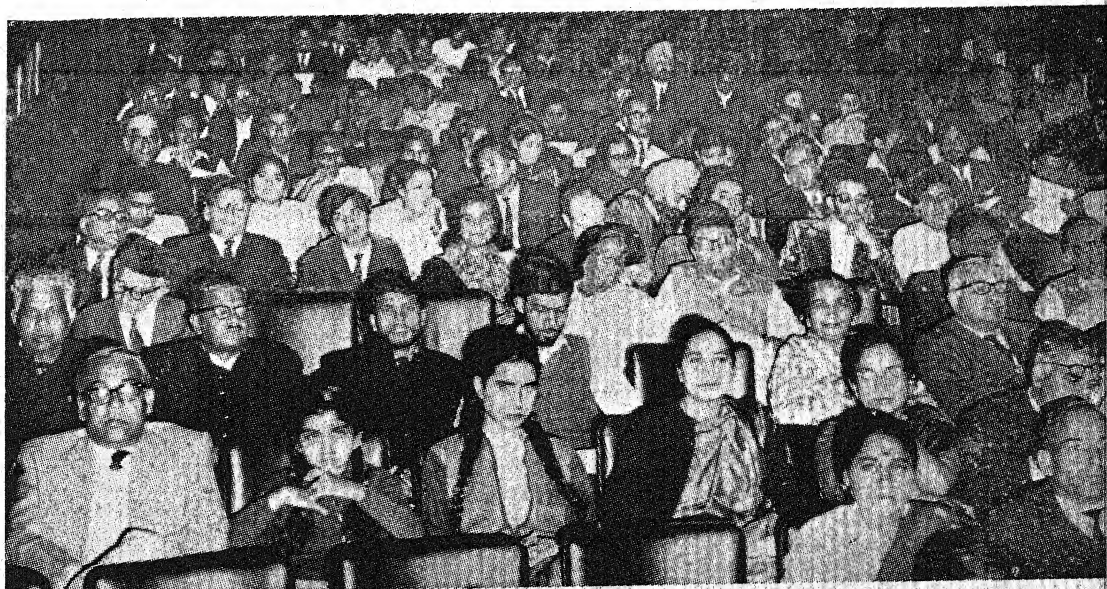
Iran House, who presided over the function, also spoke on the occasion. Besides many dignitaries and elite of the town, many learned scholars and Members of the Indo-Iran Cultural Society were present.

#### Talk by Mr. Banaji :

#### Talk by Dr. Dastoor Framorz Bod :

In the last week of September, Prof. Dastoor Framorz Bod, a well-known Iranologist and scholar who is attached to many West-American Universities, gave an interesting talk at the Cama Oriental Institute, Bombay. The topic of his talk was 'Civilization and Culture of Ancient Iran—as viewed by the Western Scholars'. After his learned discourse, Dr. Mehdi Gharavi, Asstt. Cultural Counsellor and the Director of

Under the auspices of Indo-Iran Cultural Society, Bombay, Mr. Hormoz Banaji, the President of the Society gave a talk on 'Ruins of Takht-e-Jamshid' on October 18, 1972 at the Cama Oriental Institute Hall. The Consul General of Iran, H.E. Mr. Afshar also spoke about the importance of cultural relations between India and Iran. The function was largely attended by members of the Society, scholars and lovers of Iranian culture and the elite of the town.



*A view of audience at Sapru House, New Delhi.*





*Reception on the occasion of the Birthday of H.R.H. Reza Pahlavi, Crown Prince of Iran.*





جدید تشکیل تدریس زبان و ادب فارسی بعمل میآید. در چندین دانشگاه، فارسی تا درجه فوق لیسانس تدریس میشود. عده ای از دانشمندان و دانشجویان مشغول تحقیقات و مطالعات درباره زبان فارسی و احوال و آثار بزرگان فارسی هستند. بویژه آنها توجه خود را به خدمات نویسندگان و شاعران هندی به فارسی معطوف میدارند. کوشش برای آشکار نمودن نفوذ فارسی بر زبانهای جدید هندی نیز بوقوع پیوسته است. در

سالهای اخیر نفوذ سانسکریت در ایجاد آثار گوناگون در فارسی هم طرف توجه قرار گرفته است. هم اکنون در هند تعداد معتنابه دانشجویان مشغول تحصیلات زبان و ادبیات فارسی هستند. زبان فارسی رابطه نزدیکی با جریانهای عمده فرهنگی ما دارد و بعنوان زبان کشور بزرگ همسایه ما ایران و بعنوان آنکه صدها سال زبان نویسندگان و شاعران خود ما بوده است احترامات خاصی به آن گذارده میشود.

### درود و تمهینیت

هئیت تحریریه مجله هند و ایران بمناسبت  
دهمین سال رستاخیز سپید ایران و بیست و پنجمین  
سالروز جمهوری هند، بهترین شادباشهای قلبی  
را تقدیم میدارد.

خیرالله فدا لاهوری قصهٔ میرزا و صاحبان را نوشت - داستان عشقی دیگر پنجاب "سوهنی مہیوال" نیز بفارسی ترجمه شد.

در قرن نوزدهم نفوذ فارسی مورد کاهش بیشتری قرار گرفت و یکی از علل آن هم رونق بازار زبان انگلیسی بود - معمولاً شاعران آن دوره زبانهای فارسی و اردو هر دو را بکار میبردند. تقریباً همهٔ تذکره‌های شاعران اردو اول بزبان فارسی نوشته شد. میان شاعران فارسی آن دوره اسامی نواب مصطفی خان حسرتی، رسالکهنوی و غلام امام شمشید را میتوان ذکر کرد.

آخرین شاعر بزرگ فارسی هندی اسدالله خان غالب (۱۷۹۷ - ۱۸۶۹ م) است. نامبرده اشعار فارسی خود را مایهٔ افتخار خود میدانست. وی بزرگترین شاعر زبان اردو و یکی از شاعران بزرگ جهان شناخته شده است، ولی درجه و مقام او بعنوان شاعر فارسی هنوز معین نشده است. غیر از دیوان فارسی، او یک کلیات نشر فارسی نیز دارد.

دکتر محمد اقبال شاعر بزرگ زبان فارسی در شبه قاره هند و پاکستان در

قرن جاری محسوب میشود. اقبال مہیل از جمله شاعران این دوره است که قصاید زیبایی ساخته است. شاعران کوچک دیگر نیز قصیده‌ها و غزلها بزبان فارسی نوشته اند.

بهر حال برای قضاوت دربارهٔ فعالیت جدید ادبی فارسی نباید تنها شاعری مرسوم را وسیله سنجش قرارداد. بعد از کسب استقلال علاقه به تحقیقات ادبی بنحو شایسته‌ای احیاء شده است. چون بیشتر مواد تحقیقی برای فارسی و همچنین اردو و تاریخ قرون میانهٔ هند در فارسی است. در تعداد انتشارات

زبان فارسی ازدیاد قابل ملاحظه‌ای حاصل شده است. دواوین پیشینیان، و کتب تاریخی تاریخ نویسان درباری و رقیبان آنها، ملفوظات اولیا، تذکره‌های نویسندگان و مقدسین و حکما و واعظین منتشر شده است و بعضی از آنها یادداشت‌های مفصل توضیحی و یا مقدمه‌ها داشته صرف نظر از ادبیات کهن فارسی، کوشش‌هایی برای انتشار کتابها بفارسی امرو نیز بعمل آمده. تقریباً در همه دانشگاه‌ها قدیمی این کشور و بعضی از دانشگاه‌ها

برهمن در ۱۶۵۶ م دبیر کل بخش نامه نویسی دولت شد که در آنجا نثر نگار بزرگ عصر خود میرزا جلال الدین طباطبائی در سمت دبیر او مشغول کار بود. برهمن شاعری بزرگ و نخستین شاعر هندو بود که صاحب یک دیوان فارسی بود. معیناً اهمیت او بیشتر مبنی بر نثر اوست که دارای سلاست و سادگی غیر قابل تقلید است. آثار منشور او شامل "چهار چمن" و تحفته الوزراء است. مسی و پونو (Sassi Punnun) مقبول ترین داستان سندی را علی تتوی در زبان فارسی حیات جاودانی بخشید. محمد بهکری و محمد طاهر نسیمانی به ترتیب داستان مذکور را به نظم و نثر ترجمه کردند ولی ترجمه حاجی محمد رضائی از همه اینها شایسته تر است.

یکی از خدمات پرارزش ادبی عهد شاهجهان "بهار دانش" تالیف عنایت اله کمبوه می باشد.

ادبیات عهد سلطنت اورنگ زیب عالمگیر (۱۶۵۸-۱۷۰۷ م) اگرچه از سرپرستی ملوکانه بی بهره بوده، اما فاقد شاهکارهای ادبی نیست - میرزا روشن ضمیر و نصیرالله

سیف خان، به ترتیب پارسی پرېجاتاکا (Parijataka) و راگ درپن (Raga Darpan) را ترجمه نمودند. حقیریا داستان منظوم عشق "ماداوانا و کاما کندالا" (Madha-va nala va Kamakandala) مادهورام گجراتی (Madhuram) داستان "میکا و منوهر" (Mika va Manuhar) و محمد اکرم غنیمت مشنوی نیرنگ عشق را نوشت. طالب آملی (ملک الشعراى جهانگیر)، صائب، کلیم کاشانی (ملک الشعراى شاهجهان)، قدسی مشهدی، فانی کشمیری، غنی کشمیری، سرمد منیر لاهوری و ناصر علی سرهندی درمیان شعراى برجسته قرن هفدهم میلادی قرار دارند.

با انحطاط سلطنت تیموری نفوذ و اعتبار فارسی نیز روبه زوال گذاشت ولی با وجود آن تا پایان قرن هیجدهم ابن زبان نفوذ خود را نگهداشت و شاعران معروفی مانند میرزا عبدالقادر بیدل بزرگترین نماینده سبک هندی، در هند ظاهر شدند.

داستان عامیانه پنجاب "میرزا و صاحبان" در ۱۷۳۳ م بعنوان "شمع محفل" از قلم تسکین نگارش یافت. سپس

را حیات جان باقی کلابی بفارسی نوشت  
و پیش از بیست ترجمه دیگر فارسی  
بدنبال آن بوجود آمد .

تقریباً بطور همزمان ادراکی بیگری  
داستان لایلا و چنیر را (Lila va Chanisar)  
برشته نظم کشید . شاهی ، داستان حقیقی  
عشق برادر خود را بعنوان ”دلفریب“  
نوشت . بعداً فانی کشمیری نیز این داستان  
را در ”ناز و نیاز“ خود بیان نمود .

جهانگیر شاه با نوشتن ، تزوک  
جهانگیری ، نمونه گرانبهائی از اتوبیوگرافی  
بیادگار گذاشته است — برای اولین بار  
در دوره سلطنت او داستان پادماوات  
(Padmavat) بفارسی ترجمه شد . و سپس  
مترجمین دیگر آنرا برای خود سر مشق  
قرار دادند . داستان زبان هندی ’چانداین‘  
(Chandaen) توسط عبدالقدوس گنگوهی  
و حامد کلا نوری ، و داستان ”کامروپ  
و کام لا تا“ (Kamrup Kamlata) توسط  
محمد کاظم حسینی و دیگران بعد از او  
بفارسی ترجمه شد .

از نظر فرهنگ و دانش ، عهد  
سلطنت شاهجهان را میتوان برآستی دوره  
داراشکوه (۱۶۱۵-۱۶۵۹ م) که پیرو

های وی در صحنه تعبیر مجدد فرهنگی  
و فلسفی عقاید و افکار هند و ایرانی و  
هند و عرب بی بها است ، توصیف نمود .  
از طریق اختلاط و ترکیب تصوف و دین  
ودائی ، داراشکوه جویای آمیزش عقاید  
گونگون شد و خودش نشانه آن آمیزش  
گردید .

داراشکوه تسلط کامل بر زبانهای  
فارسی ، عربی ، سانسکریت و هندی  
داشت . او در زبان هندی شعر میسرود و  
صاحب یک دیوان فارسی بنام اکسیراعظم  
بود . در نثر آثار او شامل ”گوشتی بابا  
لال دایال Goshthi Babalal Dayal“ و  
باگوات گیتا (Bhagavat Gita) میباشد .  
او میل داشت همه کتب مهم زبان  
سانسکریت به فارسی ترجمه شود و خودش  
پنجاه ”اوپانیشاد“ (Upanishad) را در  
مدت شش ماه بنام سراجبر یا سرالاسرار  
ترجمه کرد که در تاریخ ادب فارسی  
هندی یک ”سنگ میل“ بحساب میآید .  
یکی از مشاهیر ادبی این دوره چندربان  
برهنم (Chandra Bhan Brahman) (متوفی  
۱۶۶۳ م) است که در میان دانشمندان  
و فضلا و ادباء فارسی هند قرار دارد .

”کاتا ساریت ساگر“ (Katha Sarit Sagar)  
تألیف سوم دیوا (Soma Deva) را نیز  
بفارسی در آورد.

ماهاباراتا (Mahabharata) و رامایانا  
(Ramayana) دو حماسهٔ بزرگ نخست  
بدستور اکبر و تحت راهنمایی شاهانه  
بفارسی ترجمه شدند. اینها نویسندگان و  
شاعران را بخود مشغول داشت و ترجمه‌های  
متعدد این کتاب‌های مقدس بزرگ بما  
رسیده است.

نقیب خان، عبدالقادر بدایونی،  
ملا شعیری، و محمد سلطان تانیسری،  
با همکاری دانشمندان شهیر سانسکریت  
مانند دیوی برهنن ”ماهاباراتا“ را بنام  
رزم نامه به نشر فارسی در آوردند —  
احتمال می‌رود ابوصالح شعیب، ابوحسن علی،  
و داراشکوه نیز در این باب کوشش نموده  
باشند. ترجمه‌های بعدی ”ماهاباراتا“  
شامل ترجمه‌هایی توسط حاجی ربیع النجب  
و یکی از دانشمندان هندو میباشند.

عبدالقادر بدایونی ”رامایانای“  
والمیکی (Valmiki) را نیز به نشر ترجمه  
کرده بود ولی اثری از آن بدست نیامده.  
رامایانا توجه مترجمین دیگر از جمله

مسیحی پانی پتی، گیردار داس (Girdhar  
Das)، گوپال (Gopal)، چاندرامان  
(Chandraman) بیدل، کاشت ماد هوپوری  
(Kaesth Madhupuri)، آمار سینگ  
(Amar Singh) امانت رای لال پوری،  
مصر رام داس قابل، (Misr Ramdas)  
جگن کشور حسن فیروز آبادی، (Jagan Kishor)  
بانکی لال زار، (Bankey Lal)  
مکن لال ظفر، (Makkhan Lal)  
بلب سیت رای، (Ballabh Seth Rai)  
مهادیو بالی دریابادی، (Mahadev Bali)  
آنند خان خوش و بعضی نویسندگان مجهول  
الاسم را بخود جلب نموده است.

سین هاسانادوا آتریم ساتیکا (Sinhasanadva-  
trim Satika)، اسم کتابی دیگر است که  
بدایونی بترجمه آن همت گماشته بود.  
تراجم دیگر داستان مزبور نیز بدست آمده  
است. مقارن با این زمان، مصطفی خالقی  
داد عباسی ”پانچاکیانا“ (Panchakhyana)  
را ملا شعیری ”هاری یانشا“ (Hariyansha)  
و محمد شاه آبادی ”راجا تاران گینی“  
(Raja Tarangini) را ترجمه کرد.

هیر رانجها (Hir Ranjha)، یکی  
از معروف ترین داستانهای عامیانه پنجاب

بابر شاه (۱۵۲۰-۱۵۳۶ م) خودش شاعر و نویسنده زبانهای ترکی و فارسی بود. پسرش همایون (۱۵۳۰-۱۵۵۶ م) دیوان کاملی دارد - دیوانهای ترکی و فارسی بهرام خان خانخانا (متوفی ۱۵۶۱ م) را دنیسون راس (Sir Dennison Ross) طبع و منتشر کرده است. قاسم کامی و گدائی دهلوی از میان شاعران دوره همایون میباشند. همایون نامه از گلبدن بیگم معتبرترین تاریخچه عهد همایون است.

عهد اکبر (۱۵۵۶-۱۶۰۵ م) مجلل ترین فصل تاریخ زبان فارسی است. گذشته از اکبر عده ای از امراء دربار مریبان بزرگ هنر و ادب بودند و بعضی از آنها خود شان دانشمندان بزرگ بودند. عبدالرحیم خانخانا نابغه ای بود دارای استعداد های گوناگون - او تسلط کامل و یکسان بر فارسی و ترکی و هندی داشت.

غیر از فیضی ملک الشعراى دربار اکبر، عرفی قصیده نگار مسلم و نظیری غزلسرای بزرگی بود. ظهوری صاحب سند نشر نیز شاعری بنام بود. اسامی

حیاتى گیلانى، صرفى کشمیرى، غزالى مشهدى، ملک قمى، نوعى، میر حیدر معمائى کاشى نیز قابل ذکر است.

ابوالفضل تاریخ نویسى بود که پایه و مقام بین المللى داشت و درباره او میگویند که حکمرانان آسیا از قلم او بیشتر میترسیدند تا از شمشیر اکبر. مهمترین تالیف او اکبر نامه میباشد. عیار دانش و رقعات از جمله آثار او است. منتخب التواریخ عبدالقادر بدایونی، تاریخ الفی، طبقات اکبری تاریخ فرشته، تاریخ حقى، زبدة التواریخ روضه السلاطین، هفت اقلیم و تاریخ همایون شاهی ذخیره بزرگ اطلاعا، مربوط به دوره مذکور را تشکیل میدهد بعد از استقرار امپراطورى خود اکبر کوشش های جدی در راه معرف نمودن سنن سانسکریتی به زبان را فارسی بعمل آورد. بدستور او بود فیضی کتاب لیلواتی (Lilavati) (راجع هندسه و جبر) را ترجمه کرد و داسه نالا و دامایانتی (Dala va Damayanti) را در مثنوی فارسی بنام نل در باز گفت - احتمالاً فیضی کتا



”-کاتا میتوانند دامن راستی و عدالت را بهیچوجه از دست ندهند“ . سبک کتاب او بطور کلی ساده است ولی گاه گاهی نمونه های نشر مصنوع نیز در آن دیده میشود . عبارت آن جا بجا از ابیات آرایش یافته است . تاریخ نگار برجسته دیگر این دوره شمس سراج است .

در عهد سلطنت سلطان علاءالدین خلجی (۱۲۹۶ - ۱۳۲۴ م) نثر غواص اولین لغت فارسی را در هند تدوین نمود محمد صدر ملا احمد حسن دبیر تاج ”بساتین الانی“ را که داستان عشق شاه کشور گیر و شاهزاده خانم ملک آرا را بیان میکند ، نوشت . ضیاء الدین نخش طوطی نامه نوشت و عبدالعزیز شمس بهای نوری کتاب معروف سانسکریت ، ”واراه می هیرا“ Varahmihira را بنام ترجمه همراهی ترجمه کرد .

در اوآن حکومت سیدها و لودی ها (۱۴۱۴ - ۱۵۲۶ م) شیراز سلطنت دهلی منتشر شد ، ادب فارسی هندی در شمال هند دیگر در ورطه فراموشی افتاده ولی در جنوب اوضاع نسبتاً بهتر و ثابت تر

بود و شاعرانی مانند فیروز شاه بهمنی ، یوسف عادلشاه و ملاحیدر اصفهانی بمنصبه ظهور رسیدند . نثر نگارانی مانند یوسف بن احمد بن عثمان جلوه کردند . قاضی خان مؤلف آداب الفضلاء و ابراهیم قوام الدین فاروقی ، مؤلف فرهنگ ابراهیم را بوجود آورد . طبیب نامبردار منصور بن محمد طبیب رساله های متعددی راجع به علم طب نوشت . ملا حسین واعظ کاشفی مؤلف انوار سهیلی در این آوان به هند آمد و چندین کتاب نوشت .

ادب فارسی در هند در زمان حکومت تیموری به اوج اعتلای خود رسید و آگره و دهلی بصورت مراکز بزرگ ادبی درآمدند . عدّه کثیری از شاعران و نویسندگان و هنرمندان بهوای شهرت و نام به هند مهاجرت کردند . در نتیجه کتاب های مهم و پرارزش نوشته شد ویا از زبانهای دیگر بفارسی ترجمه شد . شیوه جدیدی معروف به سبک هندی در همین زمان نمودار شد وهم در هند وهم در ایران رواج یافت . آراستگی بصناعات و علاقه به معانی پیچیده از خصوصیات این سبک میباشد .

از زمان سلاطین خانوادهٔ مملوک، دهلی مرکز بزرگ سیاسی و ادبی گردید. ملک تاج الدین و شباب الدین شاعران برجسته این دوره (۱۲۰۶-۱۲۸۷ م) هستند - صفات مشخصه این دوره توسعهٔ ادب و تاریخ و سرپرستی و تشویق فراوان از شعر و سخن است. مهمترین کتاب تاریخی که در این دوره نگارش یافت طبقات ناصری تألیف منهاج سراج میباشد - لباب الالباب، اولین تذکرهٔ زبان فارسی که احوال زندگی و آثار شعرا را شرح میدهد از قلم نورالدین محمد عرفی تراوش کرد. جامع الحکایات نیز تألیف عرفی است.

در زمان سلاطین خلجی و تغلق و آخرین سلطان سلاله مملوک، در تاریخچه فارسی هندی فصل جدید و کم نظیری اضافه شد، باین معنی که شاعران، نثر نگاران و تاریخ نویسانی که به اهمیت آنها نه تنها هندیهای معاصر بلکه ایرانیهای دوره‌های بعد هم اعتراف مینمایند، با بعرصه وجود گذاشتند. حقیقتاً بزرگترین شاعر در ادبیات فارسی هندی امیر خسرو دهلوی (۱۲۶۳-۱۳۲۵ م)

است که ملقب به طوطی هند گردید هفت سلطان را زینت بخشید و بقرار معلوم بین چهار صد هزار و پانصد هزار بیت از خود بیادگار گذاشته است. تعداد تالیفات وی نود و دو گفته میشود که پنج مجلد از آنها دیوانها میباشد.

یکی دیگر از شعرای بزرگ این دوره خواجه امیر نجم الدین معروف به حسن سنجری است. ضیاء الدین معروف به اورا سعدی هند میدانند - بدرچاق و قاضی ظهیر دهلوی نیز شهرتی بسزا دارند.

در این دوره که میتوان آنرا دورهٔ غزل توصیف نمود، شیوه تازه‌ای یعنی سبک عراقی که برای ظرافت و لطافت خود معروف است، کم کم ظاهر شد و بطور کلی شیوه‌های پیشین را تحت الشعاع قرار داد. این شیوه که مرکز آن در جنوب ایران بود در هند محبوبیت خاص بدست آورد و امیر خسرو و حسن سنجری برجسته ترین نمایندگان آن میباشند.

ضیاء الدین برنی (متوفی ۱۳۵۷ م مؤلف تاریخ فیروز شاهی نخستین تاریخ نویس بزرگ هند است - بعقیده او تاریخ نویسی فقط حق ویژه کسانی است که

## سهم گرانقدر هند در گسترش دامنه زبان و ادبیات فارسی

دکتر سید امیر حسن عابدی  
استاد فارسی، دانشگاه دهلی

میباشد. نکتی لاهوری، ابوالفرج رونی و مسعود سعد سلمان شعرای بزرگ این دوره بشمار میروند. سید علی هجویری معروف به داتا گنج بخش لاهوری کشف المحجوب خود را برشته تحریر کشید که شرح بسیار نفیس عقاید و اصول صوفیه و حقا اولین کتاب بزرگ نثر فارسی و اولین کتاب صوفیانه در ادبیات فارسی هند میباشد.

بطور کلی دوره سلاطین غوری از نظر ادبی بی حاصل محسوب میشود. یکی از مختصات این دوره و دوره های بعد مهاجرت صوفیان از ایران است که در هند بکار آموزش و نگارش عقاید صوفیانه خود پرداختند، حضرت خواجه معین الدین چشتی در سال ۱۱۶۱ م از ایران به هند آمد و در اجمیر اقامت گزید. مرقد او در آن شهر هم اکنون مرجع زائران از سر تا سر هند و پاکستان است.

تماس های هند با ایران خیلی قدیمی تر از آنست که بر صفحات تاریخ ثبت شده است. این خویشاوندی وداها و اوستا با گسترش زبان فارسی در هند در قرون میانه نه تنها بعنوان یک زبان رسمی بلکه بعنوان زبان طبقه روشنفکر محکمتر و استوارتر گردید، و بنوبه خود ادبیات ما را بوسیله نظم و نثر ابتکاری و همچنین بوسیله ترجمه های بی شمار از زبانهای هندی بویژه سانسکریت رونق و جلوه خاص بخشید.

زبان فارسی زیر سرپرستی سلطان محمود غزنوی (۹۹۸-۱۰۳۰ م) در هند رشد نمود. در دوره سلاطین دیگر دودمان غزنوی (۱۰۳۰-۱۱۸۶ م) غزنی جای خود را بتدریج به شهر لاهور داد و در آن شهر پایه محکم ادبیات فارسی هندی استوار شد. ادبیات فارسی هند یکی از گرانبها ترین گنجینه های فرهنگ هندی

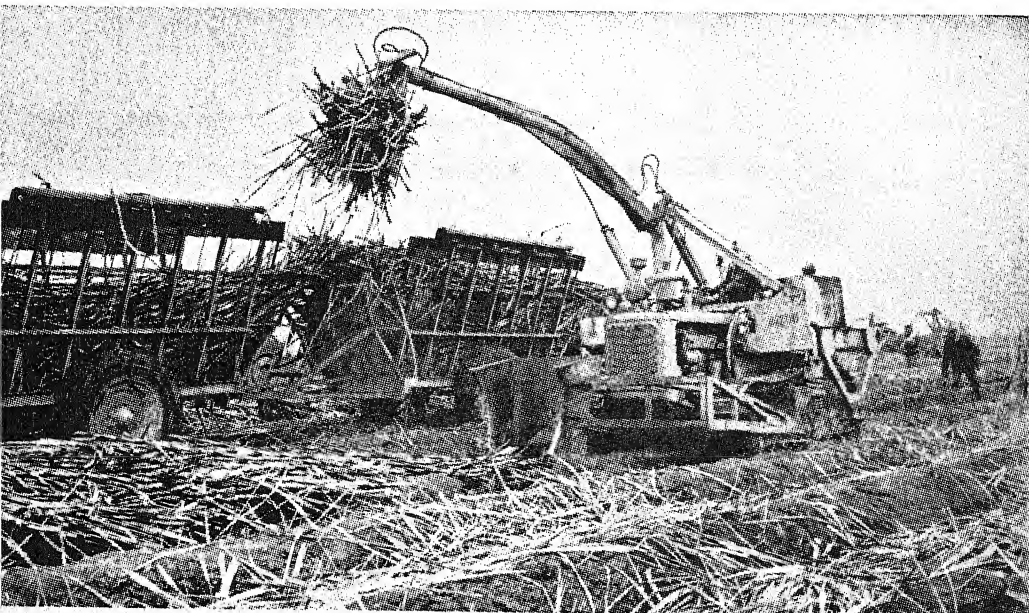
## پیام رئیس جمهور پیشین هند بایران

جامه‌ئی مرقی و مرفه پیش برویم. ما با اشتراک در آرمانها به یکدیگر پیوند یافته‌ایم و این پیوند خیلی استوارتر از اتحادهای اقتصادی یا پیمانهای نظامی است.

مشتاقانه امیدوارم که روابط ما در سالهای آینده نیرومندتر و نزدیکتر باشد و ما را بشکلی استوارتر یکدیگر پیوند دهد. س. رادها کریشنان ۲۷ اردیبهشت ماه ۳۴

دو کشور ما در دورانی بیش از بیست و پنج قرن از لحاظ اندیشه و روح با یکدیگر همبستگی داشته اند. ما از یک سرچشمه سیراب میشده‌ایم.

امروز ما هر دو میکوشیم از راه گسترش آموزش، از راه برقرار ساختن برابری میان مردان و زنان، از راه اجرای اصلاحات ارضی و کشاورزی و از راه بکار بستن تمام وسایلی که موجب عدالت و پیشرفت اجتماعی میشود بسوی تحقق



صنعتی شدن کشاورزی ایران

ذکر میشود :

دانشیار فلسفه در دانشگاه مدراس  
(۱۶-۱۹۱۱) استاد فلسفه در همان دانشگاه  
(۱۷-۱۹۱۶) استاد کرسی فلسفه دانشگاه  
میسور (۲۱-۱۹۱۸) دانشیار دانشگاه  
آکسفورد (۱۹۲۶ و ۳۰-۱۹۲۹) استاد  
کرسی ادیان دانشگاه شیکاگو (۱۹۲۶)  
استاد دانشگاه های لندن و منچستر  
(۳۰-۱۹۲۹) رئیس کمیته اجرائیه کنگره  
فلسفی هند (۳۷-۱۹۲۵) رئیس کنفرانس  
فرهنگی آسیا (۱۹۳۰) معاون دانشگاه آندرا  
(۳۶-۱۹۳۱) معاون دانشگاه هندوی بنارس  
(۳۸-۱۹۳۹) استاد کرسی ادیان دانشگاه  
آکسفورد (۵۲-۱۹۳۶) عضو هیئت نمایندگی  
هند در یونسکو (۵۰-۱۹۴۶) رئیس دانشگاه  
دهلی (۱۹۵۳) معاون رئیس جمهور هند  
(۶۲-۱۹۵۲) و رئیس جمهور هند  
(۶۷-۱۹۶۲).

در شماره آینده پاره ای از عقاید  
فلسفی این دانشمند معاصر را بنظر  
خوانندگان گرامی خواهیم رسانید .

به بیان آن دارد. هر زمان که شوخی  
میکند دیدگان لمحۀئی برهم مینهد و در  
همین زمان است که انسان فکر میکند  
در برابر یک فیلسوف عالیمقام قوار نگرفته  
بلکه فردی در مقابلش ایستاده که از  
بیان یک شوخی ساده لذت میبرد. جنبۀ  
دیگر دکتر رادها کریشنان توجه خاصی  
است که بهنگام مکالمه بدیگران نشان  
میدهد. در چنین مواقعی شنوندهئی صبور  
است و طرف را در مورد کار و شغل و  
وظیفهئی که دارد سؤال پیچ میکند  
طبیعتاً انسانی است که بدیگران و امور  
ایشان و طرز فکرشان حقیقتاً علاقمند  
است و همگان را محترم میشمرد.

دکتر رادها کریشنان از جمله  
فیلسوفهای انگشت شمار جهان است و  
تاکنون بیش از ۲۵ مجلد کتاب در باره  
فلسفه برشته تحریر کشیده که نمونه بارز  
آن کتاب "فلسفه هند" است.

در زیر بعضی از مقامات ادبی و  
فرهنگی و اجتماعی دکتر رادها کریشنان

تاکنون هیچ انسانی در طول یک نسل برای وحدت بشریت براساس دوری از تعصبات خشک مذهبی چون او کار و خدمت نکرده است. اساس فکرش در این امر همیشه این بوده که اگر مذهبی بخواهد بشریت بمعنی اعم خدمت کند بایستی دور از تعصب خشک باشد. و گفته "اگر قرار است پیام ادیان سبب پیشرفت معنوی فرد در عهد ما باشد بایستی از اظهار این بیان که فقط یک دین حاوی حقیقت است و جنبه انسانی دارد دوری پذیرفت. در چنین موردی نباید وجه تمایز بین ادیان قائل شد زیرا آنهایی که بمطالعه دقیق کلیه ادیان پرداخته اند بخوبی درک کرده اند که تمام آنها حقایق واقع و مسلمی را بشریت موعظه میکنند. بشر بایستی همیشه خود را در برابر دشمنان حقیقت و آنهایی که فئاتیک هستند مسلح و آماده نگاه دارد."

#### راهنمای توانا

با اینکه لغات و سیاق نویسندگی دکتر رادها کریشنان یعنی این سیاستمدار و

فیلسوف شرق، محکم و مؤثر است ولی که او بهنگام سخنرانی کمتر از آنچه برش تحریر میکشد قاطع نیست. شنونده در یک مجلس سخنرانی و چه در یک محفل خصوصی این نکته را در همان لحظه اول درک میکند. بیان مقطع عبارات و استفاده بجای از لغات سبب گشته دکتر رادها کریشنان بعنوان بهترین سخنران هند در سراسر جهان معروف گردد. کلامش منجز و بیانش حاد اگر سخنرانی ساعتها بطول انجامد روان است. تا بحال کسی ندیده که او لحظه در جریان سخنرانی مکث کند و یا آن لغتی را دوباره بکار برد و نه فقط لغت پرارزش است بلکه مفاهیم آنها نیز عاقلانه و آموزنده میباشد.

اغلب دیده شده که سخنرانهای طاول در مصاحبه های خصوصی و مکالمات شخصی خود نسبت بنحوه کلام بی تفاوت اند. ولی دکتر رادها کریشنان در این امر نیز دارای رقبای معدود است. نه بدان سبب که با کلام خشنود را مسحور میسازد بلکه بسبب حلاوتی که بکلام میدهد و ایمانی





دکتر رادھا کریشنان ، دانشمند نامبردار و رئیس جمهور پیشین ہند

استاد ادیان شرق در دانشگاه اکسفورد ، خدمات فرهنگی او جوانب مختلف دارد . علاوه بر سخنرانی‌های پراچ در دانشگاه‌های مدراس ، میسور و کلکته و همچنین اکسفورد مدتها معاون دانشگاه هندوی بنارس و رئیس دانشگاه دهلی بوده است . زمانی هم که رئیس کمیسیون دانشگاه‌ها بود یکی از پر ارزش ترین اسناد مفید را در زمینه فرهنگی بوجود آورد .

تردیدى نیست که فرهنگ ، چیزی که تمام حیات وی در راه آن گذشته است ، یکی از عشق‌های بزرگ دکتر رادها کریشنان بشمار میرود یکبار گفت : ” تمام دانشگاه‌های جهان بدون آنکه خود بدانند محبتی بین اعضای خود در سراسر عالم بوجود می‌آورند “ نسلها دانشجو که در خدمت این استاد بوده اند افق فکری دنیای خود را بر اثر تعلیمات او گسترده اند . هنر یک استاد بزرگ آنست که عشق به تحصیل و دانش را در دانش‌جویان خود پیوراند و دکتر رادها کریشنان با شیرین ساختن درس و با شیرینی بیان خود چنین عشقی را در دل هزاران دانشجو ایجاد کرده و به

آتش آن دامن زده است .

دکتر رادها کریشنان سالها رئیس هیئت نمایندگی هند در یونسکو بود بسال ۱۹۵۲ بمقام ریاست مجمع عمومی آن انتخاب گردید . گاه انسان از خود میپرسد که چنین مردی با اینهمه وظایف و اموری که بر عهده داشت چگونه فرصت یافت کتابهای بیشمار درباره فلسفه و مذهب هند برشته تحریر کند جالب آنکه تعداد زیادی ازین کتابها در همین سالهای اخیر نوشته شده است در بین آثار متعدد او کتابهای نامبرده ز بیش از دیگر کتابها شهرت دارند فلسفه هندو ( ۲ جلد ) زندگی از نظر هندو زندگی از نظر ایدآلیستی - شرق و غرب از نظر مذهب - استاد بودا - ادیان شرق و فکر غرب - اوپانیشادها - مذهبی که ما لازم داریم - فلسفه رابیندرانات تاگور هند ، و چین - مذهب و جامعه - فرهنگ دکتر رادها کریشنان فقط مر دانشجویان نیست زیرا در طول حیات بوسیله آثار فلسفی و سخنرانیهای عمیق وحدت کلیه ادیان را همیشه موعظ کرده است . بحق گفته اند که شا

## دکتر رادها کریشنان

۱۹۴۶-۵۰ رئیس هیئت نمایندگی هند  
در یونسکو، در سال ۱۹۴۸ رئیس کمیته  
اجرائیه یونسکو و در سال ۱۹۵۰ رئیس  
یونسکو بوده است. و در سالهای  
۱۹۴۹-۵۲ سفیر کبیر هند در اتحاد  
جماهیر شوروی بود.

### مربی بزرگ

هند همیشه سرزمین ادیان و  
مربیان بزرگ اخلاق و فلسفی بوده است.  
مربیان بزرگ و تعالیمشان جزئی لایتجزی  
از فرهنگ و پیکر هند بوده است. دکتر  
رادها کریشنان باقامت پرازانده و لباده‌ئی  
که برتن و عمامه‌ئی که بر سردارد سمبل  
واقعی یک مربی اخلاق است. این امر  
باعث تحیر نمیتواند باشد زیرا دکتر  
رادها کریشنان در طول حیات خود همیشه  
مربی بوده، چه بصورت استاد فلسفه  
در مدراس و یا کاکته و چه بصورت یک

دکتر سارواپلی رادها کریشنان  
فیلسوف و مربی و مؤلف معروف  
و رئیس جمهور پیشین هند، روز  
پنجم سپتامبر ۱۸۸۸ با بعرضه وجود  
گذاشت و پس از اتمام تحصیلات خود در  
مدراس در دانشکده "پریذیدنسی" بتعلیم  
فلسفه پرداخت. از آن پس چه در هند  
و چه در بعضی کشورهای خارجه  
پست‌های مهم تربیتی بوی محول گردید.  
جالب آنکه دکتر رادها کریشنان  
بعلت اشتغال بتدریس فلسفه در چند  
مؤسسه بزرگ فرهنگی جهان همیشه ناچار  
بمسافرت بوده است.

روابط او با یونسکو و سایر  
سازمان‌های فرهنگی و ادبی جهان بسیار  
زیاد و نزدیک است. در سالهای  
۱۹۳۱-۳۹ میلادی عضو کمیته بین‌المللی  
همکاری روشنفکران، در سال ۱۹۵۲  
معاون سازمان بین‌المللی قلم، در سالهای

## غروبى در شمال

شیر دریا خفته در آغوش نى زاران هنوز  
بیشه بیدار است از بانگ سپیداران هنوز  
دست شب ، نارنج سرخ آسمان را چیده است  
خون او جاری است از دندان کمرسان هنوز  
با طلوع هر چراغی ، روز پر پر مى شود  
آسمان ، گلگون ترامت از چشم بیداران هنوز  
باد ، سر بر میله های سرد باران مى زند  
مانده در زندان او همچون تبهاران هنوز  
موج ، گوئی خواب دریا را پریشان مى کند  
شیر خواب آلود مى غرد به نى زاران هنوز  
آه ، امشب در من از دریا پریشان ترکسى است  
کز خیالش مى پریشد خاطر یاران هنوز  
حسرت تلخی است در کامش که از مى خوشتر است  
مستی اش خوابی است دور از چشم بیداران هنوز  
گریه مستانه اش در بزم هشیاران چرا ؟  
نم نم باران خوش است آخر به میخواران هنوز  
آه ، این مردی که در من مى خروشد کیست ، کیست ؟  
رسته از بندى در انبوه گرفتاران هنوز  
پرده را پس مى زنم : مرغایان پر مى زنند  
گوشه ای از آسمان ، آبی است در باران هنوز  
نادر نادر پور

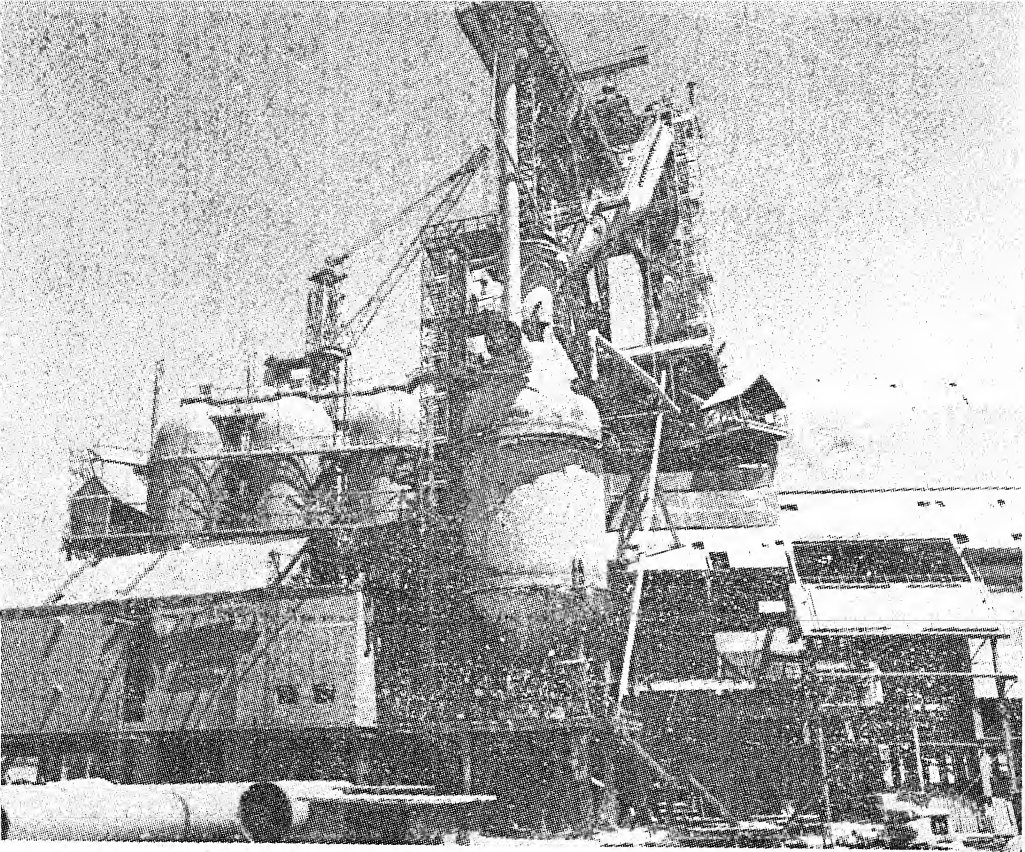
## زندگی

گر چه سر شاری تو از بیهودگی  
گر چه می بخشی به من فرسودگی  
در سکوت دشتهای بی کران  
در طنین خنده های کودکان  
در تلاش پینه دوز دوره گرد  
در چروک چهره آن پیر مرد  
چون به آغوش چمن رو می کنم  
من ترا از نسترن بو می کنم  
کرده ای آزرده از بیماریم  
میدهی از خویشتن بیزاریم  
می نشاند در دلم امیدها  
ناگهان تا دامن خورشیدها  
چون در آمیزی به رؤیاهای من  
قصه اندوه فرداهای من  
بی گمان آکنده از ناخوشدلی است  
گرچه آنهم حاصلش بی حاصلی است

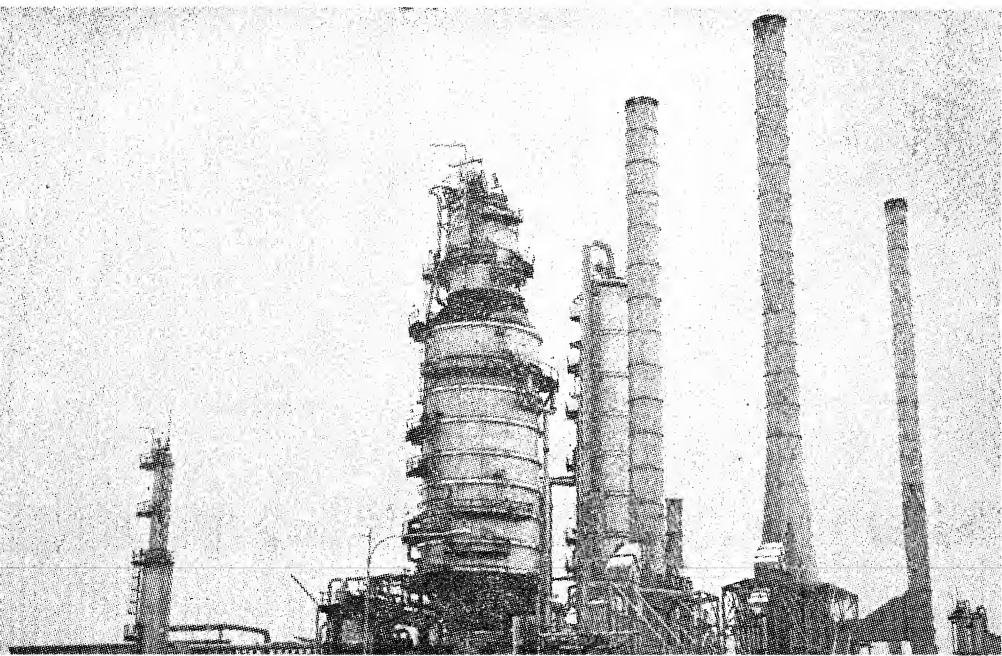
افسانه یغمائی

(نقل از مجله یغما)

دوست می دارم ترا، ای زندگی  
باز با تو دست یاری می دهم  
من ترا می بینم و حس می کنم  
در میان ازدحام شهرها  
من ترا می بینم و حس می کنم  
در دو دست لاغر سبزی فروش  
گاه می خندی برویم بی دریغ  
در میان نسترنها خفته ای  
چون بیندیشم که دردا! سالها!  
زشت و چرک و نفرت آور میشوی  
گاه فکر روزهای بهتری  
می پریم با بالهای آرزو  
طرفه ای، شهدی، لطیفی، روشنی  
میبری از خاطر من لحظه ای  
آه... فرداها که چون دیروزها  
باز می خواهم بیجان آینده را



پیشرفتهای چشمگیر ایران در زمینه‌های مختلف صنعتی





متناسب گردد. تمام افرادی که در سازمانهای اداری و دولتی کشور وظیفه‌ای را بر عهده دارند باید خود را خدمتگزار مردم بشناسند و با کمال صداقت و صمیمیت وظایف خود را انجام دهند. هر کارمند اداری باید بداند که نخستین وظیفه او سرعت در انجام مراجعات مردم و تسهیل گردش امور جامعه است. همین مردم هستند که قسمتی از درآمد روزانه خود را به عنوان مالیات به دولت می دهند و دولت حقوق کارمندان خود را بدین وسیله تأمین می کند.

در آموزش و پرورش کشور نیز باید تغییرات اساسی بوجود آید. از یک سو باید بتدریج تمام کودکان ایرانی در شهرها و روستاها به مدرسه دسترسی

داشته باشند و از سوی دیگر باید مدارس علاوه بر اینکه مراکز آموزش هستند به پرورش کودکان و جوانان نیز پردازند مدارس همچنین باید برای تشخیص استعداد جوانان و هدایت آنان به رشته های تحصیلی و حرفه های گوناگون اقدام کنند. در مورد روشهای آموزش و پرورش نیز باید تغییرات اساسی بوجود آید و پرورش حس ابتکار و تفکر و همکاری اجتماعی جانشین حفظ کردن کتابهای درسی بشود.

آموزش حرفه ای باید در کشور توسعه یابد تا جوانان ما بتوانند مواد طبیعی موجود در کشور را استخراج کنند و در کارخانه ها و کارگاهها برای تبدیل این مواد به وسایل زندگی اقدام نمایند.

هیئت تحریریه

## نهضت نوسازی کشور -

با توجه به اصول انقلابی که شرح آنها گذشت مقدمات اصلاحات اجتماعی و اقتصادی در کشور ایران فراهم آمده و روابط خانوادگی بر اساس و بنیادهای جدیدی که با عصر حاضر متناسب است استوار گردیده است. با علاقه مندیشی که روستائیان به کار و تولید پیدا کرده اند و با شرکتهای تعاونی که تشکیل داده اند روستاهای کشور بتدریج آباد و حاصلخیز می شوند.

با توسعه صنایع و بازرگانی بر وسعت و ثروت شهرهای کشور افزوده می شود. ایجاد صنایع سنگین مانند ذوب آهن و آلومینیم و صنایع پتروشیمی موجبات افزایش در آمد سرانه تمام مردم ایران را فراهم می سازد.

## انقلاب اداری و آموزشی -

دراين مورد شاهنشاه چنین میفرمایند: "سازمان اداری کشور که بر روابط کهن استوار بوده است باید تغییر کند. این سازمان باید با روح انقلابی جدیدی که بر تمام شئون کشور حاکم است

کشور نیز مانند جنگها ملی گردید یعنی مالکیت آن منابع به ملت ایران تعلق گرفت. وزارت آب و برق به نمایندگی از طرف ملت و دولت ایران برای بهره برداری از منابع آبها در روی زمین و زیر زمین اقدام میکند. در سالهای اخیر بر تعداد سدهای موجود کشور افزوده شده و در بسیاری از نقاط کشور نهرهای سیمانی ساخته شده است تا از بهدر رفتن آب رودها و نهرها جلوگیری بعمل آید همچنین در مورد رودهایی که آب آنها بی مصرف به دریا میریخت با ایجاد سدها و تونلهای انحرافی ترتیبی داده شده است که این آبها در مسیر تازه ای جریان یابد و به مصرف مشروب ساختن زمینهای زراعتی برسد. در بسیاری از نقاط کشور شرکتهای تعاونی برای بهره برداری از آبهای زیر زمینی بوجود آمده است. مؤسسات دولتی و شرکتهای تعاونی با روش صحیح علمی آب رودها و چاه ها را در اختیار کشاورزان قرار میدهند و بهای آب را به ترتیب مناسبی از آنها دریافت میکنند.

تابع تشریفات پیچیده داد گستری نیست و اعضای این خانه ها میتوانند بهر طریق که مصلحت بدانند ترتیب رسیدگی به دعوی را بدهند و بین طرفین صلح و سازش برقرار کنند. بر اساس همین اصول در شهرها نیز شورای های داوری در سال ۱۳۴۵ تأسیس یافته است. اعضای شورای داوری نیز مانند خانه های انصاف از طرف مردم برای مدت سه سال انتخاب میشوند.

#### ملی کردن منابع آبهای کشور -

”... ملی کردن آب در کشور، گذشته از آنکه مطابق مصالح عالیه ملی ماست، با روح و مفهوم تعالیم اسلامی نیز تطبیق دارد، زیرا در احادیث اسلامی آمده است که :

”مسلمانان در سه چیز با یکدیگر شریکند. آب، آتش و مراعات“

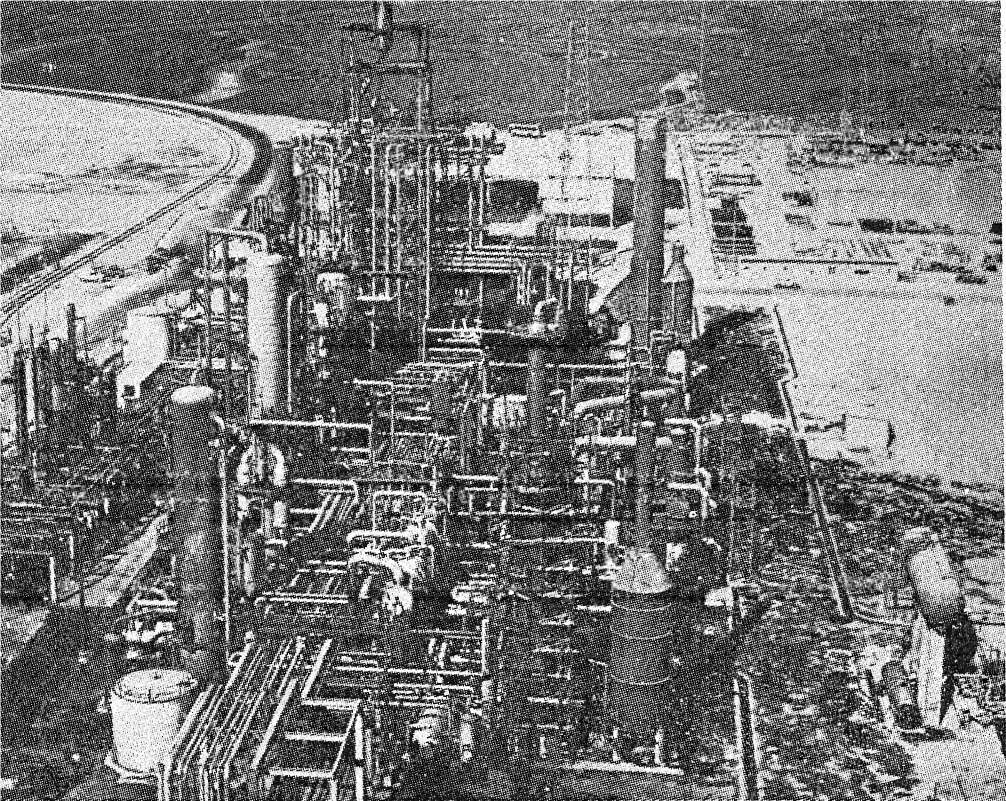
(از سخنان شاهنشاه آریا مهر)

از آنجا که سر زمین ایران، بنا بر طبیعتش خشک است، توسعه منابع آب، همواره مورد توجه بنیانگذاران آبادانی کشور بوده است، و از قرنهای پیش ملت ایران بمناسبت کارهای عظیمی

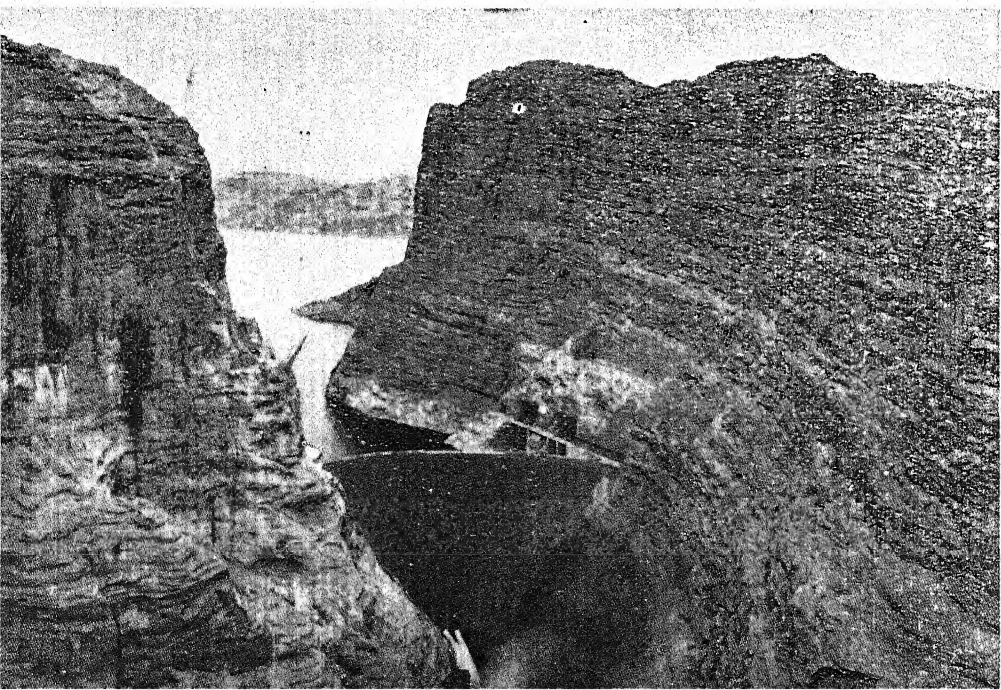
که در جهت تأمین آب مزروعی انجام داده است، بعنوان معماران توسعه منابع آب شهرت داشته است. برای اثبات این ادعا کافیهست بدانیم که هم اکنون، حدود پنجاه هزار رشته قنات دایر و بایر در سراسر مملکت وجود دارد که تاریخ ساختمان بسیاری از آنها، قبل از اسلام است.

در ایران، هم اکنون در حدود ۳۵۰۰۰ رشته قنات دایر وجود دارد که طول هر تونل بطور متوسط پنج کیلومتر و مجموع آبی که از این قنات ها استخراج میشود، قریب ۵۰۰ متر مکعب در هر ثانیه، یا ده میلیارد متر مکعب در سال است.

طول یکی از این قنات ها، هفتاد کیلومتر و عمق عمیق ترین چاه قنات دیگر ۴۰۰ متر است، که مدت حفر آنها چند نسل بطول انجامیده است. از طرف دیگر از منابع آبی موجود کشور نیز به صورت صحیح و علمی بهره برداری نمی شده و بنا بر این قسمت عمده آب رودها و قنات ها و چشمه ها بهدر میرفته است. برای رفع این مشکل، منابع آبی



توسعه کارخانجات و ایجاد سدهای بزرگ



قسمت مهندسی بهداشت وزارت بهداشتی  
وظیفه دارند تا به امر بهداشت انفرادی  
و اجتماعی روستاها رسیدگی کنند. کوشش  
این سپاهیان باعث شده است که بسیاری  
از روستائیان کشور، که تا چندی پیش  
از مراجعه به پزشک خود داری میکردند،  
امروز با کمک سپاهیان بهداشت در امر  
پیشگیری از بروز بیماریها همکاری  
میکنند.

#### سپاه ترویج و آبادانی - سومین

سپاه انقلاب ایران در اول مهر ماه  
۱۳۴۳ به فرمان شاهنشاه تأسیس گردید.  
هدف از تشکیل این سپاه کامل کردن  
بر نامه اصلاحات ارضی کشور بود.

یکی از وظایف مهم سپاهیان ترویج  
و آبادانی این است که برای ده  
"شناسنامه" تنظیم و تهیه کنند، یعنی  
وضع طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی  
و کشاورزی ده را روشن نمایند. این  
سپاهیان همچنین باید به اجرای برنامه‌های  
آموزشی در امور کشاورزی و دامپروری  
بپردازند.

برای حفظ محصولات کشاورزی  
و دامی از خطر آفت‌های نباتی و آفت‌های

دامی نیز وسیله‌های لازم در اختیار این  
سپاهیان می باشد تا به هنگام ضرورت  
برای دفع آفت‌های گوناگون بروستائیان  
کمک لازم برسانند.

#### تشکیل خانه‌های انصاف - وزارت

دادگستری شورائی بنام خانه انصاف  
برای یک یا چند ده تشکیل میدهد  
تا به اختلاف‌های روستائیان رسیدگی  
کند و آنها را سازش دهد. مردم این  
یک یا چند ده، پنج تن از معتمدان  
خود را بر میگزینند تا بمدت سه سال  
این شورا را تشکیل دهند.

خانه انصاف، به نا سازگاریها و  
اختلاف‌های میان ساکنان روستاها با  
صلح و سازش پایان میدهد. خانه  
انصاف میتواند به اختلاف‌های مالی که  
بیش از پنج هزار ریال نباشد رسیدگی کند  
کدخدای ده وظیفه دارد که با کمک  
مأموران انتظامی احکام خانه انصاف را  
اجرا کند.

جلسات خانه انصاف در مسجد یا  
مدرسه یا تسکيه یا محل دیگری که رئیس  
خانه انصاف مناسب بداند، تشکیل  
میشود. جریان کار در خانه‌های انصاف

راه یافتند، آزادی زنان و برابری آنها با مردان برای استفاده از حقوق سیاسی سبب شد که زنان نیز مانند مردان در مسوولیت‌های اجتماعی کشور شرکت جویند و موجبات ترقی و تعالی کشور را فراهم آورند.

سپاه دانش - از آغاز مشروطیت تا انقلاب شاه و ملت اجرای کامل قانون آموزش و پرورش مخصوصاً در روستاها یکی از مشکلات کشور بود و با ایجاد سپاه دانش که به ابتکار شاهنشاه آریا مهر انجام گرفت این مشکل نیز به میزان قابل توجهی از میان رفت. پیش از ایجاد سپاه دانش در روستاها از هر صد کودکی که می‌توانستند بمدرسه بروند، تنها بیست نفر به تحصیل دسترسی داشتند و هشتاد نفر دیگر از نعمت سواد محروم بودند. برای اجرای آموزش و پرورش، بویژه در روستاها چاره جز این نبود که یک اقدام انقلابی انجام گیرد. در ششم بهمن ماه ۱۳۴۱ شاهنشاه طرح سپاه دانش را بملت ایران پیشنهاد کردند و ملت آنرا تصویب کرد. بموجب این طرح از میان جوانانی که دوره آموزش

متوسطه را تمام کرده اندو بنا به قاعده به خدمت وظیفه عمومی احضار میشوند گروهی به نام سپاه دانش دوره خدمت وظیفه خود را به آموزش و پرورش بیسوادان در روستاهای کشور میگذرانند. از سال ۱۳۴۷ دختران نیز مانند پسران در اجرای برنامه سپاه دانش و آموزش و پرورش عمومی شرکت جستند.

سپاه بهداشت - یکی دیگر از مانع‌ها که راه پیشرفت ملت ایران را سد می‌آید این بود که در روستاها و شهرها اصلاً بهداشت اجرا نمیشد. سازمانهای بهداشتی غیر دولتی و بیمارستانهای وزارت بهداشت امکان نداشتند که این مشکل را از میان بردارند. شاهنشاه آریا مهر در سال ۱۳۴۲ فرمان تشکیل سپاه بهداشت را صادر کردند و اولین دوره سپاه بهداشت شهریور ماه ۱۳۴۳ به خدمت احضار شدند. این سپاه از پزشکان، دندانپزشکان، دارو سازان، مهندسان بهیاران تشکیل یافته است. وظیفه سپاهیان بهداشت تلقیح واکسنهای مختلف است. این سپاهیان همچنین با ک



به کارگران است .

اصلاح قانون انتخابات - از سال

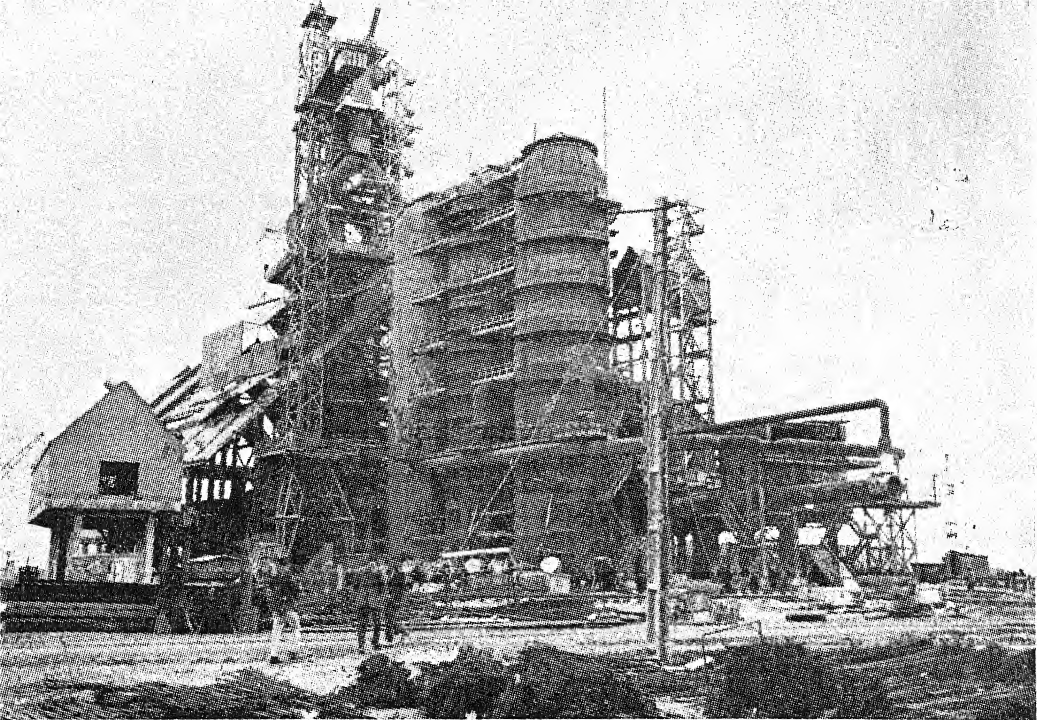
۱۲۸۵ هجری شمسی که حکومت مشروطه سلطنتی در ایران برقرار گردید تا بهمن ماه ۱۳۴۱ (۱۹۶۳ م) که انقلاب شاه و ملت برپا شد تنها نیمی از جمعیت ایران که شرایط لازم انتخاب کردن نمایندگان مجلسهای قانونگزاری را دارا بودند، میتوانستند در انتخابات شرکت کنند یا به سمت نمایندگی از جانب مردم انتخاب شوند.

بیشتر کسانی که عملاً نمایندگان مجلسهای قانونگزاری را انتخاب میکردند، از طبقه کشاورز و کارگر بودند، این افراد چون مطیع و فرمانبردار مالکان و سهامداران کارخانهها و مدیران کارگاهها بودند، هیچگونه اختیار و آزادی برای انتخاب نماینده نداشتند. کارگران و کشاورزان به کسانی رأی میدادند که اربابان آنها تعیین میکردند و مالکان دهات و مدیران کارخانهها کسانی را به نمایندگی بر میگزیدند که منافع آنان را در مجلسهای قانونگزاری حفظ کنند.

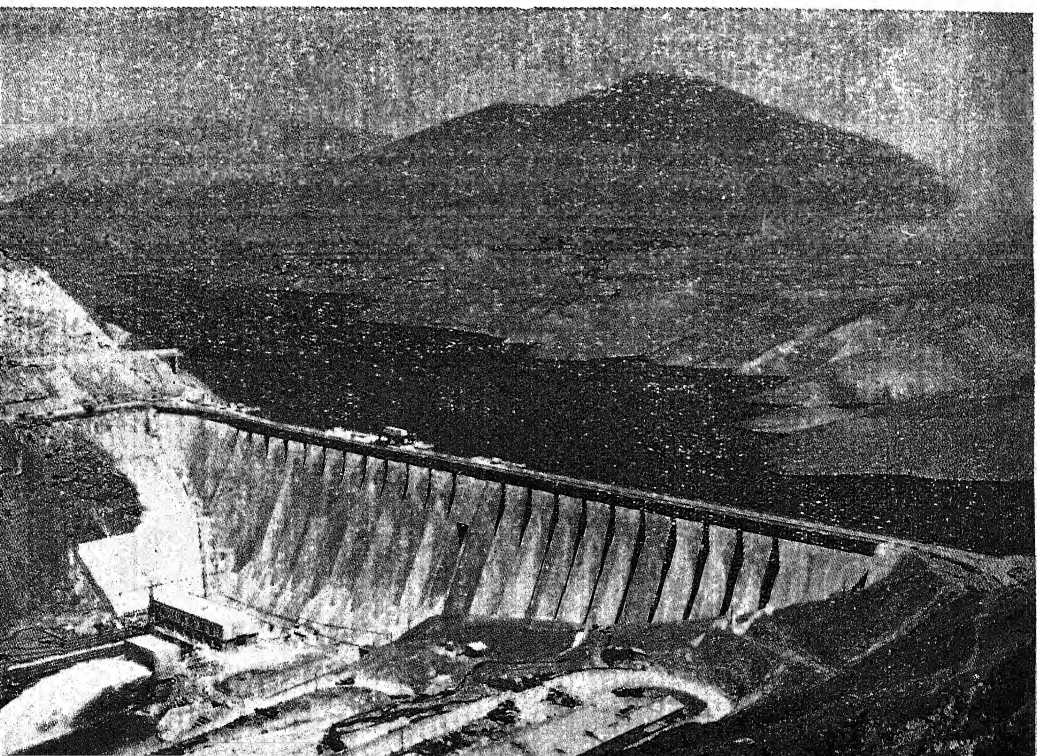
انقلاب ششم بهمن که موجبات آزادی کشاورزان و کارگران را فراهم کرد، پس از نیم قرن که از آغاز حکومت مشروطه و نهضت آزادیخواهی میگذشت نخستین بار سبب شد که کشاورزان و کارگران بتوانند در انتخاب نمایندگان مجلسهای قانونگذاری شرکت جویند و حتی عدهای از نمایندگان کشاورزان و اتحادیههای صنفی با سمت نمایندگی در این مجلسها شرکت کنند.

شرکت بانوان در انتخابات نمایندگان

مجلسهای قانونگذاری - مهمترین اصلاحی که در امر انتخابات بعمل آمد، شرکت زنان ایران در مجلسهای قانونگذاری بود. از آغاز مشروطیت تا بهمن ماه ۱۳۴۱، تنها نیمی از جمعیت ایران یعنی مردان با شرایط خاص حق شرکت در مجلسهای قانونگذاری را داشتند. بر اثر انقلاب ششم بهمن ماه ۱۳۴۱ نیمی دیگر از جمعیت ایران یعنی زنان نیز در انتخابات نمایندگان مجلسهای قانونگذاری شرکت جستند و نخستین بار در تاریخ مشروطیت ایران گروهی از آنان به مجلس شورای ملی و مجلس سنا



نموداری از نتایج شمر بخش رستاخیز سپید ایران



کار فرمایان و سرمایه داران در برابر دوازده تا پانزده ساعت کار روزانه کارگران، مزد ناچیزی که اغلب برای سد جوع آنان نیز کافی نبود، به آنان میپرداختند.

در دو قرن گذشته در بسیاری از کشورهای صنعتی جهان برای حفظ حقوق کارگران و آزاد کردن آنان از قیدهایی که سرمایه داران برای آنان بوجود آورده بودند قوانینی وضع کرده بودند.

در کشور ایران نیز از سال ۱۳۲۳ (۱۹۴۵-م) برای تأمین حقوق کارگران کوششهایی از طرف دولتها بعمل آمد و اداره مستقلی بنام اداره کل کار برای رسیدگی به شکایات کارگران و رفع اختلافات آنها با کار فرمایان تأسیس شد. این اداره اکنون توسعه زیادی یافته و تبدیل بوزارت کار و امور اجتماعی شده است.

شاهنشاه در یکی از مصاحبه‌های مهم خود در سال ۱۳۳۷ (۱۹۵۹ م) که قانون جدید درباره کار به مجالس مقننه داده شده بود فرمودند:

”..... همچنانکه رعایا را صاحب

زمین میکنیم تا احساس نمایند که در این مملکت مستقیماً سهمی دارند و با چنین احساسی خود را در حفظ این آب و خاک مسئول بدانند باید در مورد کارگران کشور نیز کاری کنیم که همین احساس در آنها نسبت به کارخانه‌ای که در آن کار میکنند ایجاد شود...“

با توجه باین حقایق بوده است که اصل سهم کردن کارگران در منافع کارگاههای صنعتی و تولیدی بعنوان چهارمین اصل انقلاب از طرف شاهنشاه آریا مهر به ملت ایران پیشنهاد گردید. این پیشنهاد بتصویب قاطبه ملت ایران رسید و در سراسر کشور اجرا شد.

بدین ترتیب روابط کارگر و کارفرما که بنیادش بر ظلم و ستم و پیدادگری بود به ابتکار شاهنشاه ایران از هم گسست و روابط تازه‌ای بر اساس حفظ احترام و آزادی کارگران و سود بردن آنان از نفع کارگاهها و افزایش و بهبود تولید، بجای آن استوار گردید. برای اینکه به کارگران بیشتر کمک شود، بانکی بنام ”بانک رفاه کارگران“ تأسیس شد و وظیفه آن دادن وام و اعتبار

آریا مهر برای تصویب ملت ایران  
پیشنهاد گردید و پس از تصویب ملت،  
در بهمن ماه ۱۳۴۱ تصویب نامه  
قانونی ملی شدن جنگلهای کشور هم به  
تصویب دولت رسید. بنا به این قانون  
مقرر شد املاک اشخاصی که دارای  
سند مالکیت به نام جنگل هستند به قیمت  
عادلانه ای که در همان قانون معین  
شده بود از ایشان خریده شود.

مراجع ایران نیز بموجب اصول  
انقلاب ششم بهمن ملی اعلام شد و  
از ملکیت خصوصی خارج و در ردیف  
اموال عمومی ملی منظور گردید:

فروش سهام کارخانجات دولتی  
بعنوان پشتوانه اصلاحات ارضی - منظور

اصلی از فروش سهام کارخانه های دولتی  
این بود که قسمتی از اعتبارات لازم  
برای اجرای قانون اصلاحات ارضی  
تأمین گردد. اما در عین حال نتایج  
دیگری نیز مورد نظر بود که چنین  
میتوان خلاصه کرد.

بنا به قانون، سه کارخانه دولتی  
که در اختیار وزارت اقتصاد بود بصورت  
شرکت سهامی در آمد و سهام این

کارخانه ها پشتوانه اصلاحات ارضی قرار  
گرفت. با انتشار این سهام به مالکانی  
که املاک آنها بنا به قانون اصلاحات  
ارضی بفروش میرسید، امکان آن داده شد  
که سرمایه های خود را با خرید سهام  
این کارخانه ها در کارهای تولیدی و  
صنعتی بکار اندازند.

برای تأمین این منظور، شرکتی  
بنام "شرکت سهامی کارخانه های دولتی"  
از مجموع کارخانه های که بصورت شرکتهای  
سهامی در آمده بود تأسیس گردید.  
این شرکت قدمهای مهمی در راه تشکیل  
و توسعه صنایع کشور برداشته و محصول  
قند و پارچه کشور را تا چندین برابر  
نسبت به سالهای گذشته افزایش  
داده است.

سهیم کردن کارگران در سود  
کارگاههای تولیدی و صنعتی - در کشور  
ایران نیز مانند بسیاری از کشورهای  
دیگر جهان میان طبقه کارگر و کارفرما  
فاصله ای عظیم وجود داشت. سرمایه داران  
کارگران را بندگان میدانستند که وظیفه  
آنها سود رسانیدن به اربابان صنایع بود  
و با آنان مانند حیوانات رفتار میکردند.

وضع روستاهای ایران پس از انقلاب

ششم بهمن - اصلاحات ارضی و آزادی دهقانان ایران و تغییر سازمان و روابط مالکیت یکی از مهمترین تحولاتی است که در قرون اخیر در جامعه ایران بوجود آمده است.

بر اثر انقلاب ششم بهمن روابط اجتماعی، اقتصادی، حقوقی، اداری و فرهنگی روستاها بکلی دگرگون گردیده است. بر اثر اجرای مرحله اول و مرحله دوم اصلاحات ارضی، طبق آمار رسمی در حدود سه ملیون و سی و چهار هزار خانواده روستائی صاحب زمین شدند و یا ملکهای کوچک را با جاره گرفتند.

استفاده از وسایل ماشینی و فنون تازه کشا و رزی و مبارزه با آفات نباتی و دامی در روستاها روبه افزایش است، بسیاری از کشاورزان برای بهبود کار خود روشهای علمی بکار میبرند و مخصوصاً از کود شیمیائی استفاده و برای تنوع محصولات خود اقدام میکنند. بر اثر پیشرفت اقتصادی روستاها، توجه بفرهنگ و آموزش و پرورش توسعه یافته و بر تعداد کودکان که بمدرسه میروند افزوده شده است، تأسیس

انجمن ده و رواج شرکت های تعاونی روستائی و گسترش انقلاب سازمانهای دولتی و ورود سپاهیان انقلاب در روستاها موجبات همکاری و شرکت روستائیان را در امور اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی فراهم آورده و اعتماد به نفس را در آنان افزایش داده است.

ملی شدن جنگلها و مراتع - اصل

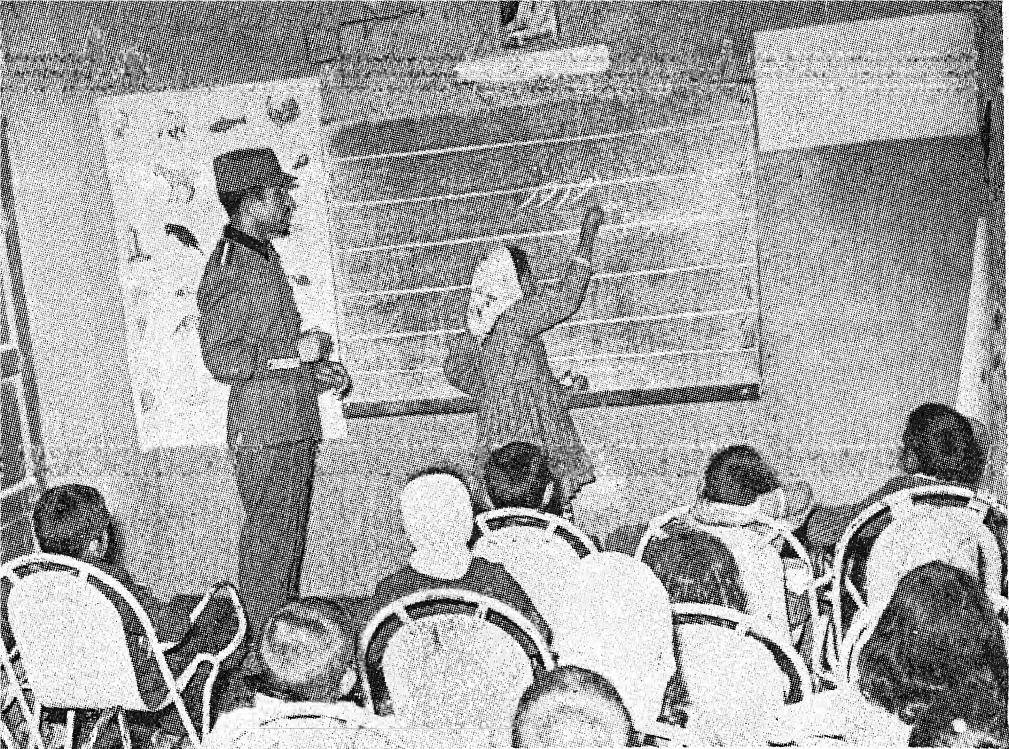
دوم از اصول دوازده گانه انقلاب، اصل ملی شدن جنگلها در سراسر کشور بود. کتابهای تاریخ و جغرافیای کشور نشان میدهد که در زمانهای کهن، بخش پهناوری از ایران از جنگلهای سرسبز و انبوه پوشیده بوده است.

کسانیکه بظاهر خود را مالک

این جنگلها میدانستند، مردمی سود جو، بی انصاف و جاهل بودند و درختان جنگل را برای تهیه سوخت یا زغال میسوزاندند و چون جای این درختان چیزی کاشته نمیشد، پس از گذشت زمانی کوتاه ریگ و شن جای آنها را می گرفت.

برای اینکه سود این ثروت طبیعی که هیچکس در رشد و نمو آن زحمتی نکشیده است بمرم مردم تعلق گیرد، اصل ملی شدن جنگلها از جانب شاهنشاه





فعالیت‌های سپاهیان دانش در روستاهای ایران





شان ملت ما که خود در طول هزاران سال خلاق فکر و فلسفه و منطق بوده است این نیست که در این مورد 'جامه عاریت' دیگران را بر تن کند. ما راههائی بر اساس نبوغ ایرانی و با در نظر گرفتن تمام اصول ذکر شده اتخاذ کرده بودیم که طبعاً در آنها از تجارب مفید دیگران استفاده شده بود، ولی بخصوص هر قسمت از آن که لازم بود ابداع خود ما بود. . . . ."

" . . . . به خاطر تحقق این هدفها بود که می بایست اصلاحات ارضی انجام گیرد و اصول فتووالیسم، و روابط ارباب و رعیتی از میان برود، میبایست روابط کارگر با کارفرما بر اساس جدیدی قرار گیرد که کارگر خودش را استثمار شده احساس نکند، میبایست نیمی از جمعیت مملکت یعنی جامعه زنان ایرانی دیگر در زمره دیوانگان و بدکاران، از حقوق اجتماعی خود محروم نباشند، میبایست ننگ و بلای بیسوادی از مملکت ما ریشه کن شود و آن عده بیسواد که طبعاً نمیتوانستند حقوق خود را بشناسند تا از آن استفاده کنند بدل به مردمی

مطلع و آشنا به حقوق خود گردند، میبایست دیگر کسانی پیدا نشوند که بر اثر فقدان وسایل بهداری و نبودن پرستار دلسوز یا از بیماری های مختلف تلف شوند و یا با رنجوری و فلاکت و بد بختی عمر بگذرانند، میبایست آثار عقب افتادگی در دهات کشور از میان برود روستاهای فقیر و غیر آباد باشاهراههای مواصلاقی مملکت مرتبط گردند و وضعی هماهنگ با تمدن امروز دنیا پیدا کنند. . . . ."

#### اصلاحات ارضی - نخستین منشور

انقلاب شاه و ملت نابودی ارباب و رعیتی است. رابطه ای که بر ظلم و ستم و بیدادگری بنیاد شده بود، به ابتکار شاهنشاه از هم گسست و رابطه تازه ای که بنیادش بر عدالت بود، به جای آن استوار گردید. با اجرای کامل قانون اصلاحات ارضی، مالکان املاک خود را به زارعانی که در ده سکونت داشتند واگذار کردند و تا روز اول مهر ماه ۱۳۰۵ که پایان دوره تقسیم اراضی مزروعی میان کشاورزان اعلام گردید کلیه زارعان ایران صاحب زمین شدند.

هند فی المجلس و بدون برنامه قبلی اجازه سخنرانی خواست و چون دختر ایشان از ایران بازدید کرده بود همچنان با شور و هیجان خاصی از اثرات و نتایج درخشان رستاخیز سپید و پیشرفتهائیکه در این مورد نصیب ایران شده است مطالب جالب و مؤثری بزبان هندی اظهار داشت.

متعاقباً پس از پذیرائی از حاضران فیلمهای "از کوزوش تا پهلوی" و "زن در عصر انقلاب ایران" بمعرض نمایش گذارده شد و مورد استقبال مدعوین قرار گرفت.

نظیر چنین مراسمی در بمبئی، کلکته، پونا و حیدرآباد نیز برگزار گردید.

در این فرصت تاریخی لازمست توضیحاتی پیرامون رستاخیز سپید ایران به نظر خوانندگان گرامی برسد و چه بهتر که این توضیحات نقلی از گفتار رهبر خردمند انقلاب اعلی حضرت همایون شاهنشاه آریا مهر که در این مورد گویاترین و معتبرترین سند است، باشد.

"... بنا بر این برای کشور ما و ملت ما چاره ای جز این نبود که اگر بخواهد در زمره ممالک زنده و مترقی و مستقل جهان باقی بماند، شالوده اجتماعی کهن را زیر و رو کند و آینده خویش را براساس اجتماعی تازه که با مقتضیات و احتیاجات دنیای امروز هماهنگی داشته باشد پی ریزی نماید..."

"... حاصل مطالعات خود را در یک برنامه انقلابی بمعرض افکار عمومی گذاشتم و برای تصویب به رایی ملت ایران واگذار کردم. روز ششم بهمن ماه ۱۳۰۱ مردم ایران این برنامه را با اکثریتی قاطع تصویب کردند و بدین ترتیب انقلاب اجتماعی عظیم ایران بادموکراتیک ترین صورت ممکن، وارد مرحله عمل گردید..."

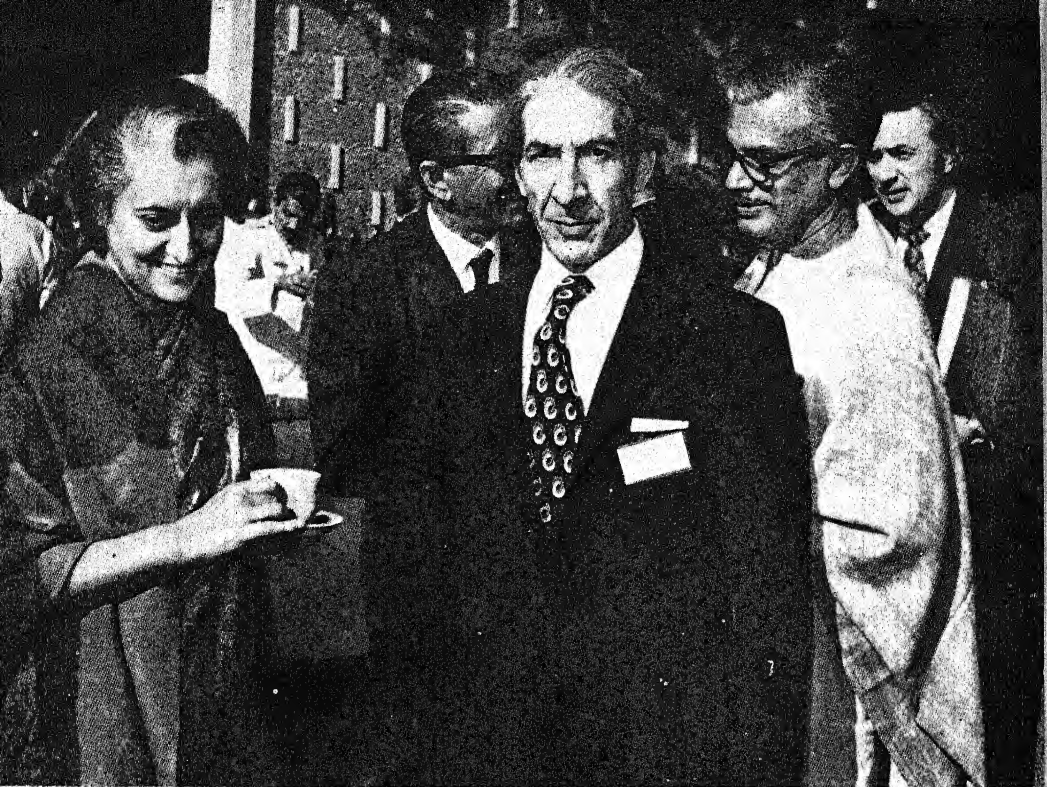
"... فلسفه و روح این انقلاب چه بود؟ همانطوریکه گفتم، این انقلاب در درجه اول یک انقلاب ایرانی و منطبق با روح و سنن ایرانی بود. ما این انقلاب را بصورت یک کالای وارداتی تحویل ملت ندادیم، زیرا اصولاً

## بزرگداشت دهمین سال رستاخیز سپید ایران

”سخنان شاهنشاه آریا مهر دربارهٔ تأسیس و تشکیل لژیون خدمتگزاران بشر“ بزبان اردو و هندی قرار داشت. ابتداء دانشمند معروف استاد مجتبی‌ی مینوی استاد سابق دانشگاه تهران و رئیس بنیاد شاهنامه در وزارت فرهنگ و هنر ایران که در آن تاریخ در دهلی نو بودند ضمن بیاناتی جلسه را افتتاح کردند. سپس آقای دکتر اظهر دهلوی رئیس قسمت زبان و ادبیات فارسی دانشگاه جواهر لال نهرو پیرامون رستاخیز سپید و پیشرفتهای چشم گیر و همه جانبه ایران سخنرانی نمودند و متعاقباً آقای دکتر ساتیش چاندرا دانشیار قسمت علوم سیاسی دانشگاه دهلی، مطالب مستدلی در اطراف پیروزیهای ایران در شئون مختلف اجتماعی و توسعهٔ صنعت نفت با ذکر اعداد و ارقام ایراد کردند. جالب تر اینکه خانم سانتوش هاندا، عضو انجمن هند و ایران و جمعیت زنان

همزمان با برگزاری جشنهای اولین دههٔ انقلاب در ایران، انجمن هند و ایران با همکاری راینی فرهنگی سفارت شاهنشاهی ایران، بمنظور شرکت در این بزرگداشت مراسم جالبی در مراکز مهم هند ترتیب داد. برطبق برنامهٔ قبلی خانهٔ فرهنگ ایران برای مدت یک هفته بطرز جالب و باشکوهی چراغانی و با پوستره‌های تاریخی و مربوط به انقلاب سفید ایران تزئین یافته و در ویتترینهای خانهٔ فرهنگ عکسهائی از پیشرفتهای ایران در شئون مختلف اجتماعی نصب شده بود.

در تاریخ هفتم بهمن ماه (۲۷ ژانویه ۷۳) برنامهٔ سخنرانی و پذیرائی و نمایش فیلم با استقبال پر شور مدعوین برگزار گردید بر روی هر یک از صندلیهای دعوت شدگان بجلسهٔ سخنرانی جزوه‌های ”دههٔ انقلاب“ بزبان انگلیسی و



مرايم معرفي جناب آقاي جلالى نائينى ، رئيس كانون وكلاء دادگستري ايران  
به سرکار خانم گاندى ، نخست وزير هند



INDO-IRAN SOCIETY



انجمن هندوایران



مراسم بزرگداشت رستاخیز سپید ایران در دهلی نو، خانه فرهنگ ایران

